

Δήμος Πόρου

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ - ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΡΟΥ

ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

**ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΤΑ 200 ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**

Γράφει η ομάδα εργασίας του Δήμου Πόρου:

**Μπάμπης Ανδριανόπουλος, Μπάμπης Κανατσιίδης,
Σπύρος Μάνεσης, Γιάννης Μανιάτης**

ΠΟΡΟΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2021

ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ - ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΡΟΥ
ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΤΑ 200 ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

*Γράφει η ομάδα εργασίας του Δήμου Πόρου:
Μπάμπης Ανδριανόπουλος, Μπάμπης Κανατσίδης,
Σπύρος Μάνεσης, Γιάννης Μανιάτης*

ΠΟΡΟΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος (<i>Δήμαρχος Πόρου Γιάννης Δημητριάδης : σσ. 5 - 6</i>)	5
Εισαγωγή (<i>Γιάννης Μανιάτης : σσ. 7 - 10</i>)	7

Κεφάλαιο Α΄

Η συμμετοχή των Ποριωτών στις πολεμικές επιχειρήσεις του Αγώνα

Η μεταφορά μπαρουτιού από τη Μικρά Ασία στη Μάνη (<i>Σπύρος Μάνεσης : σσ. 11 - 15</i>)	11
Η εκστρατεία στην Κόρινθο και οι λοιπές επιχειρήσεις (<i>Γιάννης Μανιάτης : σσ. 16 - 22</i>)	16
1822	19
1823 – 1824	20
1825	21
1826 – 1827	22
1829	22

Κεφάλαιο Β΄

Ο Πόρος, το λιμάνι και ο πρώτος πολεμικός Ναύσταθμος

(<i>Γιάννης Μανιάτης : σσ. 23 - 31</i>)	23
Ένας ναυτότοπος γεννιέται	23
Το διαμετακομιστικό κέντρο διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας	25
Η συγκρότηση του Εθνικού Στόλου και του πρώτου Ναυστάθμου – – Ο Πόρος ως γενέθλιος τόπος το Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού	27

Κεφάλαιο Γ΄

Ο Καποδίστριας στον Πόρο

(<i>Γιάννης Μανιάτης : σσ. 32 - 40</i>)	32
Η δραστηριότητα του Κυβερνήτη στο νησί	32
Η διάσκεψη των πρέσβων	36
Ο Καποδίστριας και τα σχολεία στον Πόρο	38

Κεφάλαιο Δ΄

1831 – Ο Πόρος στη δίνη του Εμφυλίου

<i>(Μπάμπης Ανδριανόπουλος : σσ. 40 - 63)</i>	40
Η διεθνής συγκυρία	40
Οι εξελίξεις στην Ελλάδα	41
Η στάση του Πόρου	43
Ο Εθνικός Στόλος – Ο Ναύσταθμος	46
Οι κινήσεις του Καποδίστρια	47
Η κατάληψη των Εθνικών πλοίων	48
Οι αντιδράσεις του Καποδίστρια	49
Οι κρίσιμες ώρες ως το τραγικό τέλος	50
i. Οι αλλεπάλληλές διαβουλεύσεις	50
ii. Οι πρώτες συγκρούσεις	52
Απόπειρα απόβασης	52
Η τραγική εξέλιξη	56
Μετά την ανατίναξη – Οι δραματικές συνέπειες	59
Κατάληξη	61
Επίλογος <i>(Γιάννης Μανιάτης : σσ. 64 - 66)</i>	64
Παραπομπές	67
Αρχειακές πηγές	67
Βιβλιογραφία	67

(Παραπομπές – Επιλογή εικόνων – Βιβλιογραφία : Γιάννης Μανιάτης – Μπάμπης Κανασιδης)

ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ - ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΡΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΤΑ 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Πρόλογος

Η συμβολή του Πόρου στην επανάσταση του 1821 αποτελεί ένα ιστορικό κεφάλαιο που είναι γεγονός ότι δεν έχει μελετηθεί επαρκώς και δεν έχει λάβει στην επιστημονική βιβλιογραφία την θέση που της αρμόζει. Με αυτό ως δεδομένο, η συγκέντρωση και ενσωμάτωση σε ένα επιστημονικό κείμενο όλων των γνωστών σχετικών πληροφοριών, αποτελούσαν υποχρέωση, τόσο του Δήμου μας, όσο και της σύγχρονης τοπικής κοινωνίας. Έτσι, με αφορμή την συμπλήρωση των 200 ετών από την Επανάσταση, η ακόλουθη καταγραφή φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα θεμελιώδες βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Το βήμα αυτό, αποτελεί βήμα ουσίας, όχι μόνο λόγω του στόχου που καλείται να εξυπηρετήσει, αλλά και λόγω της μεθοδολογίας του. Γιατί δεν αρκεί να προσδιορίσεις σωστά τον στόχο, αλλά εξίσου κρίσιμο είναι να τον επιδιώξεις με τον σωστό τρόπο. Στην προκειμένη περίπτωση ο στόχος που τέθηκε ήταν σαφής: Να καταγραφούν σε ένα πόνημα τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα της ευρύτερης επαναστατικής περιόδου που σχετίζονται με την περιοχή μας και τους κατοίκους της, χωρίς καμία πρόθεση ωραιοποίησης ή ηρωοποίησης. Γιατί η αναπαραγωγή της αλήθειας είναι η μεγαλύτερη τιμή προς την ιστορία και τους πρωταγωνιστές της.

Η αναγκαιότητα αυτή αναδεικνύεται ειδικά σε περιπτώσεις σαν του Πόρου, όπου βαρυσήμαντα ιστορικά γεγονότα δεν είναι δημοφιλή με την αγοραία έννοια του όρου, είτε επειδή δεν είναι ευχάριστα, είτε επειδή δεν αφορούν σε εντυπωσιακές μάχες και σε ήρωες που εξοντώνουν άμεσα τον εχθρό. Έτσι, οι Ποριώτες αγωνιστές που εξασφάλισαν με αυτοθυσία την διαθεσιμότητα μπαρουτιού για την έναρξη του αγώνα στην Πελοπόννησο ή ακόμα και ο ίδιος ο Καποδίστριας που το 1828 στο λιμάνι του Πόρου πέτυχε την μεγαλύτερη διπλωματική νίκη στην εξέλιξη του αγώνα εξασφαλίζοντας στο νέο ελληνικό Κράτος τα πρώτα του σύνορα, επισκιάζονται στην ιστορική καταγραφή από τους φημισμένους οπλαρχηγούς της πρώτης γραμμής των στρατιωτικών μαχών (ενώ η συνεισφορά όλων τους στη μεγάλη νίκη είναι ισάξια). Ομοίως, οι μελανές σελίδες της εμφύλιας σύγκρουσης στον Πόρο, παρά την μεγάλη σημασία τους, δεν προσελκύουν -αλλά μάλλον αποστρέφουν- τον

προβολέα του μέσου ιστορικού συγγραφέα και το ενδιαφέρον του μέσου αναγνώστη. Η καταγραφή και ανάδειξη της ιστορίας, λοιπόν, είναι μια υπόθεση που επηρεάζεται από όρους «κινηματογραφικού θεάματος» και από υποκειμενικές αξιολογικές παραμέτρους.

Επιδιώκοντας κανείς να αντισταθμίσει την τάση αυτή, αντιμετωπίζει πάντα τον κίνδυνο να υιοθετήσει και ο ίδιος μη-αξιολογική προσέγγιση από την αντίστροφη μεριά. Αυτό είναι κάτι που πολύ συνειδητά προσπάθησε να αποφύγει το παρόν κείμενο, υιοθετώντας κατά τον μέγιστο δυνατό βαθμό περιγραφική και αξιολογικά ουδέτερη μεθοδολογία καταγραφής των ιστορικών δεδομένων.

Οι κατευθύνσεις αυτές και η -αλληλένδετη με αυτές- επιλογή της συγγραφικής ομάδας, αποτελούν το δικό μου προσωπικό μικρό λιθαράκι στην παρούσα καταγραφή. Με την ιδιότητα λοιπόν του Δημάρχου που οφείλει να ορίσει τον τρόπο με τον οποίο ο σύγχρονος Δήμος θα τιμήσει την επέτειο του Αγώνα, όσο και με την ιδιότητα του διεθνολόγου που τυχαίνει να έχει συγκεκριμένη άποψη για την μεθοδολογική προσέγγιση που πρέπει να έχει ένα τέτοιο πόνημα, ζήτησα από τέσσερα ζωηρά πνεύματα του τόπου μας, με εν δυνάμει διαφορετική οπτική γωνία θεώρησης των πραγμάτων (...όπως τα βλέπω εγώ από την δική μου οπτική γωνία), να συμπράξουν στην συγγραφή του παρόντος βιβλίου. Χάρη σε αυτούς, τον δάσκαλο και πρ. Διευθυντή του β' Δημοτικού Σχολείου Πόρου Μπάμπη Ανδριανόπουλο, τον δημοσιογράφο και διαχειριστή του porosnews.gr Μπάμπη Κανατσίδα, τον επιχειρηματία Σπύρο Μάνεση και τον Διευθυντή της Χατζοπουλείου Δημοτικής βιβλιοθήκης ναύαρχο Π.Ν. ε.α. Γιάννη Μανιάτη, έχουμε σήμερα στα χέρια μας το ακόλουθο κείμενο, το οποίο θεωρώ ότι θα αποτελέσει σημείο σταθμό στην υπόθεση της ανάδειξης του ρόλου του τόπου μας στα ιστορικά γεγονότα του 1821 και παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές.

Ολοκληρώνω τον πρόλογο αυτό, εκφράζοντας τις θερμές ευχαριστίες μου προς τους τέσσερίς τους για την σπουδαία δουλειά τους, για την διαθεσιμότητά τους και για την αίσθηση χρέους προς τον τόπο μας, με την οποία ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμά μου και, φυσικά, εκφράζοντας αντίστοιχες ευχαριστίες και τιμή προς όλους τους μελετητές που έχουν καταπιαστεί διαχρονικά με το ίδιο αντικείμενο, στους οποίους και γίνεται εκτενής αναφορά στις σελίδες που ακολουθούν.

Τέλος, δεδομένου ότι η ιστορική έρευνα συνεχίζεται και νέες πηγές έρχονται στο φως, εύχομαι νέοι ερευνητές να καταπιαστούν με την προσπάθεια ανάδειξης και συμπλήρωσης του εν λόγω ιστορικού αντικειμένου, ιδανικά δε στο πλαίσιο ακαδημαϊκών εργασιών, έχοντας βεβαίως αρωγό σε κάθε τέτοια προσπάθεια τον Δήμο μας.

Γιάννης Δημητριάδης

Δήμαρχος Πόρου

1.10.2021

Εισαγωγή

200 χρόνια πέρασαν από το 1821. Μέσα από την πανδαισία των εορτασμών αναδύεται και η υποχρέωση της ανάδειξης του ιστορικού ρόλου κάθε τόπου και της συμμετοχής του στη μεγάλη εθνική προσπάθεια για την Απελευθέρωση. Με αυτό το πνεύμα ο Δήμος Πόρου συγκρότησε ομάδα εργασίας από τους υπογράφοντες με έργο την συγκέντρωση, την κωδικοποίηση και την ανάδειξη των ιστορικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δεδομένων, αλλά και της σημαντικής προσφοράς του νησιού κατά την Ελληνική Επανάσταση.

Ο Πόρος σε χαλκογραφία της εποχής του '21 από το βιβλίο "The Scenery of Greece and its islands" του Βρετανού William Linton, Λονδίνο 1832. (Γ. Αθανασίου "Ο Πόρος στους ζωγράφους του 19^{ου} αιώνα" σελ. 82).

Θα πρέπει από την αρχή να επισημανθεί ότι η δραστηριότητα των Ποριωτών τόσο προεπαναστατικά όσο και κατά τη διάρκεια και το τέλος του Αγώνα ως το 1831, μέχρι πριν μερικά χρόνια δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστή, αφού δεν υπήρχαν επαρκή σχετικά βοηθήματα, οι δε γενικότερες ιστορικές πηγές είναι φειδωλές και σύντομες σε ό,τι αφορά τον Πόρο και τους κατοίκους του, χωρίς να υπεισέρχονται σε δράσεις εντοπίων, ή σε λεπτομέρειες για τα τοπικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν.

Ποικιλία βιβλίων με ιστορικά στοιχεία για τον Πόρο, που κυκλοφόρησαν πρόσφατα

Ευτυχώς όμως ο αυξημένος για το θέμα αριθμός εκδόσεων των τελευταίων ετών τείνει να ανατρέψει την μέχρι πρότινος κατάσταση. Το πολύ σημαντικό ερευνητικό έργο του αείμνηστου Γιώργου Αθανασίου για την προσφορά του Πόρου και τις μαρτυρίες των περιηγητών που έπραξε εν πολλοίς και με τη συνεργασία του επίσης Ποριώτη ερευνητή Αντώνη Βιρβίλη¹, η έκδοση του μοναδικής αξίας Αρχείου του Κων/νου Λογοθέτη Δουζίνα “*Κώνδηξ του Κοινού Πόρου*” από τον Κωστή Δουζίνα, το υπόμνημα του Γάλλου προξένου Auguste de Jassaud (Ζασσώ) του 1808 για τα νησιά Ύδρα-Σπέτσες-Πόρο-Ψαρά σχολιασμένο μάλιστα από τον διαπρεπή καθηγητή Ιστορίας ΑΠΘ-ΕΚΠΑ Κων/νο Σβολόπουλο, το πολύτιμο σύγγραμμα “*Ναυτιλία των Ελλήνων 1700-1821*” των καθηγητριών Τ. Χαρλαύτη-Κ. Παπακωνσταντίνου που αναλύει τη βάση δεδομένων “*Αμφιτρίτη*”, το βιβλίο του Κ. Basili (Μπαζίλι) “*Ένας Ρώσος στην Ελλάδα του Καποδίστρια*” και κάποια άλλα έρχονται να φέρουν σήμερα στο φως άγνωστες ή λιγότερο γνωστές πτυχές της εμπλοκής των Ποριωτών στους χερσαίους και ναυτικούς αγώνες, και να προβάλλουν επίσης και το σημαντικό ρόλο του νησιού στα πρώτα κρίσιμα μετεπαναστατικά χρόνια. Αντίστοιχη αναμφισβήτητη επίδραση, είχαν και οι ευρύτερες παρεμβάσεις του αείμνηστου Γιώργου Καλού που δεν περιορίστηκαν μόνο στο πλαίσιο της βιβλιογραφίας του (τριλογία “*Οι Αφανείς*” κ.α.) αλλά επεκτάθηκαν σε μία συστηματική δημόσια παρέμβαση διεκδίκησης για το νησί του ρόλου που του αρμόζει στις σελίδες της ιστορίας.

Η έρευνα των ιστορικών αρχείων, που έφερε στο φως λησμονημένες ηρωικές πτυχές της κοινωνίας του νησιού την εποχή εκείνη, πυροδότησε, πλην των ιστορικών εκδόσεων που προαναφέρθηκαν, και τη συγγραφή λογοτεχνικών έργων βασισμένων στα ντοκουμέντα εκείνα. Και έδωσαν την έμπνευση για συγγραφή και γλαφυρών ιστορικών μυθιστορημάτων και διηγημάτων με υποθέσεις που διαδραματίζονται την εποχή εκείνη και μπλέκονται με την αγωνιστική δράση των τότε κατοίκων του νησιού. Στη λογοτεχνική αυτή παρουσίαση που εμπνέεται από την τοπική ιστορία του Πόρου έχουν ήδη ταχθεί ο Γιώργος Καλός με την ιστορική τριλογία του “*Οι Αφανείς*”, ο Σωτήρης Μπουλντούμης με το μυθιστόρημά του “*Οι Τελευταίοι Ραγιάδες*” και η Λιάνα Σακελλίου με το διήγημά της “*Μύηση και μπαρούτι*”. Τη δε γενική εικόνα της έντονης πολεμικής και εμπορικής δραστηριότητας των Ποριωτών στη θάλασσα την ιστορική εκείνη εποχή θα μπορούσε να συμπληρώσει και να επιβεβαιώσει και ο μεγάλος αριθμός των ναυτικών πυροβόλων που έχουν απομείνει σήμερα στο νησί, 31 τον αριθμό, ο μεγαλύτερος ίσως που υπάρχει σε ναυτότοπο ανά το Πανελλήνιο. Τα ιστορικά αυτά κειμήλια της ναυτικής μας Ιστορίας, αν και κάποτε παραπεταμένα, κοσμούν τιμητικά σήμερα είτε προτομές ανδρών επιφανών που έδρασαν στον Πόρο, είτε τα γραφικά κρηπιδώματα της παραλιακής ακτογραμμής του και των εγκαταστάσεων του ΚΕ/ΠΟΡΟΣ.

Για την κατανόηση του έργου αυτού επιχειρήθηκε να εκτεθεί αρχικά η πολιτική, κοινωνική κατάσταση του νησιού κατά τα προεπαναστατικά χρόνια.

Η σύγχρονη επιστημονική έρευνα, όπως η έγκυρη βάση δεδομένων “*Αμφιτρίτη*”, δείχνει ότι το τότε ναυτιλιακό δυναμικό του Πόρου, πέρα βέβαια από τα υπερέχοντα εκείνα της Ύδρας και των Σπετσών, ήταν αυξημένο και συναγωνίσιμο με τα άλλα μικρότερα νησιωτικά και παράκτια ελληνικά μέρη². Η εξελικτική αυτή πορεία του είχε ήδη αρχίσει από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, συντελώντας στο να αποκτήσει σταδιακά το νησί σημαντικό ρόλο στο εμπόριο και στη ναυτιλία στην ευρύτερη περιοχή. Την περίοδο 1810-1819 η “*Αμφιτρίτη*” καταγράφει για τον Πόρο 14 ποντοπόρα πλοία μέσης χωρητικότητας 125 τόνους το καθένα με τους κατ’ επάγγελμα ναυτικούς να ανέρχονται σε

¹ Τα πρωτότυπα έγγραφα που βρίσκονται στο Τμήμα Χειρογράφων και Ομοιοτύπων (ΧΟΕΒ) της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος και αφορούν στον Πόρο και την ευρύτερη Τροιζηνία, εντοπίστηκαν από τον ιστορικό ερευνητή Γιώργο Αθανασίου την δεκαετία του 1980. Με την προτροπή του δημοτικού υπαλλήλου Δημήτρη Σαμπάνη, τη στήριξη του τότε δημάρχου Πόρου Στέλιου Σολομωνίδη και τη συνεργασία του επίσης ερευνητή, δικηγόρου Αντώνη Βιρβίλη τα έγγραφα αποδελτιώθηκαν από ένα μεγάλο πλήθος άλλων για όλη την Επικράτεια, φωτογραφήθηκαν και σήμερα είναι καταχωρημένα και φυλάσσονται στη Χατζοπούλειο Δημοτική Βιβλιοθήκη του Πόρου. Στα Γ.Α.Κ. βρέθηκαν επίσης και πίνακες των Ποριωτών Αγωνιστών του 21 στους οποίους είχε απονεμηθεί το Αριστείον Αγώνος 1821, και άλλων που είχαν προταθεί για αυτό το τιμητικό Μετάλλιο και φωτοτυπημένα αντίτυπά τους φυλάσσονται επίσης στη Χατζοπούλειο Δημοτική Βιβλιοθήκη.

² Χαρλαύτη Τ. *Η ναυτική πολιτεία του Ιονίου και του Αιγαίου. Ναυτότοποι, ναυτικές οικογένειες και επιχειρήσεις* σ. 374.

353³, ενώ το 1821 καταγράφει συνολικά 29 Ποριώτικες ναυτικές οικογένειες και ναυτιλιακές επιχειρήσεις⁴. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, την ευρύτερη περίοδο 1750-1830 ο Πόρος συγκαταλέγεται μεταξύ των 29 ναυτιλιακών κέντρων του Αιγαίου για σκάφη μέσου εκτοπίσματος (άνω των 30 τόνων)⁵, ενώ το 1821 ήδη καταλαμβάνει τη 10^η θέση στον πίνακα νηολόγησης επί συνόλου άνω των 40 ναυτικών τύπων⁶.

Ημ/νια Εγγραφής	Αρχείο Προέλευσης	Σειρά Αρχείου	Νέα Ονομασία Πλοίου	Νέος Τύπος Πλοίου	Νέα Σημαία Πλοίου	Νέος Καπετάνιος	Νέος Τόπος Καταγωγής Καπετάνιου	Νέο Λιμάνι Αφίξης/Καταγραφής	Νέο Λιμάνι Αφετηρίας	Νέο Λιμάνι Προορισμού	Αριθμός Ναυτικών	Σχόλια
29/5/1780	Archivio di Stato di Venezia	Cinque Savi alla Mercanzia	Παναγία της Υδρας	ταρτάνα	Οθωμανική	Γιώργης του Γιάννη	Πόρος	Τεργέστη	Τήνος	Τεργέστη		da Tino 28 giorni Εκθεση του θενετού προξένου Marco di Mont. Prov. Generali di Raimo, στην Τεργέστη, 3/6/1780.
14/5/1787	Archivio di Stato di Venezia	Cinque Savi alla Mercanzia	Παναγία Πορωτίσσια	ταρτάνα	ελληνο-οθωμανική	Μαρούσης Γιώργης	Πόρος	Τεργέστη	Κόρινθος	Τεργέστη		da Korintha ed idra 21 giorni Εκθεση του θενετού προξένου στην Τεργέστη, 29/5/1787.
6/7/1787	National Library of Malta, Valetta	A.O.St.John, Commissarii di Sanita, Registro degli arrivi di Bastimenti in Quarantena	Άγιος Νικόλαος	ταρτάνα	ελληνική	Ματθαίος του Γιάννη	Πόρος	Μάλτα	Αθήνα	Μάλτα	16	1. οσπρανάρικο Mlelozi n'icitorulo d' idra. Apò Athina 16 μέρες με άδεια. Domanda... e fatto... la quale li fu assegnata a gna 25 per aver praticata nella barierra colla tartana greca di Cap Vasili. Prov da Scio da Contarsi dai di 7 per essersi separato dagli at...
29/9/1787	Archivio di Stato di Venezia	Cinque Savi alla Mercanzia	Παναγία Πορωτίσσια	ταρτάνα	ελληνο-οθωμανική	Λεκκας Γιώργης του Κωνσταντή	Πόρος	Τεργέστη	Αθήνα	Τεργέστη		da Atene e Porò 40 giorni Εκθεση του θενετού προξένου στην Τεργέστη, 18/1/1787.
25/7/1796	Avvisi, Genova		Παναγία Πορωτίσσια	μπριγαντινί		Οικονόμος Στέφανος	Πόρος	Γένοβα	Μασσαλία	Γένοβα		Da Marsiglia in g. 8.
12/5/1797	National Library of Malta, Valetta	A.O.St.John, Commissarii di Sanita, Registro degli arrivi di Bastimenti in Quarantena	Παναγία Πορωτίσσια	ταρτάνα	ελληνική	Οικονόμος Στέφανος του Γιάννη	Πόρος	Μάλτα	Παλαιστήκος κόλπος (Βόλος)	Μάλτα	22	απο Βολο 45 μερες, απο Πορο 30 με άδεια.
19/6/1797	Archivio di Stato di Livorno	Magistrato poi Dipartimento di Sanità Maritima, σειρά 33	Παναγία Πορωτίσσια			Αποστόλης του Δημήτρη	Πόρος	Λιβόρνο	Μαρθονήσι	Λιβόρνο	13	52 giorni durata del viaggio. Destinazione: Maratonissi, Civitavecchia, Portoferraio, Livorno.
25/3/1798	National Library of Malta, Valetta	A.O.St.John, Commissarii di Sanita, Registro degli arrivi di Bastimenti in Quarantena	Παναγία Πορωτίσσια	σαχτούρι	ελληνική	Δαμιανός Νικόλαος	Πόρος	Μάλτα	Σκαλιανοβα (Έφεσσος)	Μάλτα	13	απο Βολο 35 μερες, υδρα 30 με άδεια.
30/4/1802	Archivio di Stato di Genova	Ufficio di Sanita Arrivi di Capitani e	Παναγία Πορωτίσσια	πολάκα		Οικονόμου Γιάννης Στέφανος	Πόρος	Γένοβα	Πόρος	Γένοβα	26	25 giorni da Poros - idra - Genova gnis 40, 7 car di canano max

Ενδεικτική σελίδα της βάσης δεδομένων ΑΜΦΙΤΡΙΤΗ με τη ναυτιλιακή δραστηριότητα του Πόρου στα 1780 – 1802.

Επιπλέον ο Πόρος είχε και μεγάλο αριθμό μικροτέρων σκαφών (καϊκιών, λέμβων κλπ.) με σημαντικό ρόλο στη διεκπεραίωση της ακτοπλοΐας και του διαμετακομιστικού εμπορίου προϊόντων από την Πελοποννησιακή ενδοχώρα στους γειτονικούς, μείζονες ή μη, ναυτότοπους για μεταφορτώσεις στα ποντοπόρα πλοία και παραπέρα προώθηση σε μακρινούς προορισμούς.

Συνεκτιμώντας τα παραπάνω στοιχεία με αντίστοιχα από άλλες πηγές της τότε εποχής (περιηγητές, αρχείο Κ. Λ. Δουζίνα, υπόμνημα Jassaud (Ζασσώ), αρχείο Κοιν. Ύδρας, κ.α.) συνάγεται ότι το ασφαλές απ' τους πιο πολλούς καιρούς λιμάνι, το ήπιο κλίμα του νησιού που το καθιστούσε σίγουρο χειμαδιό το χειμώνα, η συνύπαρξη της θαλασσινής ζωής στο νησί με τη στεριανή δουλειά του κτηματία στον εύφορο γειτονικό κάμπο του Δαμαλά και στη μυρωμένη κοιλάδα του Λεμονοδάσους, αποτέλεσαν σημαντικούς παράγοντες για την εμπορική του άνθιση. Στο αποτέλεσμα αυτό συντελέσε και η εμπειρία και η αξιοσύνη των Ποριωτών στη θάλασσα, αλλά και η συνέπεια και η τιμιότητα που έδειχναν στις συναλλαγές τους, όπως σημειώνουν ο Γάλλος διπλωμάτης Jassaud (Ζασσώ), το 1808 και ο Αμερικανός φιλέλληνας Henry Post (Χένρι Ποστ) το 1830⁷.

Και εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι η διπλή αυτή οικονομική ανάπτυξη του Πόρου, πρώτιστα ναυτιλιακή και κατόπιν γεωργική, κατέστησε εφικτή, όπως θα καταδειχτεί παρακάτω, και τη διπλή αυθόρμητη πολεμική του δράση σε ξηρά και θάλασσα και από όλα τα κοινωνικά στρώματα των κατοίκων του. Η συμμετοχή τους δεν ήταν μονοδιάστατη, αλλά διττή και στην θάλασσα και στην ξηρά. «Άλλοι με τα καράβια, άλλοι με καΐκια, και άλλοι δια ξηράς,» όπως επισημαίνει ο Αντώνιος Λιγνός στη μνημειώδη έκδοση του Αρχείου της Κοινότητας Ύδρας. Μεγάλος αριθμός Ποριωτών και από όλα τα κοινωνικά στρώματα ήταν ήδη μνημένος στις επιταγές και τους στόχους της Φιλικής

³ Χαρλαύτη Τ.- Κ. Π' κων/νου *Ναυτιλία των Ελλήνων 1700-1821* σσ. 375, 380, 416

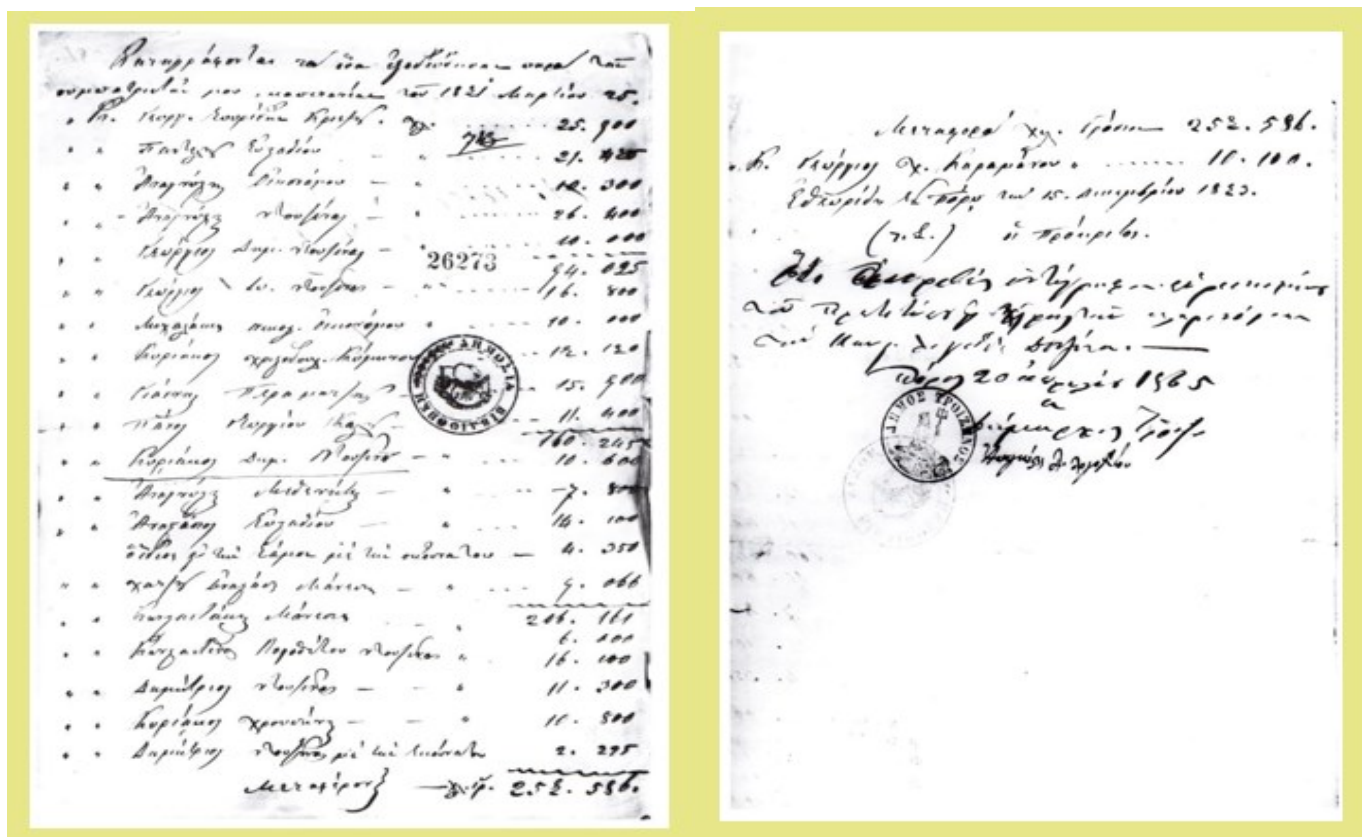
⁴ Χαρλαύτη Τ.- Κ. Π' κων/νου *ο.π.* σ. 820

⁵ Χαρλαύτη Τ.- Κ. Π' κων/νου *ο.π.* σσ. 78-79

⁶ Κ. Παπαθανασόπουλος *Ελλ. Εμπορική Ναυτιλία'' (1833-1856)* εκδ. ΜΙΕΤ Αθήνα 1983, σσ. 92-93

⁷ Henry Post A.V. *A visit to Greece and Constantinople in year 1827-28*, N.Y. 1828, σελ. 16

Εταιρείας και ήταν σε ετοιμότητα για την έναρξη του Αγώνα. Αναφέρονται τα ονόματα των οικογενειών Χατζή Αναστάση Μάνεση, Μερτικά Μέξη, Κων/νου, Κυριάκου, Αλεξάνδρου και Διονυσίου Δουζίνα, Ιωάννου Σάκενα, Δημητρίου Παπανικολάου, Κυριάκου Σακαντάνη και άλλων, οι οποίοι ξεσηκώθηκαν, αλλά και εμπύχωσαν πολλούς άλλους Έλληνες με την έναρξη της Επανάστασης⁸. Πολλοί επίσης ευκατάστατοι Ποριώτες, караβοκύρηδες (Μάνεσης, Καπασάκης, Νίτης, Βρύσης, Κοφινάς, Καραμάνος) και έμποροι (Δουζιναίοι, Ευσταθίου, Μέξηδες, Οικονομαίοι, Πασχαλαίοι), διέθεσαν τα πλοία τους και τα χρήματά τους στον Ιερό Σκοπό στρατεύοντας και ντόπιους στρατιώτες ή ναύτες και καλύπτοντας και τις ανάγκες των οικογενειών τους⁹. Χαρακτηριστικά αναφέρεται σε έγγραφο του Κοινού του Πόρου ότι μέχρι τις 22-8-1823, διατέθηκαν από Ποριώτες σε έρανο για τον Αγώνα 3.600 γρόσια¹⁰, ενώ σε άλλο έγγραφό του Κοινού, επικυρωμένο μάλιστα και από τον Δήμαρχο Τροιζήνος το 1865, η συνολική οικονομική προσφορά τους μέχρι τις 15-12-1823 ανερχόταν στο υπέρογκο για την εποχή ποσό των 262.686 γροσίων¹¹, όπως βλέπουμε και στον παρακάτω πίνακα:

Χρηματική συνεισφορά Ποριωτών από την αρχή του Αγώνα μέχρι 15-12-1823.

Αρχείο Αγωνιστών 1821 της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος - Γ. Αθανασίου "Η προσφορά του Πόρου" σελ. 28-29.

⁸ Αθανασίου Γ. ο.π. σελ. 24.

⁹ Αρχείο Κοινότητας Ύδρας (Α.Κ.Υ.), τ. Η' σ. 113. Σπηλιάδης Ν. τ. Α' σ.74. Φωτάκος σ. 80.

¹⁰ Α.Κ.Υ. ο.π. τ. 9^{ος} σελ. 383.

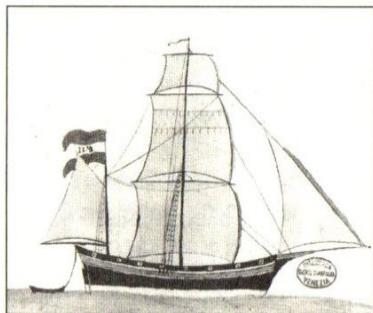
¹¹ Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 28-29. Το έγγραφο περιέχεται στο Αρχείο Αγωνιστών 1821 της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, δημοσιευμένο και στο βιβλίο του αρχειοφύλακα Τάκη Κανδηλώρου *Οι Δουζιναί, Πυρός, Αθήναι 1929*, σ. 37, όπου για πρώτη φορά ερχόταν στο φως σειρά πολυτίμων εγγράφων για την αξιόλογη πολύπλευρη προσφορά πολλών στελεχών της μεγάλης Ποριώτικης οικογένειας των Δουζιναίων στον Αγώνα.

Κεφάλαιο Α΄

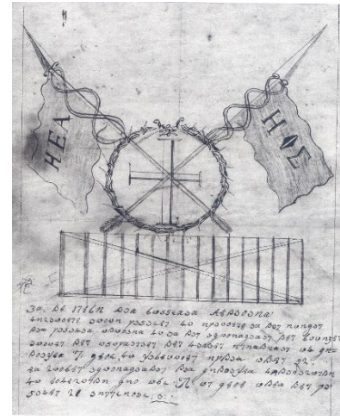
Η συμμετοχή των Ποριωτών στις πολεμικές επιχειρήσεις του Αγώνα

- Η μεταφορά μπαρουτιού από τη Μικρά Ασία στη Μάνη

Μια από τις σημαντικότερες και πιο ουσιαστικές ενέργειες για την προετοιμασία της Επανάστασης του 1821 είχε το αποτύπωμα των Ποριωτών πατριωτών, ωστόσο έχει γραφεί με «ψιλά γράμματα» στην ιστορία της απελευθέρωσης.

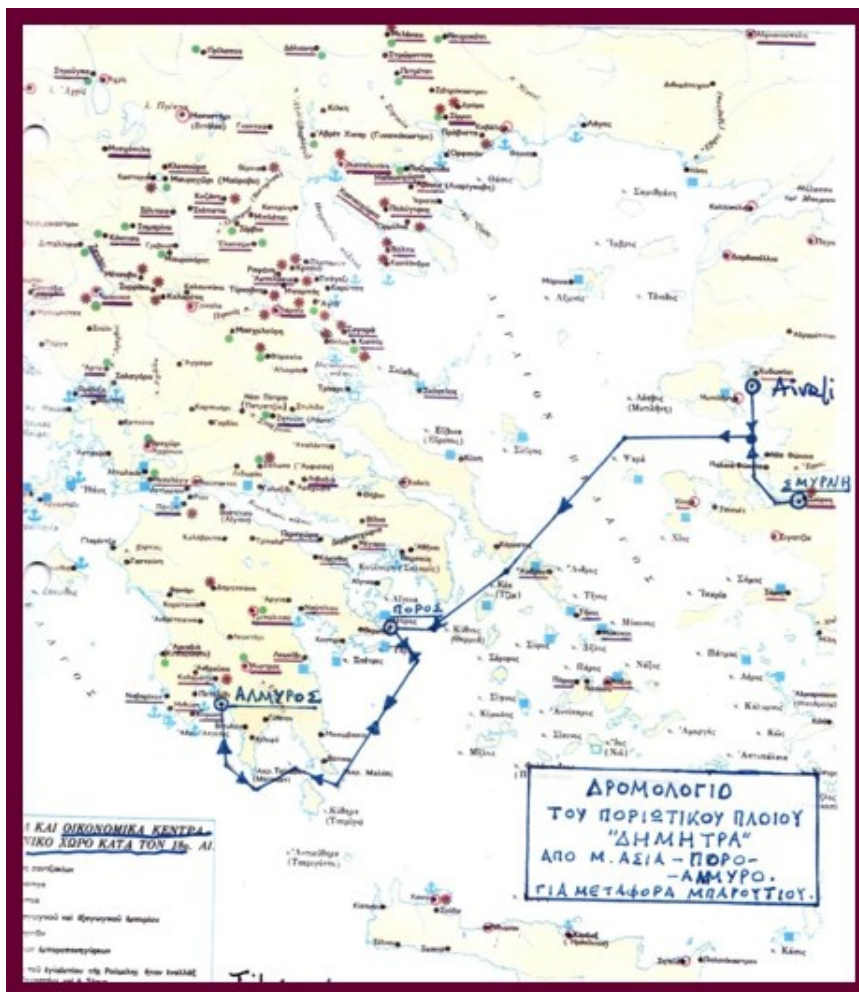
Εικόνα 11.16 Μαρτιγάνα σε υδατογραφία του 1801 με ισιοφορία τύπου ketch
Πηγή: Mario Marzari, «Maritime presence in the Adriatic from documents, publications and archival sources, 17th-19th centuries», Κostas Damianidis (επιμ.) *Shipbuilding and Ships in the Eastern Mediterranean during the 18th and 19th centuries*, Χίος, 1999, σελ. 160

Εκ. 38. Το Εθνολογικό του Χιζμτανισλίτζ Μάνεση, δείχνει το δίκτυο της μύησης που στη Φόλιας Παναγίας.

Το τύπου Μαρτιγάνα ισιοφόρο του Χατζή-Αναστάση Μάνεση ΔΗΜΗΤΡΑ.
“Ναυτιλία των Ελλήνων 1700-1821” των Τ. Χαρλαυτή-Κ. Π΄κων/νου σελ. 503.

b Δίπλωμα μύησης στην Φ.Ε. Χ. Μάνεση
Ιστορικό Αρχείο οικογ. Μάνεση

Δρομολόγιο μεταφοράς μπαρουτιού του ποριώτικου πλοίου ΔΗΜΗΤΡΑ από την Μικρά Ασία στον Αλμυρό Μάνης, μέσω Πόρου.

Στις 17 Μαρτίου το ποριώτικο ιστιοφόρο πλοίο «Δήμητρα» τύπου «Μαρτιγάνα»¹², του Χατζηαναστάση Μάνεση¹³ με καπετάνιο τον γυιό του Γιώργη και τις κατευθύνσεις του οπλαρχηγού του Πόρου Χριστόδουλου Μέξη, έφτασε στον Αλμυρό της Μεσσηνιακής Μάνης τη σημερινή Βέργα και παρέδωσε στους Μανιάτες και λοιπούς οπλαρχηγούς, του Μωριά το πολύτιμο φορτίο με μπαρουτόβουλα, ώστε να ξεκινήσει η μεγάλη Εξέγερση.

Πρώτο σημαντικό αποτέλεσμα ήταν η παράδοση της Καλαμάτας από τον πασά της Αρναούτογλου, στον Πετρόμπεη, στις 23 Μαρτίου 1821.

Η προμήθεια των πυρομαχικών είχε αποφασισθεί στη συνέλευση της Φιλικής Εταιρείας στα τέλη του 1820 στο Ισμαήλιο της Μολδαβίας, προεξάρχοντας του Αλέξανδρου Υψηλάντη, μετά από σχετικό αίτημα του Παπαφλέσσα¹⁴ και τη φροντίδα του Χριστόδουλου Μέξη, ο οποίος διαχειρίστηκε και τα χρήματα της Εταιρείας για την αγορά των πυρομαχικών από το Αιβαλί και την Σμύρνη¹⁵. Συγκεκριμένα, και σύμφωνα με τον ιστορικό Α. Φραντζή, με εντολή της Ανώτατης Αρχής της Εταιρείας (Αλ. Υψηλάντη) διετέθησαν από την εφορία Κων/πολης 300.000 γρόσια στον Παπαφλέσσα και 100.000 γρόσια στον Χριστόφορο Περραιβό για τις ανάγκες του Αγώνα στην Πελοπόννησο¹⁶, ενώ ο Ι. Φιλήμων αναφέρει ότι δόθηκε ανάλογη εντολή της Εταιρείας προς την εφορία της Σμύρνης και τον Σμυρναίο Φιλικό Μιχαήλο Ναύτη για τον ίδιο προορισμό¹⁷. Άλλες πηγές αναφέρουν ότι ο Παπαφλέσσας συγκέντρωσε 30.000 γρόσια από τη Μολδοβλαχία,¹⁸ από την εφορία της Εταιρείας στην Κων/πολη 90.000 γρόσια, και περνώντας από Σμύρνη πήρε το μπαρούτι¹⁹. Το πιθανότερο που φαίνεται να συνέβη είναι ότι ο Παπαφλέσσας έδωσε χρήματα στον Μέξη στην Κων/πολη και τον έστειλε στο Αιβαλί και στη Σμύρνη να πάρει με το ποριώτικο πλοίο τα πυρομαχικά για τη Μάνη.

Η ποριώτικη σκούνα ξεκίνησε την 1η Μαρτίου 1821 από την Κωνσταντινούπολη, όπου είχε μεταφερθεί η έδρα των Φιλικών, με προκηρύξεις για την μελλούμενη εξέγερση.

Φτάνει στη Σμύρνη στις 10-12 Μαρτίου και αγκυροβολεί. Οι Φιλικοί της Σμύρνης και των Κυδωνιών (Αιβαλί), παλαιοί ξεριζωμένοι Μωραΐτες οι περισσότεροι μετά τα Ορλωφικά, καλούν όλους να ανταποκριθούν στο κάλεσμα της Φιλικής Εταιρείας, να συγκεντρώσουν πολεμοφόδια για τη σκούνα ΔΗΜΗΤΡΑ που είχε φτάσει εκεί για το σκοπό αυτό.

Όπως προέκυψε πρόσφατα από το ιστορικό αρχείο της Ενώσεως Βουρλιωτών Μ. Ασίας, η εξεύρεση και η προμήθεια του μπαρουτιού στη Σμύρνη έγινε με τη συνδρομή και την οικονομική στήριξη της οικογένειας του εύπορου Σμυρναίου γιατρού Μιχαήλου Ναύτη, δραστήριου μέλους της Φιλικής Εταιρείας, ο οποίος μαζί με τη σύζυγό του Κυριακή συνέβαλε γενικότερα στην προετοιμασία του ελληνικού επαναστατικού Αγώνα. Ο ιστορικός Ιω. Φιλήμων στο *"Δοκίμιον περί της Φιλικής Εταιρείας"*, όπως προαναφέρθηκε, μας πληροφορεί για το γεγονός. Ασχολείται και με την προέλευση της ιστορικής οικογένειας της Κυριακής, η οποία με δική της πρωτοβουλία, πραγματοποίησε μυστικούς εράνους μεταξύ ομογενών στην πρωτεύουσα της Ιωνίας για να συμπληρωθεί το ποσό αγοράς²⁰. Επιπλέον αναφέρεται ότι η Κυριακή Ναύτη απέστειλε ποσό 3.000 γροσίων στην υποδουλωμένη Ελλάδα, ενώ δεν δίστασε να πουλήσει τα κοσμήματά της κι ένα μεγάλο μέρος της πατρικής της περιουσίας για να ενισχύσει τον αγώνα για την ελευθερία²¹.

¹² ΧαρλαύτηΤ.- Κ. Π' κων/νου ο.π. σ. 503.

¹³ Δουζίνας Κωστής *Αρχείο Κ.Α. Δουζίνα (1803-1830)* εκδ. Καλλιγράφος 2018, Παρ. Ι, αρ. 80, φ.72^α.
Γ. Αθανασίου ο.π. σ. 99.

¹⁴ Ξάνθος Εμμ. *Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρείας*, Αθήναι 1939, σ. 43.

¹⁵ Δικαίος Γ. Δημ. *Ιστορία της οικογ. Δικαίων & Φλεσσαίων*, Αθήναι 1985, σσ. 65-69

¹⁶ Φραντζής Αμβρόσιος, *Επιτομή Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος 1715-1835*, Αθήναι 1839, σσ. 273-276, 279-281.
Σίμος Μποζίκης: *Ελληνική Επανάσταση και Δημόσια Οικονομία, Η συγκρότηση του ελληνικού έθνους 1821-1832*, Ασίνη, Αθήνα 2020, σ. 50

¹⁷ Φιλήμων Ιω. *Δοκίμιον Ιστορικών περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τ. Α', σ. 373. Σίμος Μποζίκης, ο.π. σ. 50.

¹⁸ Ι.Ε.Ε.Ε. τ. ΙΒ', σ. 76. Σίμος Μποζίκης, ο.π. σ. 50.

¹⁹ Πρωτοφάλης Εμμ. "Τα οικονομικά της Φιλικής Εταιρείας". Σίμος Μποζίκης, ο.π. σ. 50.

²⁰ Φιλήμων Ιωάννης, ο.π., τ. Α', σσ. 170, 373.

²¹ Δήμος Ν. Ιωνίας *Η συμμετοχή των Μικρασιατών στην Επανάσταση του 1821*, Νέα Ιωνία Αττικής 2021, σσ. 165-167.
Ιστοσελίδα Ενώσεως Βουρλιωτών Μ. Ασίας <http://enosivourlioton.gr/?p=3146>

Ο εύπορος Σμυρναίος γιατρός Μιχαήλος Ναούτης, δραστήριο μέλος της Φιλικής Εταιρείας, συνέβαλε μαζί με τη σύζυγό του Κυριακή με κάθε τρόπο στην προετοιμασία του ελληνικού επαναστατικού Αγώνα. Οι προσωπογραφίες ανήκουν στους απογόνους τους που ζουν σήμερα στη Σύρο και διετέθησαν μέσω της Ενώσεως Βουρλιωτών Μικράς Ασίας.

Μια ακόμη γυναίκα ηρωίδα της Ελληνικής Επανάστασης μετά την Μπουμπουλίνα και την Μαντώ Μαυρογένους.

Εξάλλου εκείνη της εποχή, όπως και σε πολλές μεγάλες πόλεις της Ευρώπης είχε συσταθεί στην Σμύρνη η «Φιλόμουσος και Φιλάνθρωπος Γραικική Εμπορική Εταιρεία» τα κέρδη της οποίας διετίθεντο για την αγορά και προώθηση πολεμοφοδίων στην Επαναστατημένη Ελλάδα.

Να τι έγραφε η προκήρυξη της Φιλικής Εταιρείας. «*Η ώρα ήλθεν ώ Έλληνες της Κυδωνιάς ! Ενωθείτε ώ ανδρείοι και μεγαλόψυχοι. Η πατρίς μας προσκαλεί. Είναι προς τούτοις αναγκαίον, να ευρεθεί ένα καλά αρματωμένο καράβιον, αλλά περί τούτου, ομιλείτε μετά του αγαπητού μας και φιλοπάτριδος Αρχιμανδρίτου Δικαίου και διατάττεται το πράγμα καλύτερον. Εμείς δε, σας βεβαιώνουμε, ότι η πατρίς θέλει βραβεύσει τον ζήλον σας, με τα πλούσιά της δώρα, δόξαν, ευγένειαν, τιμάς και αξιώματα*»²².

Με απόλυτη μυστικότητα και μεγάλες προφυλάξεις ο καπετάν Χριστόδουλος Μέξης φόρτωσε τη σκούνα που διέθεσε δωρεάν για την πατρίδα ο φιλικός Ποριώτης Χατζηναστάσης Μάνεσης, με πλοίαρχο το γιο του καπετάν Γιώργη Μάνεση με 270 βαρέλια μπαρούτι των 12 οκάδων το ένα, και 41 καντάρια μολύβι (1 καντάρι=57 κιλά). Άλλες πηγές αναφέρουν 400 βαρέλια συνολικά²³.

Κατάπλους της Ποριώτικης μαρτιγιάνας ΔΗΜΗΤΡΑ στον Αλμυρό Μεσσηνίας για εκφόρτωση της μπαρούτης το Μάρτιο του 1821. Ελαιογραφία του Σωτήρη Τζαμουράκη. Πολιτιστικός και Αναπτυξιακός Σύλλογος Βέργας

²² Λιακάκη Μαρία, «Το μπαρούτι του Αλμυρού», Ιστορικό μελέτημα για τα 176 χρόνια από τη μεταφορά μπαρουτιού στον Αλμυρό (Βέργα) Μεσσηνίας.

²³ Κόκκινος Δ. *Η Ελληνική Επανάσταση*, Αθήναι 1956, τ. Α' σσ. 253, 279

Το καράβι απέπλευσε από το λιμάνι της Σμύρνης στις 15 Μαρτίου με μύριους κινδύνους, θαλάσσια μπλόκα και κάτω από τη μύτη των Τούρκων, έφτασε στις 17 Μαρτίου στην Καρδαμύλη, αφού έκανε πρώτα μια στάση στον Πόρο !

Τελικά αγκυροβολεί στο λιμανάκι της Βέργας του Αλμυρού. που ήταν το κυριότερο αγκυροβόλιο των ΒΑ ακτών του Μεσσηνιακού κόλπου, κοντά στην Καλαμάτα και κοντά στη Μάνη, όπου περίμεναν οι Μανιάτες σπλαρχηγοί.

Ο Παπαφλέσσας ειδοποιεί τον αδελφό του Νικήτα και τον Νικηταρά ότι έφτασε το πολύτιμο φορτίο στον Αλμυρό «*Το καράβι που σας είπα έφθασε. Έχει τα όπλα και τα μπαρούτια και τα μολύβια που χρειάζονται για να αρχίσει ο Αγώνας*», προτρέποντάς τους να λένε παραπλανητικά ότι το φορτίο της σκούνας περιέχει δήθεν λάδι και αλάτι εφόσον θα περνούσε τυπικά και από το κουμέρκι (τελωνείο) του Αλμυρού, δικαιοδοσίας του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, δίνοντάς του και χίλιους «μαχμουτιέδες» από τη Φιλική Εταιρεία.

*Μεταφορά μπαρουτιού στον όρμο Αλμυρού Μεσσηνίας.
Ελαιογραφία του Ευαγγ. Δράκου. Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας*

Ο Νικηταράς με 50 οπλισμένα παλληκάρια μπήκε στο πλοίο του καπετάν Μέξη και άρχισαν να ξεφορτώνουν τα βαρέλια κρυφά στη στεριά. Ύστερα φόρτωσαν 200 μολάρια και ξεκίνησαν - πριν ξημερώσει - για να μεταφέρουν και κρύψουν τα πολεμοφόδια στην ασφαλή τοποθεσία της Μονής Μαρδακίου²⁴.

Το καραβάνι της λευτεριάς με τα παλληκάρια του Νικηταρά πέρασε από την βορειοανατολική πλευρά του κάστρου της Καλαμάτας – μία επικίνδυνη τοποθεσία, καθώς λίγο πιο κάτω βρισκόταν η Άνω Πηγάδα, τόπος όπου οι Τούρκοι πότιζαν τα άλογά τους.

Στη προσπάθειά τους κάποιο στεφάνι ενός ξυλοβάρελου, έσπασε και χύθηκε λίγο μπαρούτι στο δρόμο. Τα παλληκάρια απτόητα συνέχισαν την πορεία τους προς τη μονή Βελανιδιού και πριν ξημερώσει τραβήξαν κατά το Μαρδάκι, όπου με ασφάλεια άρχισαν να «δένουν» φουσέκια.

Με το πρώτο φως της ημέρας, ένας Τούρκος σεΐζης πηγαίνοντας να ποτίσει το άλογό του βλέπει χυμένο μπαρούτι και πατημασιές. Το αναφέρει αμέσως στον βοεβόδα της Καλαμάτας Σουλεϊμάν Αρναούτογλου και αυτός «αμ έπος αμ έργον» συλλαμβάνει και φυλακίζει προληπτικά όλους τους Έλληνες προκρίτους της Καλαμάτας²⁵.

²⁴ Φραντζής Αμβρόσιος, ο.π. σσ. 328-330. Ανέκδοτο πρωτότυπο έγγραφο του Παπαπολυζώη Κουτουμάνου από το Αρχείο Αναστ. Τζ. Κουτουμάνου του "Συλλόγου προς διάδοσιν των Γραμμάτων".

²⁵ Φραντζής Α. ο.π. τ. Α' σ. 327.

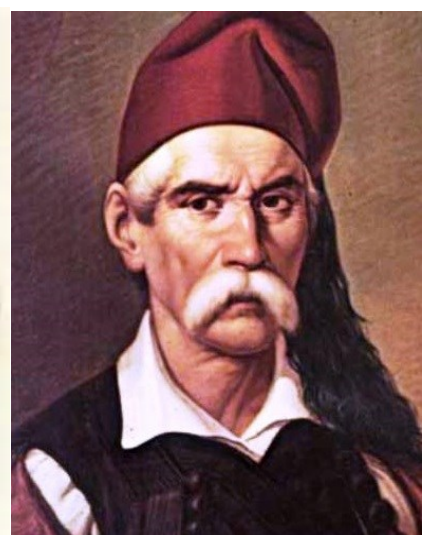
Παπαφλέσσας

Ξυλογραφία σε χαρτί Γ. Μώραλη 43 X 37 εκ.

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης

Αργολική Αρχιερατική Βιβλιοθήκη, Άργος

Νικηταράς ο Τουρκοφάγος

Αρχείο εκπομπής "Μηχανή Χρόνου"

Ο Παπαφλέσσας σκαρφίστηκε ένα σχέδιο. Ζήτησε από τον Αρναούτογλου να του στείλει εφόδια για 2000 δήθεν συνηγμένους κλέφτες που βρίσκονταν στην Μονή του Προφήτη Ηλία. Ο Αρναούτογλου τρομοκρατήθηκε. Δεν πρόφτανε να καλέσει ενισχύσεις από την Τριπολιτσά. Αποφυλακίζει αμέσως τους προκρίτους και σπεύδει να ζητήσει τη βοήθεια του Πετρόμπεη, για να τους σώσει από τους «ληστές».

Στις 22 Μαρτίου όταν έπεσε το σκοτάδι, αμέτρητοι πολεμιστές, κινούνταν σαν σκιές γύρω από την Καλαμάτα. Στις 23 Μαρτίου ο Πετρόμπεης ήρθε όχι για να τον σώσει αλλά για να του ανακοινώσει ότι οι ένοπλοι που είχαν περικυκλώσει την Καλαμάτα δεν ήταν ληστές αλλά Έλληνες που διεκδικούν την Ελευθερία τους και του πρότεινε να παραδώσει τη πόλη, ώστε να μην χυθεί αίμα, όπως και έγινε.

Έτσι η πρώτη πόλη της Πελοποννήσου που απελευθερώθηκε, η Καλαμάτα το οφείλει στο μπαρουτί και τα πολεμοφόδια που μετέφερε δωρεάν και έγκαιρα η ποριώτικη σκούνα με τη φροντίδα του τότε 23χρονου Ποριώτη Χριστόδουλου Μέξη²⁶. Προκειμένου να τον τιμήσει για την πολύτιμη προσφορά του και τα «γενναία φρονήματά του ο Παπαφλέσσας, με επιστολή του από την Καλαμάτα προς τους Φιλικούς («αδελφούς») του Πόρου, της Αίγινας και της Αθήνας (την 25η Μαρτίου 1821), όρισε τον Χριστόδουλο Μέξη «στρατηγόν» των τοπικών δυνάμεων του Αργοσαρωνικού²⁷.

Ας σημειωθεί επίσης εδώ ότι μετά τον ξεσηκωμό των Μεσσηνίων και των Μανιατών, ο Χριστόδουλος Μέξης επιφορτίστηκε από τον Παπαφλέσσα να μεταφέρει επιστολές με το μήνυμα του ξεσηκωμού του Μωριά στους Σπετσιώτες προκρίτους και να τους παρακινήσει στην εκπόρθηση του Ναυπλίου²⁸.

Η πρώτη ωστόσο εκστρατεία στην οποίαν έλαβαν μέρος οι Ποριώτες αγωνιστές ήταν χερσαία. Ήταν η πολιορκία της Ακροκορίνθου που ακολουθεί.

Σε ανάμνηση του ιστορικού γεγονότος της μεταφοράς του μπαρουτιού από τη Μικρά Ασία στον Αλμυρό Μεσσηνίας ο Πολιτιστικός και Αναπτυξιακός Σύλλογος Βέργας "Αδούλωτοι Σελιτσιάνοι" διοργανώνει κάθε χρόνο μέσα Μαρτίου στη Βέργα την εκδήλωση "Δρόμοι Μπαρουτιού" με τη συμβολική συμμετοχή και του Πόρου.

²⁶ Κόκκινος Δ. ο.π. τ. Α' σ. 277.

²⁷ Αθανασίου Γ. Η προσφορά του Πόρου στον Αγώνα του 21 και οι Ποριώτες Αγωνιστές, σ. 107

²⁸ Γ.Α.Κ. φ.1

- **Η εκστρατεία στην Κόρινθο και οι λοιπές επιχειρήσεις του 1821**

Περί τα μέσα Μαρτίου του 21, και ενώ ο Μέξης με το πλοίο του Μάνεση έφερνε σε πέρας τη μεταφορά του μπαρουτιού, ένα εκστρατευτικό σώμα 200 περίπου αγωνιστών από τον Πόρο με τον φωτισμένο Ιεράρχη επίσκοπο Δαμαλών Ιωνά, και τους Ποριώτες προκρίτους Κυριάκο και Αλέξανδρο Δουζίνα, τον αδελφό του Χρ. Μέξης Γεώργιο, τον Γεώργιο Κριεζή, τον Σταμάτιο πρώην Οικονόμου και τον Παντελή Ευσταθίου κινήθηκε προς Κεχριές για την πολιορκία της Κορίνθου και με τη συμμετοχή και άλλων από Αίγινα, Σαλαμίνα, Επίδαυρο, Σοφικό, και Δερβενοχώρια Μεγαρίδας²⁹.

Χάρτης Σαρωνικού του E. Curtius (19ος αιώνας)

Η πρωτοβουλία της εκστρατείας και η πρόθυμη συμμετοχή των Ποριωτών μαζί με όλους τους παραπάνω, ήδη από τα μέσα Μαρτίου του '21, δεν οφειλόταν σε εντολή των Υδραίων, όπως λανθασμένα και αυθαίρετα υποστηρίζεται σε σύγχρονο ιστορικό μελέτημα, αλλά προέκυψε μέσα από το έντονο και ομόθυμο πνεύμα της επί τέλους έναρξης του απελευθερωτικού Αγώνα που επικρατούσε τότε ανά το Πανελλήνιο. Το πνεύμα αυτό το ενέπνεε η Φιλική Εταιρεία, αλλά και εκφραζόταν επίσης από τις επίμονες προτροπές του Παπαφλέσσα, μέσα από θερμές επιστολές του που μετέφερε ο Χρ. Μέξης προς τους κατά τόπους προκρίτους και οπλαρχηγούς του Αργοσαρωνικού τον Μάρτιο του 1821. Η εμπλοκή των Υδραίων που εμφανίζεται μέσω των επιστολών με τον Κων. Μεθενίτη έγινε μεταγενέστερα (από τα τέλη Απριλίου και ύστερα) και αφορά στις λεηλασίες σε κτήματα στο Δαμαλά, στα Μέγαρα και στην Ερμιονίδα από κάποιους άφρονες Ποριώτες και Αιγινήτες³⁰.

²⁹ Φιλήμων Ι. *Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Ελλ. Επαναστάσεως*, Αθήνα 1860, τ. Γ', σσ. 50-53

³⁰ Αθανασίου Γ. ο.π. σσ. 30-31.

Ο φωτισμένος ιεράρχης Ιωνάς, επίσκοπος Δαμαλών και Πεδιάδος εξόρμησε από τους πρώτους στον Αγώνα το Μάρτιο του 1821 για την πολιορκία του Ακροκορίνθου. Η προτομή του βρίσκεται έξω από το Κοινοτικό κατάστημα Τροιζήνας (Δαμαλά).

Σε συγκέντρωση των οπλαρχηγών στην Μεγαρίδα για συντονισμό των κινήσεών τους, έχουμε και τον πρώτο πεσόντα από τον Πόρο, αδελφό του Χρ. Μέξη Γεώργιο, που σκοτώθηκε από Τούρκο Καρυστινό³¹. Οι αγωνιστές όλοι, ενισχυμένοι και από Καλαβρυτινούς και Κορινθίους, συνολικά περί τους 2000 κινήθηκαν για την πολιορκία αρχικά της πόλης της Κορίνθου, αλλά μετά τον εγκλεισμό και την οχύρωση των Τούρκων στον Ακροκόρινθο στις 24 Μαρτίου, οι επαναστατημένοι πολιορκήσαν το οχυρό τους, αντιμετωπίζοντας μάλιστα και ισχυρή αντίσταση³².

Εν τω μεταξύ ο Μέξης επιστρέφοντας από τη Μάνη, έχοντας και 80 βαρέλια μπαρούτης που είχε με τη συμφωνία του Παπαφλέσσα παρακρατήσει από το φορτίο για την πολιορκία της Κορίνθου, έφερε μαζί του και παρέδωσε κάποιες επιστολές από τον Παπαφλέσσα. Μία από αυτές αφορούσε το Κοινό του Πόρου, η οποία τον ονόμαζε στρατηγό, και τις υπόλοιπες τις παρέδωσε στην Αθήνα, Αίγινα, Ύδρα, Σπέτσες και Ερμιόνη, για να τους ενημερώσει ότι η Επανάσταση είχε ήδη αρχίσει και να τους ζητήσει να προσχωρήσουν και αυτοί. Μετά την αποστολή αυτή ο Μέξης κινήθηκε και συνενώθηκε με τους πολιορκητές του Ακροκορίνθου. Λόγω όμως επέλασης του τουρκικού στρατεύματος του Κεχαγιάμπεη, σταλμένου από τον Χουρσίτ πασά από τα Γιάννενα για την καταστολή των επαναστατών στην Πελοπόννησο, η πολιορκία της Κορίνθου διακόπηκε στα μέσα Απριλίου.

Μετά τα μέσα Μαΐου, και αφού είχε εξουδετερωθεί η τουρκική απειλή στο Βαλτέτσι, άρχισε η 2^η φάση της πολιορκίας της Κορίνθου με συμμετοχή όλων των προηγούμενων σωμάτων και τη συχνή παρουσία και συμμετοχή του Παπαφλέσσα, και αποστολή ενισχύσεων από τον Κολοκοτρώνη³³.

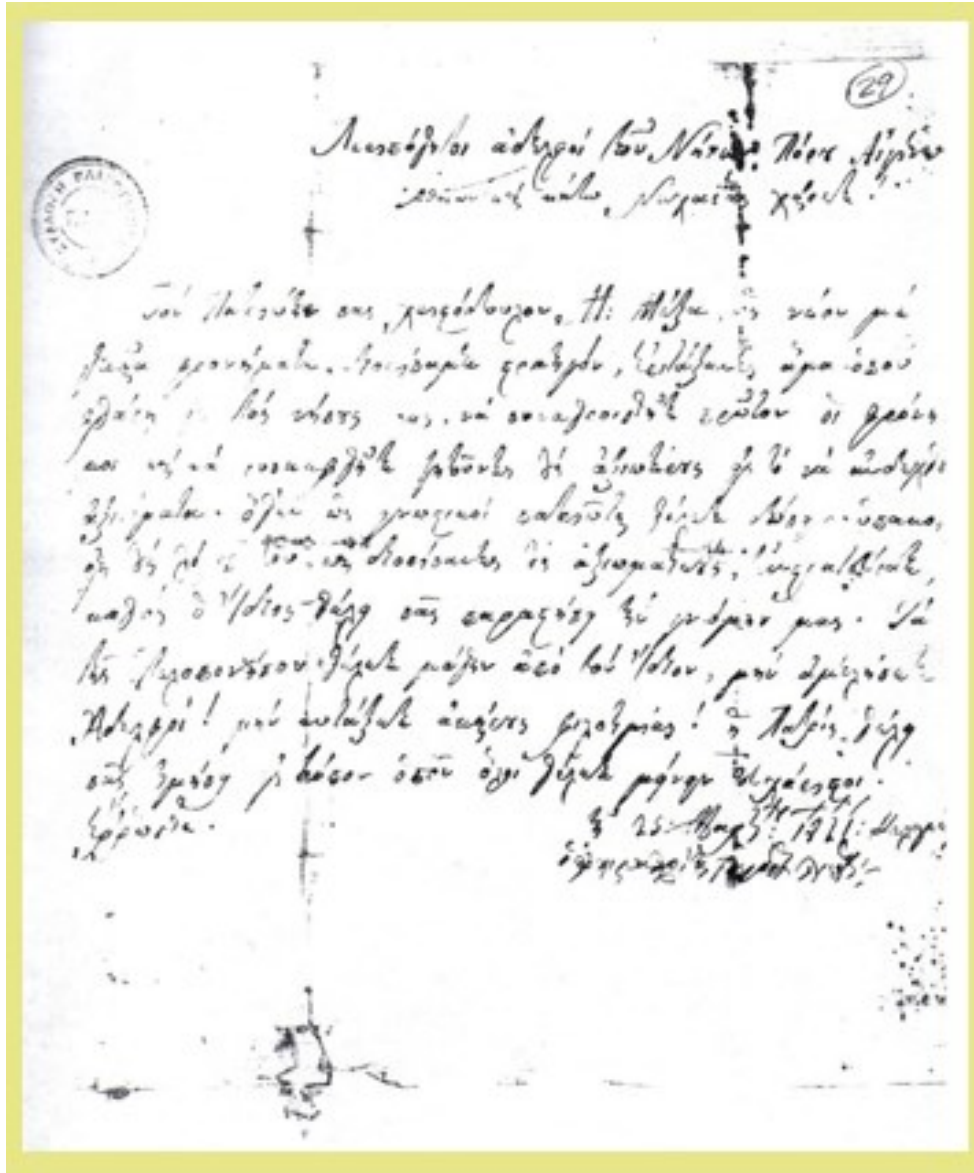
Περί τα μέσα Ιουλίου, μετά από αίτημα Νικηταρά από τη Βοιωτία, όπου είχε σπεύσει για υποστήριξη του Οδ. Ανδρούτσου ενάντια σε Ομέρ Βρυώνη και Κιοσέ Μεχμέτ, ενισχυμένο σώμα μαχητών με συμμετοχή και πολλών Ποριωτών υπό τους Κυριάκο Δουζίνα, Χρ. Μέξη και Γ. Κριεζή αποσπάστηκε από την Κόρινθο για περαιτέρω υποστήριξη των μαχομένων στην περιοχή Λειβαδιάς. Ατυχώς στις 6 Οκτωβρίου 1821 ένα τμήμα του σώματος έπεσε σε εχθρική ενέδρα, όπου

³¹ Σπηλιάδης Ν. *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851-57, τ. Α', σ. 74.

³² Φωτάκος (Φωτ. Χρυσανθόπουλος) *Απομνημονεύματα περί της Ελλ. Επαναστάσεως*, Αθήναι 1974, τ. Α' σ. 80.

³³ Φωτάκος ο.π. σελ. 137

μεταξύ άλλων και μετά από σκληρό αγώνα, σκοτώθηκε ο Κυρ. Δουζίνας και μαζί του 15 ακόμη Ποριώτες³⁴.

Το έγγραφο διορισμού του Χρ. Μέξη ως στρατηγού από τον Παπαφλέσσα.

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, Τμήμα Χειρογράφων και Ομοιοτύπων - Γ. Αθανασίου "Η προσφορά του Πόρου" σελ. 107

Ειδικότερα η αξιοσύνη του Χριστόδουλου Μέξη αξιοποιήθηκε με τον διορισμό του ως στρατηγού ήδη με την κήρυξη της Επανάστασης τον Μάρτιο του 1821, και πέρα από τη συμμετοχή του στις παραπάνω αναφερθείσες πολεμικές επιχειρήσεις του 21, πήρε μέρος με 110 στρατιώτες σε σημαντικές συμπλοκές κατά την πολιορκία της Τριπολιτσάς, όπου σκοτώθηκε και ο άλλος αδελφός του Δημήτριος, ενώ τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς εξεστράτευσε με 100 στρατιώτες στην Μονεμβασία για ενίσχυση των πολιορκητών του κάστρου της³⁵.

Η 2^η φάση της πολιορκίας του Ακροκορίνθου διήρκεσε μέχρι και τον Ιανουάριο του 1822, οπότε και τελικά η τουρκική φρουρά παραδόθηκε στον Κολοκοτρώνη. Στο Αρχείο Δουζίνα περιέχεται μάλιστα και ο θλιβερός κατάλογος των 21 συνολικά νεκρών Ποριωτών από όλη αυτή τη στρατιωτική επιχείρηση, καθώς και οι αποζημιώσεις της κοινότητας του Πόρου προς τις οικογένειες των πεσόντων³⁶.

Αξιοσημείωτη είναι και η συμμετοχή πλοίων του Πόρου στις ναυτικές επιχειρήσεις το καλοκαίρι του 1821. Τρία από τα μεγαλύτερης χωρητικότητας ποριώτικα πλοία, των Κων. Μάνεση, Γ. Κοφινά

³⁴ Φιλήμων Ι. ο.π. τ. Γ', σ. 367.

³⁵ Αθανασίου Γ. ο.π. σσ. 106-108.

³⁶ Δουζίνας Κ. ο.π. φ. 23β σ. 80-89.

και Δημ. Βέση, πήραν μέρος στην δίμηνη ναυτική εκστρατεία του Ελλ. Στόλου, ενώ η Δημογεροντία του νησιού είχε επίσης διαθέσει και άλλα δύο στην Υδραϊκή μοίρα, τα πλοία των Γιώργη Χ. Μάνεση και Ι. Γ. Τούλη, για τον ίδιο σκοπό³⁷.

- **1822.** Το 1822 έχουμε μια ευρύτερη συμμετοχή Ποριωτών στις χερσαίες και ναυτικές επιχειρήσεις του Αγώνα. Εκστρατευτικό σώμα 400 Ποριωτών με επί κεφαλής τον Χρ. Μέξη συμμετέχει τον Μάρτιο-Απρίλιο με Μωραΐτες και Ρουμελιώτες στο Δίστομο Βοιωτίας στην προσπάθεια ανάσχεσης της στρατιάς του Δράμαλη που επέρχεται δριμύτατος κατά του Μωριά³⁸, ενώ 150 επιπλέον Ποριώτες υπό τον Μιχ. Ν. Οικονόμου, μετά από κάλεσμα του Κολοκοτρώνη, λαμβάνουν μέρος³⁹ και στην τελική μάχη και συντριβή του στα Δερβενάκια και στο Αγιονόρι τον Ιούλιο του 1822⁴⁰. Ο Μιχ. Ν. Οικονόμου συμμετείχε και στην πολιορκία και απελευθέρωση του Ναυπλίου την ίδια χρονιά.

*Ελαιογραφία του Σπετσιώτη ζωγράφου Γ. Κούτση με την ιστορική ναυμαχία των Σπετσών, τη γνωστή "Αρμάτα".
Βρίσκεται στο εκκλησάκι της Παναγίας Αρμάτας στις Σπέτσες.*

Από τον Ποριώτη πρόκριτο Νικόλαο Γκίκα τον Σεπτέμβριο 1822 ναυτολογούνται 250 Ποριώτες ναύτες για τα υπό τον Μιαούλη πλοία των Ελλήνων νησιωτών που έτρεψαν σε άτακτη φυγή τον επερχόμενο Οθωμανικό στόλο στη ναυμαχία των Σπετσών, ενώ ο ίδιος ο Γκίκας επέβη και έλαβε μέρος στην επιχείρηση πάνω στο υδραϊκό πλοίο του Λαζ. Λαλεχού⁴¹. Στο Αρχείο της Κοινότητας Ύδρας σώζεται μάλιστα και έγγραφο με ονόματα 35 Ποριωτών που επέβαιναν σε 3 Σπετσιώτικα πλοία κατά την επιχείρηση⁴². Που σημαίνει πως ικανό μέρος των πληρωμάτων αυτών των

³⁷ Α.Κ.Υ. τ. Ζ'. ο.π. σελ. 294-295. Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 32.

³⁸ Θεοφανίδης Ι. *Ιστορικόν Αρχείον 1770-1836*, τ. Α', σσ. 162, 183.

³⁹ Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 123.

⁴⁰ Κόκκινος Δ. ο.π. τ. Δ', σσ. 331-332, 361-366.

⁴¹ Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 61.

⁴² Αρχείο Κοινότητας Ύδρας (Α.Κ.Υ.) τ. Η'. σ. 466. Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 36.

Σπεσιώτικων πλοίων σε εκείνη την τόσο σημαντική για τον Αγώνα ναυτική συμπλοκή, ήταν από τον Πόρο.

- **1823-1824.** Ο Μιχ. Οικονόμου ως επικεφαλής της φρουράς του διορισμένου αρμοστή της Κρήτης Μανώλη Τομπάζη το 1823 συμμετέχει αποτελεσματικά σε σειρά συμπλοκών στην Κίσσαμο και στα Χανιά, όπου διοικώντας 1500 στρατιώτες «επέδειξε *απαράμιλλον τόλμην και σύνεσιν*», όπως βεβαιώνει σε σχετικό πιστοποιητικό από 12-12-1824 ο Τομπάζης, και αμείφθηκε με προαγωγή σε ταξίαρχο από την προσωρινή Διοίκηση⁴³.

Αξιόλογη προσφορά είχε και ο αδελφός του Ανάργυρος Νικ. Οικονόμου από την αρχή του Αγώνα με προσωπική αγωνιστική δράση ως αξιωματικός στην πολιορκία του Ακροκορίνθου, στην εκστρατεία του Τομπάζη στην Κρήτη με τον αδελφό του Μιχαήλ, με μισθοσυντήρηση Ποριωτών στρατιωτών και με σημαντική οικονομική συνδρομή. Με απόφαση του Εκτελεστικού από 4-11-1824 "*προήχθη εις τον βαθμόν της Ταξιαρχίας*". Αργότερα διετέλεσε και αστυνόμος στον Πόρο, όπου διακρίθηκε για την ικανότητα, την αποχή του από τις ντόπιες πολιτικές διαμάχες μεταξύ Κυβερνητικών και Υδραϊκής Αντιπολίτευσης και την γενικότερη άρτια εκτέλεση των τότε καθηκόντων του. Οι πρόκριτοι του Πόρου βεβαίωσαν την αξιοσύνη του στις 16-3-1836, ενώ ο Ρώσος ναύαρχος Ricord ήδη από τις 6-5-1833 του είχε εκφράσει γραπτώς την ευαρέσκειά του⁴⁴.

№ 252² Δελ. 252.
Ανταρταρισμός 11584. Πίστοποιητικό
Το ποσό είναι το Ανάργυρο
Κηροφόρο Οικονόμου, ειδικά
3^η υποαξιωματική ή αξιωματικός
του ποσού της παλαιάς Πορείας.
Οδώνος ή χιλίων και ημι-
εκατονταίων επί των υποαξιωματικών
ή κύριος σταθμός του βου-
κουρίου πορτοφολιού ποσού,
όπως ορκισθεί ο βεβαιώσας
παραστάτης, ή ο οποίος είναι
προσόντος του υποαξιωματικού
α' είνδου ειανόητα, ή
πάντοτε λογοσυντάκτης του
πόρου. Οδώνος ειανόητος
θαυτ Μυρτακίαν, ή ο οπού

επισημασμένην ποσότητα
καυτ ή ηρωσικονίαν πα-
ρτιση έρτα ποσό.
Αρμενικό Αίμα, ή
ρευστό Κανονικό-ταξιαρχίας
Μαϊκ ή Απκ 1833 γδα.
Κομανδουμένην Ομηρίαν
Ρωσικότατα βοσηνίαν Κυβέτη
ή Γρεκελάτα βοδατ ή
βουτ Αδερρατ ή Καθα-
νερ ή
(Π) Ρι κορδε.

Ποσι ελ' αρχιότη ώς μεταγραφηθεί ουρωτ ή Α. Α. Κορυφί
Ελ' Κορδε ή ή ή Κορυφί 1865
Διοτρητοχό Γροισιότιν
Αρχιότη ή Αρχιότη

Πιστοποιητικό του Ρώσου ναυάρχου Ricord προς τον Ανάργυρο Οικονόμου στα Ρωσικά και τα Ελληνικά για τις καλές υπηρεσίες του ως αστυνόμου του Πόρου. Γ. Αθανασίου "Η προσφορά του Πόρου", σ. 125

Μέχρι τέλους του 1923, όπως προαναφέρθηκε, η οικονομική συνεισφορά 20 Ποριωτών στις δαπάνες του μεγάλου Αγώνα, σύμφωνα με κατάλογο των προκρίτων του νησιού, είχε φτάσει στο υψηλό για την εποχή ποσό των 262.686 γροσίων⁴⁵.

⁴³ Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 127.
⁴⁴ Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 124-126 από το Αρχείο Αγωνιστών του 1821/Τμήμα Χειρογράφων και Ομοιοτύπων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος.
⁴⁵ Αθανασίου Γ. ο.π. σσ. 28-29. Κανδηλώρος Τ. *Οι Δουζίνοι*, Πυρσός, Αθήναι 1929, σ. 37.

12721
1825 Δευτέρα 10 Οκτωβρίου 1825
Ο Παναγιώτης Παπαδόπουλος Πρωτοπρεσβύτερος της Εκκλησίας της Πόλεως των Ποριών με τα παλαιά μητρώα των Ποριωτών

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45

Ο Παναγιώτης Παπαδόπουλος Πρωτοπρεσβύτερος της Εκκλησίας της Πόλεως των Ποριών με τα παλαιά μητρώα των Ποριωτών

1825

10 Οκτωβρίου 1825

Ο Παναγιώτης Παπαδόπουλος Πρωτοπρεσβύτερος της Εκκλησίας της Πόλεως των Ποριών με τα παλαιά μητρώα των Ποριωτών

Ο πίνακας 12721 που βρέθηκε πρόσφατα στα αρχεία της Ιστορικής Εθνολογικής Εταιρείας Ελλάδος. 145 Ποριώτες ναυτολογήθηκαν σε 18 Σπεσιώτικα πλοία το 1825.

- **1825.** Στο αρχείο της Ιστορικής Εθνολογικής Εταιρείας βρέθηκε πρόσφατα επίσημο έγγραφο της Δημογεροντίας Πόρου με καταγεγραμμένους ονομαστικά 145 Ποριώτες ναυτολογημένους σε 18 συνολικά Σπεσιώτικα πλοία στις κρίσιμες ναυτικές επιχειρήσεις του 1825 εναντίον του Τουρκοαιγυπτιακού στόλου στις ΝΑ ακτές της Πελοποννήσου, με συγκεκριμένες πληροφορίες για το πού πολέμησαν και με ποιους καπετάνιους⁴⁶. Επιβεβαιώνεται έτσι το συμπέρασμα, ότι μεγάλος αριθμός Ποριωτών

⁴⁶ Πίνακας 12721 της Ιστορικής Εθνολογικής Εταιρείας Ελλάδος. Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 153.

επέβαινε σε όλους τους ναυτικούς αγώνες της Επανάστασης, κυρίως σε Υδραϊκά και Σπετσιώτικα πλοία, συμμετέχοντας στις επιχειρήσεις.

Στην ξηρά κατά την ίδια δύσκολη περίοδο της επέλασης του Ιμβραήμ στη Μεσσηνία τον Απρίλιο 1825, ο Χριστόδουλος Μέξης πήρε μέρος με τον Καραϊσκάκη και τον Χατζηχρήστο στις άτυχες μάχες στο Κρεμμύδι και στο Νεόκαστρο Πύλου⁴⁷.

Επιπλέον, όπως σημειώνει ο Σπηλιάδης, ο Μέξης είχε εμπλακεί ενεργά και στον ολέθριο Εμφύλιο Πόλεμο στα 1824 και 1825 με τη μεριά των Υδραίων και των Ρουμελιωτών⁴⁸.

- **1826 - 1827.** Με επιλογή του ναυάρχου Μιαούλη επί της νεόδμητης φρεγάτας "ΕΛΛΑΣ", ο έμπειρος Ποριώτης ναυτικός αγωνιστής Μιχ. Ν. Οικονόμου με 150 ναύτες του νησιού επέβη ως αξιωματικός στο πλοίο στην Αίγινα, από όπου και επιχείρησαν στο Φάληρο κατά την πολιορκία της Αθήνας, και στη συνέχεια τον Μάρτιο 1827 κινήθηκαν με το πλοίο στον Ωρωπό, όπου αποβιβάστηκαν για στήριξη της προσπάθειας του Χάιντεκ για παρεμπόδιση του ανεφοδιασμού του Κιουταχή. Και όταν αργότερα, τον Ιούνιο ο Κόχραν έπλευσε με τον Ελληνικό Στόλο στην Αλεξάνδρεια με στόχο την επίθεση κατά του Στόλου των Αιγυπτίων, ο Οικονόμου με τους άνδρες του τον ακολούθησε, κυριεύοντας και φέρνοντας στον Πόρο μία εχθρική φρεγάτα⁴⁹.
- **1829.** Στις 17 Ιανουαρίου 1829 στην ναυμαχία του Αμβρακικού, ο Ποριώτης ναύτης Σταμάτης Καπασάκης επέβαινε στην βελλού ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ της ελληνικής μοίρας Αμβρακικού υπό την διοίκηση του Αντώνη Κριεζή, η οποία καταναυμάχησε την αντίστοιχη τουρκική. Κατά την επιτυχή κατάληψη 2 τουρκικών κανονιοφόρων ο Καπασάκης ήταν μεταξύ των τριών που έπεσαν ηρωικά. Με το διάταγμά του με αρ. 9192 από 8-2-1829 ο Κυβερνήτης τίμησε τους πεσόντες και απένειμε τιμητική σύνταξη προς τις οικογένειές τους⁵⁰.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι μόνον αμελητέος δεν ήταν ο αριθμός των κατοίκων του Πόρου και της ευρύτερης Τροιζηνίας που πήρε μέρος στον Μεγάλο Αγώνα. Τα Αρχεία της Επαναστατικής Γραμματείας Επικρατείας (1824-1827), όπως και νεότερα Αρχεία της Οθωνικής περιόδου και του Πολεμικού Ναυτικού πιστοποιούν τα στοιχεία των Αγωνιστών αυτών, πολλοί από τους οποίους έδωσαν και τη ζωή τους στο βωμό της πατρίδας για την εθνική ανεξαρτησία⁵¹.

⁴⁷ Γ.Α.Κ. βιβλίο 15B περ. Β, αρ. 5468. Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 110.

⁴⁸ Σπηλιάδης Ν. ο.π., τ. Δ', σ. 585.

⁴⁹ Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 127.

⁵⁰ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, τεύχη 10/2-2-1829 & 14/16-2-1829.

⁵¹ Καλός Γ. *Ο Πόρος και ο Τροπαιοφόρος*, Καθ. Ι. Ν. Αγ Γεωργίου Πόρου, Πόρος 2016, σσ. 174-178.

Κεφάλαιο Β΄

Ο Πόρος, το λιμάνι του και ο πρώτος Πολεμικός Ναύσταθμος -

- Ένας ναυτόπος γεννιέται

Την άνοιξη του 1827, με την απόφαση της μεταφοράς της Γ΄ Εθνοσυνέλευσης από την Ερμιόνη στην Τροιζήνα, ο Πόρος έγινε το κέντρο του Ελληνικού Κόσμου, αφού το πλείστο των Εθνικών Αντιπροσώπων, ελλείπει κατάλληλων καταλυμάτων στην Τροιζήνα, φιλοξενήθηκαν στο νησί. Τα ιστορικά πορτρέτα των αγωνιστών και των πολιτικών του 21 που σήμερα κοσμούν τα Εθνικά Μουσεία σχεδιάστηκαν από τον Βαυαρό λοχαγό Karl Krazeisen (Κρατσαίζεν) σε αυτό τον τόπο και χρόνο⁵².

Πίνακας της Γ΄ Εθνοσυνέλευσης στην Τροιζήνα, Μάιος 1827.

Έργο του Φ. Ράμμου. Ιδιωτική συλλογή

Αλλά και η επιλογή μεταφοράς της Εθνοσυνέλευσης σε χώρο της ευρύτερης Τροιζηνίας έγινε γιατί η θέση του ήταν «... κεντρική και απηλλαγμένη πάσης οχλικής συρροής ...»⁵³. Ήταν ο τυχερός τόπος, όπου δεν είχε ποτέ πατήσει Τούρκου ποδάρι και η θέση του ήταν μακριά από τους φυσικούς δρόμους και τα θέατρα των πολεμικών επιχειρήσεων. Γι' αυτό παρέμεινε εκτός πολιτικών αντιπαραθέσεων, διεκδικήσεων και προστριβών, και συγκέντρωσε την προτίμηση Ελλήνων και ξένων τόσο για την επιτέλους διεξαγωγή της πολύπαθης Γ΄ Εθνοσυνέλευσης, όσο και για την προσωρινή παραμονή της εκλεγείσας Αντικυβερνητικής Επιτροπής μέχρι και τη σταθεροποίηση της πολιτικής κατάστασης τον Ιούνιο του 1827. Για τους ίδιους λόγους αξιολογήθηκε και ως ο ενδεδειγμένος τόπος για εγκατάσταση και οργάνωση του ναυστάθμου με την οικονομική στήριξη των ευρωπαϊκών φιλελληνικών κομιτάτων, όπως ομολογεί και ο Γενικός Επίτροπος Στόλου Ελβετός γιατρός Gosse (Γκος)⁵⁴, καθώς και για την οργάνωση του νοσοκομείου και του κέντρου διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας από ομάδα Αμερικανών φιλελλήνων προς όλους τους καθημαγμένους από τη μακρόχρονη δουλεία και τους πολέμους Έλληνες, όπως περιγράφεται εκτενέστερα παρακάτω.

⁵² Πρεβελάκης Π. *Κάρλ Κρατσαίζεν – Προσωπογραφίες Αγωνιστών* εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ. Αθήνα 1996. Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 42.

⁵³ *Ι.Ε.Ε.Ε. ο.π. Μονόφυλλον Αγώνος*

⁵⁴ Τομπάζης Ιάκωβος Ν.: *Αδελφοί Ιάκωβος και Εμμανουήλ Τομπάζης. Συμβολή εις την Ιστορίαν της Εθνικής Παλιγγενεσίας*, εν Αθήναις 1902, σ. 341.

Υδατογραφία του λιμανιού του Πόρου του γύρω στα 1837.

Μόναχο, Bayerisches Hauptstaatsarchiv, Kriegsarchiv

Από το βιβλίο του Γ. Αθανασίου "Ο Πόρος στους ζωγράφους του 19^{ου} αιώνα" σελ. 49.

Στο ασφαλές από τους καιρούς και δύσκολο στην πρόσβαση πειρατών λιμάνι του με την γύρω του εύφορη γη και το άφθονο και καθαρό πόσιμο νερό, εύρισκαν καταφύγιο πλοία κάθε είδους και σημαίας για ελλιμενισμό, συντήρηση και επισκευές από ειδικούς τεχνίτες που συγκεντρώθηκαν, για προμήθεια εφοδίων, για διαμετακομιστικό εμπόριο, αλλά και για ανάπαυλα, ψυχαγωγία και ναυτολόγηση των πληρωμάτων τους. Άλλωστε και η από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα παρουσία της «Ναυτικής Ρωσικής Υπηρεσίας» στον Πόρο για τον ανεφοδιασμό και επισκευαστική υποστήριξη της μοίρας του Ρωσικού Στόλου στο Αιγαίο επιβεβαιώνει τη σπουδαιότητα του νησιού.

Πληθώρα λοιπόν εμπορικών και επισκευαστικών συναλλαγών, διακίνησης αγαθών, καθώς και άλλων κοινωνικών δραστηριοτήτων γινόταν στο λιμάνι του νησιού μεταξύ πλοίων από κάθε γωνιά της παράκτιας ελληνικής γης, και όχι μόνον, με την ευθύνη και την εποπτεία της δημογεροντίας του νησιού και των προϊσταμένων κρατικών παραγόντων κυρίως κατά τα χρόνια 1827-1831. Και τούτο φαίνεται τεκμηριωμένο και από τις δραστήριες δικαιοπραξίες που περιγράφονται με τόση λεπτομέρεια στον Κώνδηκα του Κοινού του Πόρου (Αρχείο Κ. Λ. Δουζίνα). Εκεί σκιαγραφείται και η σπουδαιότητα του ποριώτικου λιμανιού και η αξιολύπη των ναυτικών του.

Αναμφίβολα ο Πόρος εξελίχτηκε σταδιακά και σε έναν ναυτότοπο, δηλαδή σε ένα σημαντικό εμπορικό, ναυτιλιακό και εφοδιαστικό κέντρο μέχρι και τα πρώτα χρόνια μετά την Επανάσταση.

- Το διαμετακομιστικό κέντρο διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας

USS CONSTITUTION Φρεγάτα-Μουσείο του ΠΝ των ΗΠΑ. Ναυπηγήθηκε 1794 στη Βοστώνη. Συμμετείχε σε ναυτικές επιχειρήσεις σε Ατλαντικό και Μεσόγειο. Η προσφορά του στην ασφαλή άφιξη και διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας από τις ΗΠΑ προς τους αγωνιζόμενους Έλληνες στα 1824-1828 και η διακριτική στήριξή του προς αυτούς υπήρξε σημαντική και καθοριστική. Από το 1907 ανήκει στο Πάνθεο των μνημείων της Αμερικανικής Ναυτικής Ιστορίας. Είναι το παλαιότερο σε ενέργεια πλοίο-μουσείο στον Κόσμο. (άρθρο Χρ. Μπαρτσόκα, περ. *Περίπλους ΝΜΕ*, αρ. 118/2022, σσ. 8-14).

Ήδη από το 1826 είχε αρχίσει η άνθηση του φιλελληνισμού στην Αμερική. Πολλοί παράγοντες συνετέλεσαν γι' αυτό, ο ενθουσιασμός όμως που συνεπήρε τους Αμερικανούς είχε ως επακόλουθο την οργάνωση μιας πλατειάς σταυροφορίας για τη αποστολή βοήθειας στον κατατρεγμένο ελληνικό λαό που ήταν εξαθλιωμένος και πεινούσε.

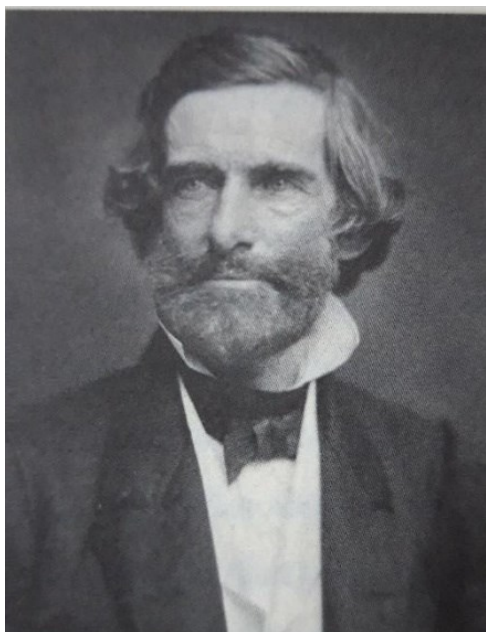
Κατά τα έτη 1827-1828 οργανώθηκε από τα Αμερικανικά φιλελληνικά κομιτάτα Ν. Υόρκης, Ώλμπανυ, Βοστώνης και Φιλαδέλφειας συγκέντρωση χρημάτων, ενδυμάτων, φαρμάκων, ιατρικών εργαλείων και τροφίμων συνολικής αξίας 138.773 δολαρίων για να σταλούν στην Ελλάδα και να διανεμηθούν σε όλο τον αγωνιζόμενο λαό της. Ο Πόρος επελέγη τότε το καταλληλότερο λιμάνι από κάθε άποψη για μία διπλή Αμερικανική δραστηριότητα: να οργανωθεί το διαμετακομιστικό κέντρο διανομής της βοήθειας, και να λειτουργήσει το νοσοκομείο για την περίθαλψη του πληθυσμού.

Το φορτίο της βοήθειας μεταφέρθηκε στο νησί με 7 αμερικανικά μεταγωγικά πλοία, και τη συνοδεία του ιστορικού πολεμικού πλοίου των ΗΠΑ "*Constitution*". Το κέντρο λειτούργησε με την εποπτεία των Αμερικανών φιλελλήνων γιατρών Samuel G. Howe (Χάου) και John D. Russ (Ρας), του επίσης Αμερικανού φιλέλληνα Jonathan P. Miller (Μίλλερ) και άλλων.

Τα πλοία παρέμειναν αρκετό διάστημα στο λιμάνι για την εκφόρτωση και αξιοποίηση του πολύτιμου φορτίου⁵⁵. Οι διαχειριστές της βοήθειας ήταν εντεταλμένοι από τα κομιτάτα τους να διανέμουν μόνο προς τους αμάχους που λιμοκτονούσαν, διότι έπρεπε να διατηρηθεί και η αυστηρή ουδετερότητα των ΗΠΑ έναντι των εμπολέμων Ελλήνων και Τούρκων (δόγμα Monroe). Εκτός από την επιτόπια διανομή τροφίμων και ενδυμάτων στους πρόσφυγες, στις χήρες και στα

⁵⁵ Λάζος Χρ. *Η Αμερική και ο ρόλος της στην Επανάσταση του 1821*, Παπαζήσης, Αθήνα 1984, τ. Β', σσ. 315-335

ορφανά του Πόρου, οι διανεμητές ενοικίαζαν και καΐκια από τον Πόρο και τα άλλα γύρω νησιά, με σπλισμό κάποιες φορές για τον φόβο των πειρατών, και έκαναν διανομές, στα νησιά του Αργοσαρωνικού, Κυκλάδες, Κρήτη, Μάνη, Ναύπλιο, Άργος, παράλια ανατολικής και βόρειας Πελοποννήσου και σε άλλα μέρη.⁵⁶

Samuel Gridley Howe (Χάου) 1801-1876. Αμερικανός γιατρός και φιλέλληνας, δραστήριος λειτουργός του Αμερικανικού Νοσοκομείου στον Πόρο στα 1827-28. Υπηρέτησε και ως γιατρός στο ατμόπλοιο ΚΑΡΤΕΡΙΑ την ίδια εποχή, από όπου και το πορτρέτο του με ενδυμασία Έλληνα αγωνιστή. (περ. *Περίπλους ΝΜΕ*, αρ. 118/2022, σσ. 8-14).

Σημειώνεται ότι ενώ η βοήθεια των ευρωπαϊκών φιλελληνικών οργανώσεων, όπως θα αναπτυχθεί παρακάτω, κατευθυνόταν στα ελληνικά πολεμικά σώματα, η αμερικανική στόχευε αποκλειστικά στην ανακούφιση του άμαχου ελληνικού πληθυσμού.

Το νοσοκομείο που λειτούργησε από τους Αμερικανούς φιλέλληνες για περίθαλψη των πολιτών του νησιού και όχι μόνο, ήταν αφιερωμένο στην Υπεραγία Θεοτόκο. Τα εγκαίνια έγιναν με δοξολογία στις 25-11-1827 από τον επίσκοπο Δαμαλών Ιωνά, με την παρουσία του Μιαούλη, των αδελφών Τομπάζη και των τοπικών αρχών.⁵⁷ Η θητεία όμως του νοσοκομείου ήταν ατυχώς βραχύβια, λόγω διαφόρων δυσκολιών που ανέκυψαν⁵⁸.

Το νοσοκομείο αυτό δεν πρέπει να συγχέεται με το θεραπευτήριο του Ναυστάθμου του Πόρου που την ίδια περίπου εποχή συστηνόταν από τους γιατρούς Gosse (Γκος) και Bally (Μπαγύ) και τον Μανώλη Τομπάζη για τις ανάγκες του Ναυτικού⁵⁹.

⁵⁶ Αντ. Βιρβίλης, «Το Αμερικανικό Νοσοκομείο του Πόρου» Πρακτικά Δ' Ημερίδας Ιστορίας Ναυτικής Ιατρικής με θέμα 'Ναυτική Ιατρική στην Επανάσταση του 1821', περ. *Περίπλους* αρ. 74/2011. Αναλυτικές περιγραφές για τις διανομές της βοήθειας βλ. Jonathan P. Miller, *The condition of Greece in 1827 and 1828*, New York 1828, Henry A. V. Post, *A visit to Greece and Constantinople in the year 1827-1828*, N. York 1830, Samuel Woodruff, *Journal of a tour to Malta, Greece, Asia Minor, Carthage, Algiers, Port Mahon, and Spain, in 1828*, Hartford 1831, *Letters and Journals of Samuel Grindley Howe edited by his daughter Laura E. Richards*, Boston 1906, Σάμουελ Χάου, *Ημερολόγιο από τον Αγώνα 1825-1829* (επ. Οδ. Δημητρακόπουλου), Καραβίας, Αθήνα 1971. Για τις συνθήκες λιμού του πληθυσμού βλ., Κυριάκος Σιμόπουλος, *Πως είδαν οι ξένοι την Ελλάδα το 21*, Ε' τόμος, Αθήνα 1984, σελ. 370-387.

⁵⁷ Αντ. Βιρβίλης, «Οι Απογραφές του Πόρου κατά το 1828 και 1829 (Όψεις της πληθυσμιακής και κοινωνικής δομής του νησιού)», *Αργοσαρωνικός ο.π.*, σ. 298.

⁵⁸ Αντ. Βιρβίλης, «Το Αμερικανικό Νοσοκομείο του Πόρου» *ο.π.*

⁵⁹ Λάζος Χρ. *ο.π.* τ. 2^{ος} σσ. 315-335.

- **Η συγκρότηση του Εθνικού Στόλου και του πρώτου Ναυστάθμου –**
- **Ο Πόρος ως γενέθλιος τόπος του Ελληνικού Π.Ν.**

Ο Άγγλος ναύαρχος **Thomas Cochrane**
Αρχηγός Ελληνικού Στόλου το 1827

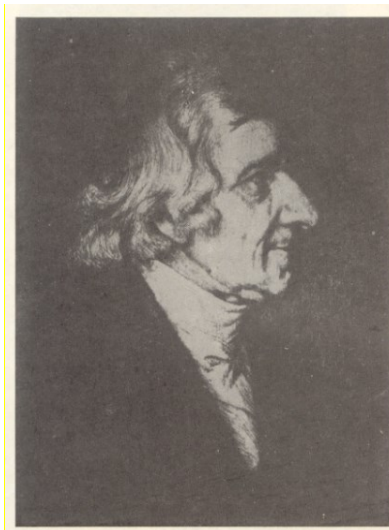

Τιμητικές διακρίσεις της Ελληνικής Πολιτείας
προς τον ναύαρχο Κόχραν

Τα παράσημα βρέθηκαν στον Πύργο της οικογένειας Κόχραν στο Loch Nell Castle της Σκωτία από τον Τάσσο Στασινόπουλο.

Το Μάιο του 1827, η Γ' Εθνοσυνέλευση επέλεξε αρχηγό του νεοσύστατου Εθνικού Στόλου τον Άγγλο ναύαρχο Thomas Cochrane (Τόμας Κόχραν), ο οποίος και ανέλαβε αμέσως στον Πόρο τα καθήκοντά του αντικαθιστώντας τον άξιο Έλληνα ναύαρχο Ανδρέα Μιαούλη, δεν σημείωσε όμως καμία αξιόλογη επιχειρησιακή επιτυχία, απογοήτευσε τους Έλληνες, και τον Δεκέμβριο του 1827 αποχώρησε.

Η διαδικασία της συγκρότησης του Ναυστάθμου στον Πόρο άρχισε το 1827 από την Ναυτική Επιτροπή αποτελούμενη από τους ναυάρχους Ανδρέα Μιαούλη και Μανώλη Τομπάζη και τον Ελβετό γιατρό Andrè Louis Gosse (Αντρέ Λουί Γκος), ως Γενικό Επίτροπο του Στόλου (*Commissaire*) για τη διαχείριση των χρημάτων, των τροφίμων και των πολεμοφοδίων που είχε συγκεντρώσει το Φιλελληνικό Κομιτάτο στην Ελβετία με τη φροντίδα του Ελβετού φιλέλληνα τραπεζίτη Jean Gabriel Eynard (Ζαν Γκαμπριέλ Εϋνάρδου)⁶⁰.

Andrè Louis Gosse
Ελβετός φιλέλληνας γιατρός

Μανώλης Τομπάζης
Υδραίος ναυμάχος του 1821

Jean Gabriel Eynard
Ελβετός φιλέλληνας τραπεζίτης

⁶⁰ Τομπάζης Ιάκωβος Ν., ο.π., σ. 197. Ρούσκας Ι. *Πόρος, Ναυσταθμος και Εκπαιδευτήριο του Π.Ν.*, ΓΕΝ Αθήνα 1989, σ.14.

Με τη φροντίδα κυρίως του Gosse που ήταν συνεχώς παρών, οργανώθηκε ένα υποτυπώδες μιν, αλλά αρκετά αποτελεσματικό για τα δεδομένα της εποχής, εφοδιαστικό και ναυπηγοεπισκευαστικό κέντρο για τον Στόλο μέσα στην πόλη του Πόρου, στο χώρο του σημερινού Γυμνασίου, στεγασμένο σε μισθωμένα ιδιωτικά κτίσματα και πρόχειρα παραπήγματα που κατασκευάστηκαν και περιφράχθηκαν με ξύλινο φράκτη. Μέσα στον περιφραγμένο χώρο εγκαταστάθηκαν φούρνοι για ψωμί και διπυρίτη (γαλέτα), στέρνες νερού, ραφείο για τον ιματισμό των πληρωμάτων, νεώριο με μικρή εσχάρα για ανέλκυση και συντήρηση των σκαφών και αποθήκες για όπλα, πυροβόλα, πυρομαχικά, και υλικό αρμένων (ξυλεία, σχοινιά, πανιά, άγκυρες, τροχαλίες, κλπ)⁶¹.

Υδατογραφία του Ναυστάθμου Πόρου περί το 1860. Ιδιωτική Συλλογή

Επίσης ο Gosse οργάνωσε τη στρατολογία των πληρωμάτων και συγκρότησε συνεργεία επισκευών των πλοίων, ενώ με τη συνδρομή του Γάλλου γιατρού Bally (Μπαγύ) έφτιαξε σε ιδιωτικά κτίσματα φαρμακείο με υγειονομικό και φαρμακευτικό υλικό, αλλά και υποτυπώδες θεραπευτήριο για την περίθαλψη ασθενών και τραυματιών⁶².

Το σοβαρό πρόβλημα της ύδρευσης της ναυτικής εγκατάστασης, συνυφασμένο με την ύδρευση των ευρωπαϊκών και ελληνικών πλοίων που παρέμεναν στο λιμάνι αλλά και του ντόπιου πληθυσμού, αντιμετωπίστηκε με την αξιοποίηση γειτονικών πηγών στο νησί και την απέναντι ακτή⁶³.

Ο εκκλησιασμός του προσωπικού γινόταν στο παρακείμενο εκκλησάκι των Εισοδίων της Θεοτόκου, που τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία μαρτυρούν ότι πρέπει να χτίστηκε αυτή την περίοδο, είτε για το σκοπό αυτό, είτε για τον εκκλησιασμό του Κυβερνήτη Καποδίστρια, που κατά την παραμονή του στον Πόρο διέμενε σε διπλανό αρχοντικό. Η από θαλάσσης φύλαξη της εγκατάστασης οργανώθηκε από βάρκες με πυροβόλα που περιπολούσαν στις γύρω ακτές.

⁶¹ Τομπάζης Ιάκωβος Ν. *Ο φιλέλλην Ελβετός Ιατρός Ανδρέας Λουδοβίκος Γκος*, εν Αθήναις 1910, σ. 9.

⁶² Τομπάζης Ιάκωβος Ν. *ο.π.* σ.21.

⁶³ Ελένη Κούκου, «Το πολεοδομικό, αρχιτεκτονικό και εξυγιαντικό έργο του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδος στον Πόρο (1828-1831) *Πρακτικά Αργοσαρωνικός 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αργοσαρωνικού Πόρου 26-29 Ιουνίου 1998*, Δήμος Πόρου, Αθήνα 1998, τ. Γ', σ. 275.

Τέλος, στην ακτή του σημερινού Μεγάλου Νεωρίου, που από τότε διατηρεί την τοπωνυμία του, κατασκευάστηκε ναυπηγική εσχάρα, στην οποία τα επόμενα πενήντα χρόνια που ο Ναύσταθμος παρέμεινε στον Πόρο, ναυπηγήθηκε μία σειρά από 27 μάχιμα πλοία του Στόλου μεσαίου (400-700 τον.) έως και μεγάλου εκτοπίσματος (700-1000 τον.), καθώς και πολλά άλλα μικρότερα σκάφη.

Μετά την έλευση του Καποδίστρια και την αποχώρηση του Gosse λόγω ασθενείας στις αρχές του 1828, ανασυγκροτήθηκε η «Επί των Ναυτικών Επιτροπή» με το νέο της όνομα και στελεχώθηκε από τον Βρετανό αξιωματικό Ναυτικού Frank Abney Hastings (Άστιγξ) και τον Υδραίο ναύαρχο Μανώλη Τομπάζη⁶⁴.

Frank Abney Hastings, Βρετανός φιλέλληνας αξιωματικός

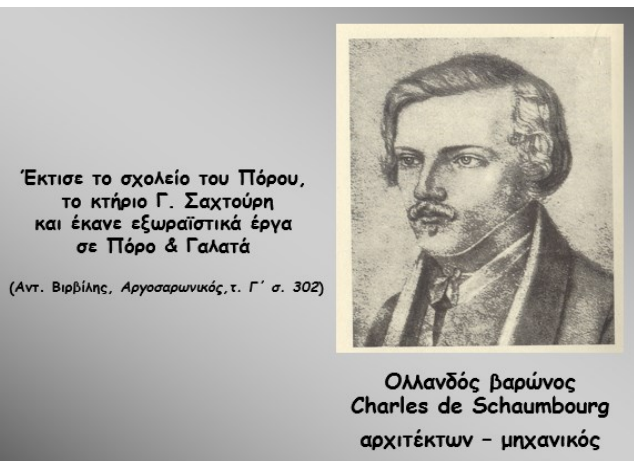

Ο τάφος του **Hastings** στο ΚΕ/ΠΟΡΟΣ

Ο Hastings, συνέταξε τα σχέδια για μία ουσιαστική ναυπηγοεπισκευαστική εγκατάσταση στον Πόρο, και επίσης συνέταξε και τους πρώτους Κανονισμούς του Ναυτικού κατά τα αγγλικά πρότυπα. Δυστυχώς ο Hastings που ήταν παράλληλα και κυβερνήτης του πρώτου ελληνικού ατμοπλοίου **ΚΑΡΤΕΡΙΑ**, δεν πρόλαβε να υλοποιήσει τα σχέδια αυτά, γιατί λίγο αργότερα τραυματίστηκε θανάσιμα στο πόδι σε ναυτική συμπλοκή κατά την απελευθέρωση του Μεσολογγίου τον Σεπ. 1828 και σε λίγες μέρες υπέκυψε. Το ταφικό μνημείο του με αναθηματική στήλη βρίσκεται σήμερα στο ΚΕ/ΠΟΡΟΣ.

Οικία **Γ. Σαχτούρη** – Χτίστηκε το 1830 από τον **Schaumbourg**.
Διοικητήριο του Ναυστάθμου Πόρου μέχρι το 1849.

Έκτισε το σχολείο του Πόρου,
το κτήριο **Γ. Σαχτούρη**
και έκανε εξωραϊστικά έργα
σε Πόρο & Γαλατά

(Αντ. Βιβίλης, *Αργοσαρωνικός*, τ. Γ' σ. 302)

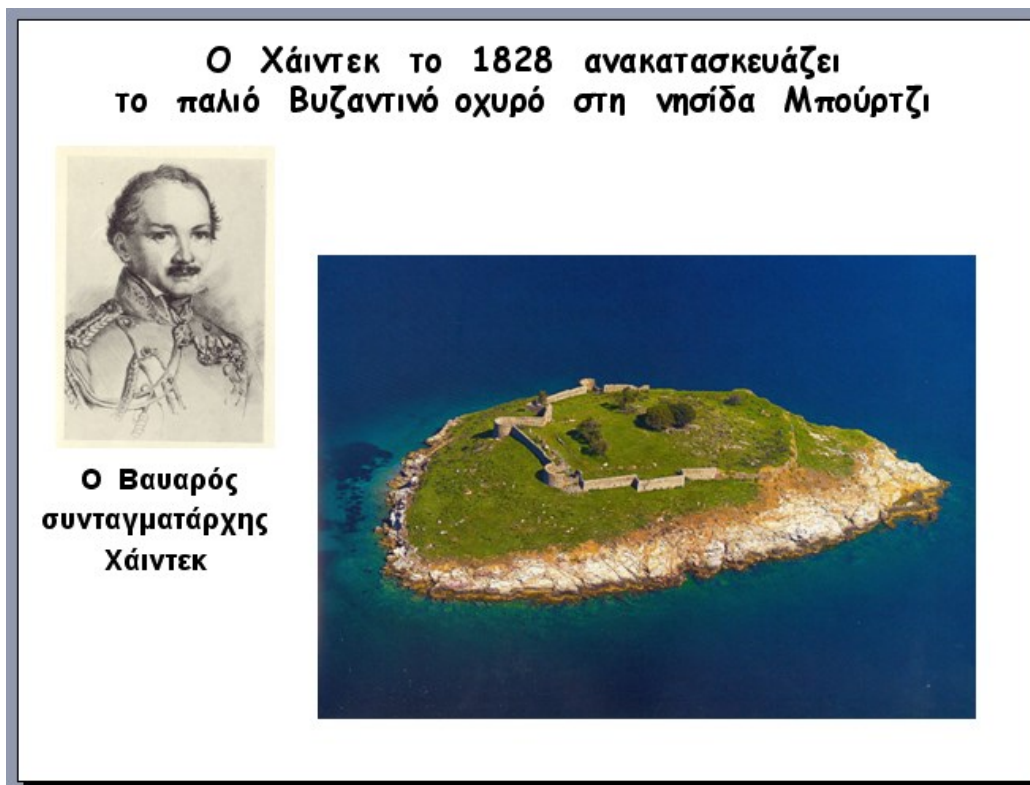
Ολλανδός βαρώνος
Charles de Schaumbourg
αρχιτέκτων – μηχανικός

Ολλανδός Βαρώνος **Charles de Schaumbourg**
Αρχιτέκτων – μηχανικός στρατού

Το Διοικητήριο του Ναυστάθμου στεγάστηκε σε γειτονικό κτήριο που διέθεσε ο Υδραίος ναύαρχος Γεώργιος Σαχτούρης. Το υδραϊκής γραμμής κτήριο κτίστηκε γύρω στα 1830 με σχέδια και εποπτεία από τον Ολλανδό μηχανικό του Στρατού και αρχιτέκτονα, βαρώνο Charles de Schaumbourg (**Σαρχλ**

⁶⁴ Ρούσκακ Ι. ο.π. σ. 22.

ντε Σαουμπούργκ), ο οποίος επιπλέον έχτισε και το νέο κτήριο του σχολείου του Πόρου, αλλά και πολλά άλλα δομικά και εξωραϊστικά δημόσια έργα εκείνη την εποχή στο νησί⁶⁵.

Ο Βαυαρός συνταγματάρχης **Karl von Heideck** το 1828 ανακατασκεύασε το φρούριο Ναυστάθμου Πόρου στη νησίδα Αγ. Κωνσταντίνος (Μπούρτζι). Το φρούριο ανατινάχτηκε από τους Υδραίους στασιαστές την 1-8-1831

Τέλος, ανακατασκευάστηκε και εξοπλίστηκε με πυροβολεία από τον Βαυαρό συνταγματάρχη Karl von Heideck (Χάιντεκ) το παλιό Βυζαντινό ναυτικό οχυρό της νησίδας Μπούρτζι στον ανατολικό όρμο του νησιού, που έμελλε να παίξει σημαντικό ρόλο στη θλιβερή ανταρσία του Μιαούλη τον Αύγουστο του 1831 και να ανατιναχτεί και το φρούριό του.

Τα επιχειρησιακά σχέδια του Hastings υλοποιήθηκαν σταδιακά τα επόμενα χρόνια, χάρη και στην μεγάλη προσφορά του ναυάρχου Μανώλη Τομπάζη τόσο στα οργανωτικά του Ναυστάθμου, όσο και στη μετατροπή των πλοίων του πρώην τρινησίου στόλου της Επανάστασης σε αμιγώς πολεμικά πλοία. Με τη συγκρότηση επομένως στον Πόρο το 1828 του Εθνικού Στόλου και του πολεμικού Ναυστάθμου, το νησί δικαιούται να σεμνύνεται ως ο εν δυνάμει γενέθλιος τόπος του Πολεμικού Ναυτικού του Νεοελληνικού Κράτους.

Στην Δ' Εθνοσυνέλευση τον Ιούλιο του 1829 στο Άργος, ο αρμόδιος Υπουργός Ναυτικών Αλεξ. Μαυροκορδάτος κατάθεσε Έκθεση επί της λειτουργίας και των προβλημάτων του Ναυστάθμου που είχαν αρχίσει να αποτιμώνται. Εκεί διαφαίνεται ότι επίσημα πλέον ο Ναύσταθμος του Πόρου αρχίζει να διαδραματίζει τον ιστορικό του ρόλο στο νεοσύστατο Ελληνικό Κράτος. Στην έκθεση επισημάνθηκαν οι δυσχέρειες που αντιμετώπιζε το προσωπικό του Ναυστάθμου για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των πλοίων, λόγω της ελλείψεως πόρων, της διασποράς του υλικού, αλλά κυρίως λόγω του ανεπαρκούς χώρου ανάπτυξης των υπηρεσιών, σε συσχετισμό με τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες⁶⁶.

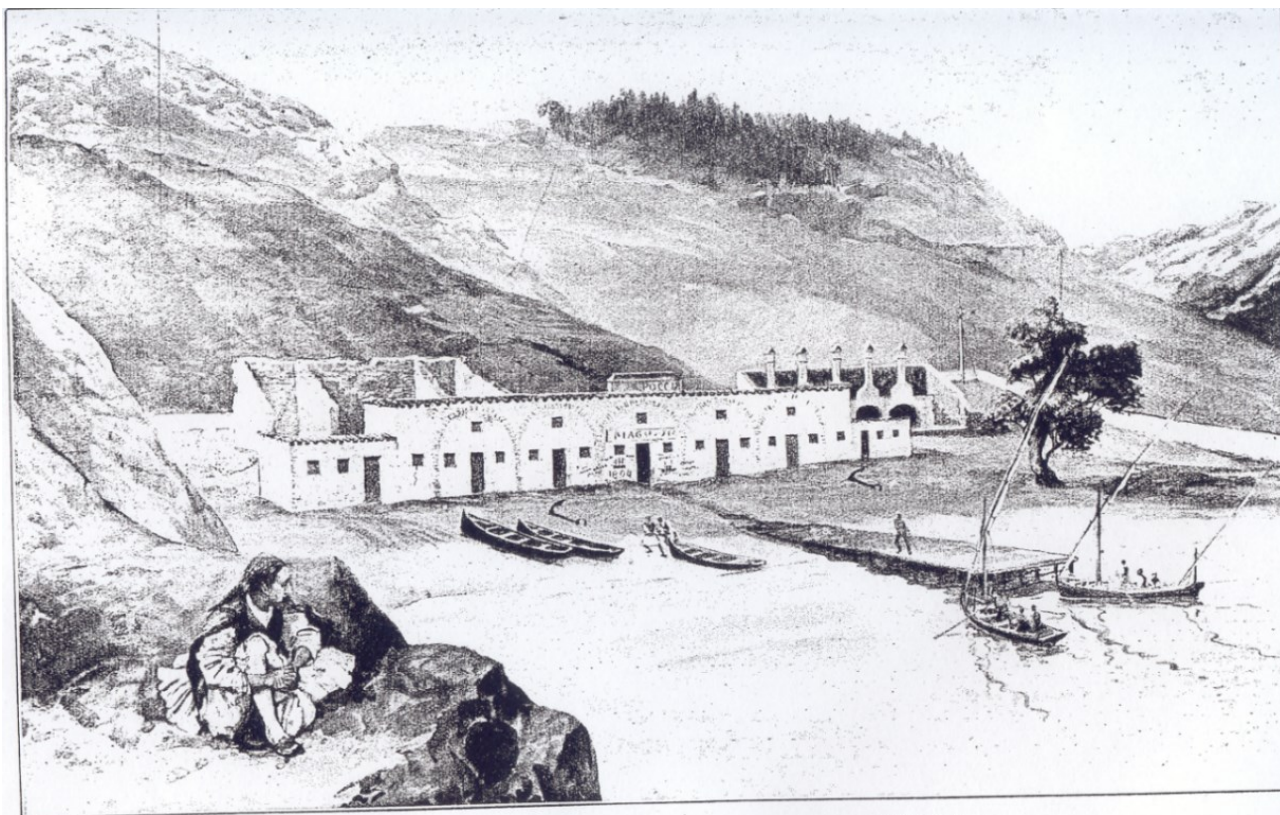
Έτσι αποφασίστηκε και δρομολογήθηκε αμέσως μετά την Εθνοσυνέλευση η μεταφορά του Ναυστάθμου από τη σημερινή θέση του Γυμνασίου, στη θέση Στενό, στο ΒΑ άκρο της Σφαιρίας, στην αμμώδη ακτή μεταξύ του σημερινού γηπέδου και πλαζ νεκροταφείου που τότε ήταν ενωμένη, αλλά ανοικτή στους ΒΑ καιρούς του όρμου Μοναστηρίου⁶⁷.

⁶⁵ Γ.Α.Κ. Αρχείον Ι. Βλαχογιάννη, Γενική Γραμματεία, φ. 86, Ε. Κούκου *Αργοσαρωνικός*, τ. Γ', σσ. 279, 286.

⁶⁶ Ι. Ρούσкас ο.π. σελ. 28.

⁶⁷ Γ.Α.Κ. Γεν. Φροντιστήριον φ. 68, Ε. Κούκου *Αργοσαρωνικός ο.π.* σ. 281.

Παρά το ότι όμως τα κατασκευαστικά έργα άρχισαν αμέσως, και αφού δαπανήθηκαν επί πλέον και 62.000 φοίνικες, το 1830 η απόφαση μετεγκατάστασης επανεξετάστηκε, η τοποθεσία κρίθηκε τελικά αλίμενη και επισφαλής στους καιρούς και σε αιφνίδιες εχθρικές επιδρομές, κι έτσι τα έργα σταμάτησαν. Τότε ο Καποδίστριας ζήτησε να αγοράσει από τους Ρώσους τις αποθήκες τους που ήταν ήδη χτισμένες στη σημερινή θέση του ΚΕ/ΠΟΡΟΣ (στο σημερινό χώρο του θεραπευτηρίου και της εκκλησίας), για την εκεί μεταφορά του Ελληνικού Ναυστάθμου⁶⁸.

Η Ρωσική Ναυτική Υπηρεσία (Ρωσικός Ναύσταθμος) σε σκίτσο της εποχής

Η Ναυτική Ρωσική Υπηρεσία έχτισε νέες αποθήκες στον γραφικό όρμο του Ρωσικού Ναυστάθμου, όπως από τότε ονομάζεται, κοντά στη δυτική είσοδο του λιμανιού (το Μπογάζι), και οι εγκαταστάσεις τους μεταφέρθηκαν οριστικά εκεί, από τις αρχές του 1831, ενώ οι παλιές αποθήκες τους στο ΚΕ/ΠΟΡΟΣ αγοράστηκαν τελικά αργότερα από το Πολεμικό Ναυτικό, στα 1834.

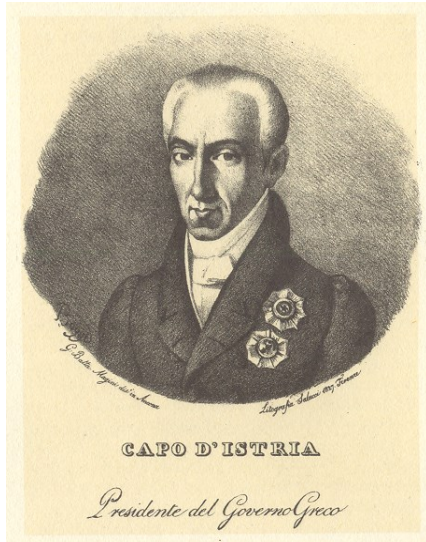
Η έναρξη των έργων για τη μεταφορά του Ναυστάθμου από το κέντρο της πόλης στην τελική του θέση καθυστέρησε, αφού ακολούθησε η έκρυθμη κατάσταση από τα τραγικά του καλοκαιριού του 1831 και της δολοφονίας του Κυβερνήτη. Η μετεγκατάσταση ολοκληρώθηκε μετά το 1834.

⁶⁸ Γ.Α.Κ. Γεν. Φροντιστήριον φ. 68, φ 69, Ε. Κούκου *Αργοσαρωνικός ο.π.* σ. 281 κ.ε.

Κεφάλαιο Γ΄ Ο Καποδίστριας στον Πόρο.

- Η δραστηριότητα του Κυβερνήτη στο νησί.

Μνεία στον Κυβερνήτη Καποδίστρια, και στη ζωή και τη δράση του στον Πόρο. Στον τόπο, όπου μαζί με το Ναύπλιο και την Αίγινα παρέμεινε κυρίως και εργάστηκε ο φωτισμένος εκείνος πολιτικός ηγέτης της τότε αναγεννώμενης πατρίδας.

Σπάνια λιθογραφία από τον Salucci στη Φλωρεντία
Συλλογή Σπύρου Β. Μαρκεζίνη

Το αποδιδόμενο στον Κυβερνήτη
στασίδι στον Ι.Ν. Αγ. Γεώργιου Πόρου⁶⁹

Νικόλαος Μ. Δραγούμης γραμματέας
του Κυβερνήτη το 1828.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν από τους κορυφαίους Ευρωπαίους πολιτικούς και διπλωμάτες της εποχής του. Μέσα σε σύντομο για τα δεδομένα της εποχής του διάστημα και με δυσμενή διεθνή ορίζοντα, κατάφερε να εδραιώσει την ανεξαρτησία, να κατοχυρώσει τα σύνορα του νέου ελληνικού κράτους, και να θέσει μέσα από ερείπια τις βάσεις για μία ευνομούμενη πολιτεία. Ως δημόσιος άνδρας και πολιτικός, ήταν προικισμένος με πολλές αρετές, βρίσκω όμως εξαιρετικά επίκαιρο να σημειώσω κάτι για την εντιμότητα, την ανιδιοτέλεια, τη σύνεση και την αφιλοκέρδειά του στη διαχείριση των δημοσίων πραγμάτων.

* Η υπογραφή του κυβερνήτη Ιωάννου Καποδιστρίου και η πρώτη σφραγίδα του κράτους με παράστασις της Ἀθηνᾶς.
* Η αντικατάστασις τῆς Ἀθηνᾶς με τὸν ἀναγεννώμενον φοῖνικα προεκάλεσε θύελλαν ἀντικυβερνητικῶν ἐκδηλώσεων.

Λήμμα από την "Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος" του Σπ. Μαρκεζίνη, τ. Α΄, σ. 70

Από την πρώτη περίοδο της εγκατάστασής του στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1828, ο Κυβερνήτης έκρινε αναγκαία τη μετάβασή του στον Πόρο, όπου και εγκατέστησε προσωρινά την έδρα της Κυβέρνησής του. Το χρονικό της άφιξης και της επίσημης υποδοχής του Κυβερνήτη στον Πόρο την Κυριακή της Ορθοδοξίας τον Φεβρουάριο 1828, έχει περιγράψει ο τότε γραμματέας του γραφείου του Κυβερνήτη και συγγραφέας/χρονικογράφος της εποχής Νικόλαος Δραγούμης, που διέσωσε και

⁶⁹ Καλός Γ. ο.π. σ. 85.

χαρακτηριστικό απόσπασμα από τον πανηγυρικό λόγο που εκφώνησε προς τιμήν του ο περισπούδαστος δάσκαλος και αγωνιστής του 21 μοναχός Νικηφόρος Παμπούκης⁷⁰.

Η οικία Νικ. Κολοκούβαρου, όπου διέμεινε ο Καποδίστριας κατά την παραμονή του στον Πόρο

Για τη διαμονή του Κυβερνήτου διατέθηκε το αρχοντικό της οικογένειας Νικ. Κολοκούβαρου πάνω από το εκκλησάκι των Εισοδίων, κοντά στο χώρο εγκατάστασης του πρώτου ναυστάθμου στο σημερινό Γυμνάσιο. Ο προφανής λόγος που τον έφερε στο νησί μας την πρώιμη εκείνη περίοδο του βίου και της πολιτείας του στην Ελλάδα, ήταν ίσως και η καίρια και στρατηγική θέση του Πόρου και της ευρύτερης Τροιζηνίας στο επίκεντρο της τότε περιοχής επιχειρήσεων, του μεν Πόρου για την επείγουσα οργάνωση του Εθνικού Στόλου και του Ναυστάθμου, αλλά και της γειτονικής δυτικής Τροιζηνίας για την οργάνωση σώματος του Τακτικού Στρατού, μια και ο κατακτητής Ιμπραήμ παρέμενε στην Πελοπόννησο και οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίζονταν.

Πιστοποιητικό ιδιοκτησίας και ελευθεροπλοΐας του τρεχαντηριού "ΠΑΝΑΓΙΑ" του Ποριώτη πλοιάρχου Ιωάννη Σταμ. Ράση το 1828. (Γ.Α.Κ./Τοπικό Αρχείο Πόρου)

Η καταπολέμηση της πειρατείας στις ελληνικές θάλασσες ήταν επίσης μία βασική επιδίωξη του Καποδίστρια. Από τον Πόρο τον Μάιο του 1828 έθεσε σε εφαρμογή τα πιστοποιητικά ιδιοκτησίας, ελευθεροπλοΐας και μη πειρατείας, τα οποία έπρεπε να αποκτήσουν όλοι οι κυβερνήτες των ελληνικών μικρών και μεγάλων σκαφών. Έχουν διασωθεί πίνακες των Ποριωτών πλοιοκτητών,

⁷⁰ Δραγούμης Ν. *Ιστορικά Αναμνήσεις*, Αθήνα 1879. Αθανασίου Γ. ο.π. σ. 16. Καλός Γ. ο.π. σ. 190-191.

πλοιάρχων και τριτεγγυητών που πήραν πιστοποιητικό εγγυήσεων (μη πειρατείας) για τα πλοία τους, κάτι που αποτελεί ένα σημαντικό τεκμήριο για τη ναυτιλιακή δραστηριότητα του Πόρου την ιστορική εκείνη περίοδο⁷¹.

Σημαντικής σπουδαιότητας για τον Πόρο είναι και οι Απογραφές πληθυσμού 1828 & 1829 που διεξήγαγε ο Καποδίστριας για όλη την τότε Ελληνική Επικράτεια, και σώζονται πλήρεις στα Γενικά Αρχεία Κράτους, με σωρεία πολυτίμων πληροφοριών για τον κοινωνικό ιστό του νησιού την εποχή εκείνη⁷².

Ήταν πολλά τα εξωραϊστικά έργα για τα οποία προσωπικά μερίμνησε ο Κυβερνήτης για τον Πόρο, όπως μας πληροφορεί δημοσίευμα της Γενικής Εφημερίδας της Ελλάδος⁷³ και περιγράφει τόσο αδρά στα συγγράμματά της η αείμνηστη καθηγήτρια Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και κατ' εξοχήν ερευνήτρια της ζωής και του έργου του Καποδίστρια Ελένη Κούκου⁷⁴.

Με τη βοήθεια του αρχιτέκτονα και μηχανικού φίλου του από τα χρόνια του στη Ρωσία βαρώνου Schaumbourg, ο οποίος τον ακολούθησε κατά την άφιξή του στην Ελλάδα, διαμορφώθηκαν δρόμοι και πλατείες και δόθηκε βαρύτητα στην καθαριότητα, τον καλλωπισμό και την ευταξία στο νησί. Τότε μάλιστα, και από τον ίδιο μηχανικό έγινε η πρώτη διαμόρφωση του απόκρημνου παραλιακού τμήματος μεταξύ των σημερινών πλατειών Καποδιστρίου και Ηρώων και επίσης διαμορφώθηκε και ο παραλιακός δρόμος του Γαλατά⁷⁵

*Το Μοναστήρι του Πόρου σε υδατογραφία του 1836 από τον Wilhelm von Weiler.
Γ. Αθανασίου "Ο Πόρος στους ζωγράφους του 19^{ου} αιώνα" σ. 88.*

Αλλά αυτό που σαγήνευε τον Κυβερνήτη όταν ήταν στον Πόρο, ήταν το γαλήνιο και κατανυκτικό περιβάλλον του Μοναστηριού. Γαλουχημένος από την Κύπρια μάνα του στην ελληνορθόδοξη πίστη και παραδόσεις, και μέσα στον κυκεώνα των προβλημάτων που αντιμετώπιζε, εύρισκε συχνά καταφύγιο στην Ιερά Μονή της Παναγιάς για ηρεμία, ψυχική ανάταση και περισυλλογή.

Και την επέλεξε ως το καταλληλότερο μέρος για να οργανώσει προσωρινά τον Απρίλη του 1828 το πρώτο Ορφανοτροφείο για τα ορφανά παιδιά του Αγώνα με διευθυντή τον περισπούδαστο δάσκαλο Γεώργιο Κλεόβουλο, και αργότερα για να οργανώσει την πρώτη Ιερατική Σχολή⁷⁶ χάρη στην συνδρομή του δραστήριου Ποριώτη τότε καθηγουμένου της Μονής Ιγνατίου Παγώνη⁷⁷. Ο Ιγνατίος Παγώνης και ο επίσης Ποριώτης ιερομόναχος και γνώστης ωρολογοποιίας Γαλακτίων Γαλάτης, δύο πολυπράγμονες ιερομόναχοι, ήταν μεταξύ εκείνων που το Μοναστήρι ευτύχησε να διαθέτει στο Μοναχολόγιό του την εποχή εκείνη, και που με τη δραστηριότητά τους βοήθησαν,

⁷¹ Δουζίνας Κ. *Αρχείο Κ.Α. Δουζίνας ο.π.* Παράρτημα Ι, φ.34 - φ.72

⁷² Αντώνης Βιρβίλης, «Οι Απογραφές του Πόρου κατά το 1828 και 1829 (Όψεις της πληθυσμιακής και κοινωνικής δομής του νησιού)», *Αργοσαρωνικός ο.π.*, σ. 289 κ.ε.

⁷³ *Γενική Εφημερίς* αρ. φ. 88.

⁷⁴ *Γενική Εφημερίς* αρ. 5, 350-351, και αρ. 88, Ε. Κούκου, *Αργοσαρωνικός ο.π.* σ. 287.

⁷⁵ Ε. Κούκου, *Αργοσαρωνικός ο.π.* σ. 278 κ.ε.

⁷⁶ *Γενική Εφημερίς* αρ. φ. 88, Εγκύκλιος 243. Ιωάννα Στ. Ρουμάνη, *Το Μοναστήρι του Πόρου*, Πόρος 1992, σσ. 65-69.

⁷⁷ Μπαζίλι Κ. Μ. *Ένας Ρώσος στην Ελλάδα του Καποδίστρια*, Καλέντης Αθήνα 2000, σ. 89.

ώστε η Μονή να προσφέρει πολλά στην κοινωνία του νησιού, στη μοναστική και στην ευρύτερη εκκλησιαστική κοινότητα και στο υπό σύσταση νεοελληνικό κράτος⁷⁸.

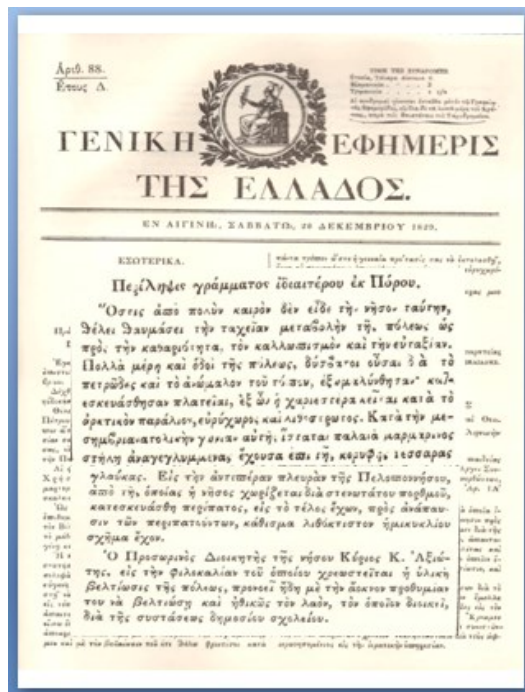
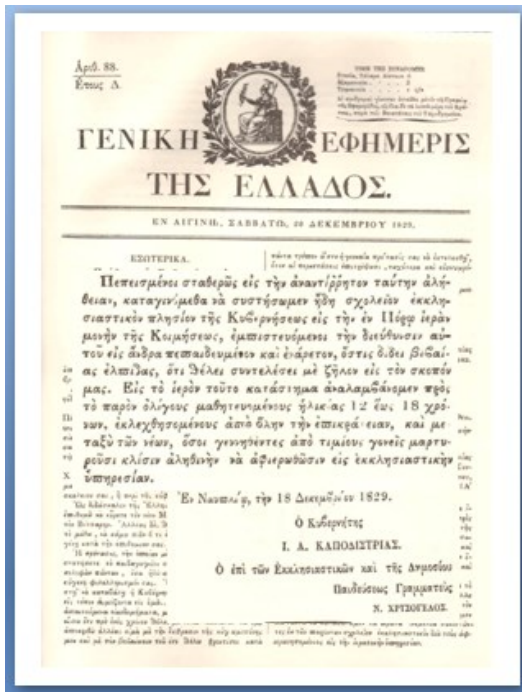
Το Μοναστήρι με το θεραπευτικό νερό του, ήταν ανέκαθεν όχι μόνο για τους Ποριώτες αλλά και για τον κόσμο της γύρω περιοχής και των νησιών μας, ο πνευματικός φάρος, το ιερό προσκύνημα, το θεραπευτήριο σώματος και ψυχής, και βέβαια ο τόπος από όπου αδιάλειπτα πενούσαν οι μεγάλοι νησιώτες ναυμάχοι του 21 ξεκινώντας ή γυρίζοντας από τις ναυτικές τους εξορμήσεις, όπως μαρτυρούν τα κειμήλια που αφιέρωσαν και οι τάφοι κάποιων από αυτούς στον περίβολο της Μονής. Το Μοναστήρι συμπορεύτηκε διαχρονικά με την κοινωνία του νησιού και τη στήριξε με κάθε μέσο σε χαλεπούς και μη καιρούς⁷⁹.

4. Τό ήλιακόν ώρολόγιον

Ωρολόγια, έργα του Ιερομονάχου Γαλακτίωνος Γαλάτη

Ο Ποριώτης ιερομόναχος Γαλακτίων Γαλάτης, που χρημάτισε και ηγούμενος της Μονής του Πόρου, επελέγη από τον Κυβερνήτη με την προτροπή του Γ. Κλεθβουλίου το 1829 να σταλεί στη Γενεύη κοντά στον τραπεζίτη Eynard για σπουδές στην τέχνη της ωρολογοποιίας. Το 1843 συνάντησε τον Βέλγο διπλωμάτη και προσωπογράφο Benjamin Mary (Μαρού), ο οποίος εκπόνησε το παραπάνω πορτρέτο. Τα περίτεχνα έργα του Γαλάτη που εικονίζονται είναι το ηλιακό ρολόι που βρίσκεται στο μεσημβρινό τοίχο του καθολικού της Μονής και άλλα ρολόγια του που διατηρεί μέχρι σήμερα η Μονή. (Ι.Ε.Ε.Ε.- Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Η Ιστορία έχει πρόσωπο σσ. 101, 231-232).

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος φ. 88 από 18-12-1829 με την Απόφαση Ίδρυσης Ιερατικής Σχολής (αριστ.) και τα περί εξωραϊσμού του Πόρου και της ακτής Γαλατά (δεξ.)

⁷⁸ Αδελφότης Ι.Μ. Πόρου, *Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής Καλαυριάς Πόρου*, Πόρος 2021, σσ. 97-109. Σάκης Ιωαννίδης, «Μετρώντας τις ώρες και τα λεπτά της Ελευθερίας», περ. 'Hours' εφημ. Καθημερινή 21-11-2021, σ.75.

⁷⁹ Ιωάννα Στ. Ρουμάνη ο.π. σσ. 55-64, 73-77. Καλός Γ. ο.π. σ. 191, 193

Η Μονή της Ζωοδόχου Πηγής του Πόρου, την οποία ο Καποδίστριας επέλεξε για ησυχαστήριο, αλλά και τόπο συγκρότησης αυτών των πρώτων καθιδρυμάτων στο νεοσύστατο κράτος, και που το εξύμνησε αργότερα κι ένας Παρθένος με το θεϊκό του χρωστήρα, ήταν και έχει παραμείνει στη συνείδηση όλων στον Πόρο η προστάτιδα και η πολιούχος δύναμή τους.

• Η διάσκεψη των πρέσβων

Ο βασικός στόχος των αγωνιζομένων κατά την Επανάσταση του 1821 Ελλήνων ήταν να αποκτήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος με την ευρύτερη δυνατή εδαφική έκταση, ώστε να περιλαμβάνει τους περισσότερους δυνατούς ελληνικούς πληθυσμούς, αλλά και να είναι εφικτή η επιβίωσή του.

Στα 1828 ο ήδη εκλεγμένος Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας, που ήταν από τους κορυφαίους και πλέον έμπειρους Ευρωπαίους πολιτικούς και διπλωμάτες της εποχής του, γνώριζε καλά ότι για την υλοποίηση του παραπάνω στόχου θα αντιμετώπιζε δυσκολίες όχι μόνο από τους Οθωμανούς, αλλά και από τις Μεγάλες και κυρίαρχες τότε Δυνάμεις της Ευρώπης, την Τσαρική Ρωσία, την Αγγλία και την Γαλλία, οι οποίες έπρεπε να συναινέσουν για την ίδρυση και την αναγνώριση του νέου κράτους. Αυτό όμως προσέκρουε στις ευρύτερες γεωπολιτικές επιδιώξεις τους, λόγω της νευραλγικής γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας και των κατά συνέπεια διασταυρουμένων επιρροών και συμφερόντων τους. Γενικά, οι Δυνάμεις συμφωνούσαν στην ανεξαρτησία της Ελλάδας, είχαν όμως αντιπαλότητα για το ποιος τελικά θα υπερισχύει.

Ήδη η κατάσταση όπως είχε διαμορφωθεί ευνοούσε τους Ρώσους, αφού ο Κυβερνήτης ήταν φιλικά διακείμενος σ' αυτούς, παρά την σφόδρα, αμερόληπτη και ίση προς όλους πολιτική του και την άριστη και αποτελεσματική με όλους συνεργασία του. Γι' αυτό και οι Άγγλοι και οι Γάλλοι προσπαθούσαν να εκμεταλλεύονται αφανώς τα εσωτερικά ελληνικά προβλήματα και κυρίως τις κατά καιρούς εσωτερικές διαμάχες προς χάρη των συμφερόντων τους.

Για τον καθορισμό των συνόρων του νέου κράτους, ο έμπειρος και οξυδερκής Κυβερνήτης είχε αναλάβει ήδη από το 1827, πριν την άφιξή του στην Ελλάδα, έντονο διπλωματικό αγώνα ισχυρής προβολής του θέματος έναντι των Δυνάμεων, ώστε να συντηρεί το ενδιαφέρον τους και να εξουδετερώνει τις όποιες δυσμενείς για τα ελληνικά συμφέροντα αποφάσεις τους. Τα ευμενή για τις ελληνικές θέσεις στρατιωτικά και διπλωματικά γεγονότα από τις αρχές μέχρι και τον Αύγουστο του 1828, (οι ελληνικές στρατ. επιτυχίες στην Στερεά, ο Ρωσοτουρκικός Πόλεμος, η συμφωνία των τριών για αποστολή Γαλλικού στρατεύματος στην Πελοπόννησο για εκδίωξη του Ιμπραήμ και η συνθήκη της Αλεξάνδρειας για την τελική αποχώρηση των Αιγυπτίων, η ναυμαχία του Ναβαρίνου) συνετέλεσαν στη βελτίωση των διαπραγματευτικών θέσεων του Κυβερνήτη και στην τολμηρότερη από μέρος του προβολή τους.

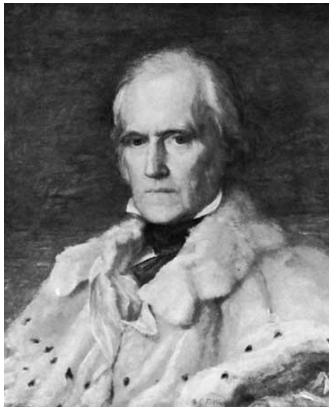
Από τις αρχές Αυγούστου οι τρεις πρεσβευτές που ήταν διαπιστευμένοι στην "Πύλη": Stratford Canning (Στράτφορντ Κάννινγκ) της Αγγλίας (εξάδελφος του φιλέλληνα Άγγλου πρωθυπουργού George Canning), ο στρατηγός κόμης Armand Charles Guilleminot (Γκιουγεμινώ) της Γαλλίας και ο κόμης Alexander Ivanovich Ribeaupierre (Ριμπωπιέρ) της Ρωσίας, σε συνάντησή τους στην Κέρκυρα⁸⁰ συζητούσαν το Ελληνικό Ζήτημα. Μετά από πρόταση του Canning, συμφωνήθηκε με τον Καποδίστρια όπως η διάσκεψη συνεχιστεί με τη συμμετοχή του Κυβερνήτη στην προσωρινή τότε έδρα της Ελληνικής Κυβέρνησης, στο ήσυχο και ασφαλές λιμάνι του Πόρου στις 11/23 Σεπτ. 1828⁸¹. Η εκτίμηση ότι οι συναντήσεις της διάσκεψης δεν έγιναν σε κτήριο του νησιού αλλά στην αγγλική ναυαρχίδα *HMS Dryad*, στην οποία επέβαινε και ο Άγγλος πρεσβευτής, στο λιμάνι,⁸² ενισχύεται και από μία προσωπική επιστολή του Κυβερνήτη προς τον Canning από 14/26 Αυγ. με αυτήν ακριβώς

⁸⁰ Οι πρέσβεις των Μ. Δυνάμεων στην Κωνσταντινούπολη, μετά τη Ναυμαχία του Ναβαρίνου 20-10-1827, είχαν καταφύγει στην Κέρκυρα.

⁸¹ Αντ. Βιρβίλης-Ανδρ. Ρητορίδης, «Μία επιστολή από τον Πόρο το 1828» περ. 'Φιλοτέλεια' τεύχος 721 Μαρ-Απρ 2020.

⁸² ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛ. ΕΘΝΟΥΣ Εκδοτική Αθηνών, Αλ. Ι. Δεσποτόπουλος, τ. ΙΒ', σσ. 512-513.

την επισήμανση της μη διάθεσης κατάλληλης κατοικίας στον Πόρο και της πρότασής του να γίνει η Διάσκεψη στην αγγλική ναυαρχίδα.⁸³

Stratford Canning (Αγγλία)
[Encyclopaedia Britannica]

Armand Charles Guilleminot (Γαλλία)
[wikipedia.org]

Alexander Iv. Ribeaupierre (Ρωσία)
[wikimedia commons]

Οι πρέσβεις των μεγάλων Δυνάμεων που συμμετείχαν στη Πρεσβευτική Διάσκεψη του Πόρου τον Σεπτέμβριο του 1828

Στο υπόμνημα που κατέθεσε ο Κυβερνήτης στους πρεσβευτές κατά τη διάσκεψη, ζητούσε να περιληφθούν στην Ελληνική Επικράτεια περιοχές του μεγαλύτερου κατοικούμενου από Έλληνες χώρου του χερσαίου κορμού και των νησιών. Με εύστοφους διπλωματικούς χειρισμούς διαπραγματεύτηκε αποτελεσματικά και επέτυχε να ανατρέψει τις αρχικές προτάσεις τους, κυρίως των Άγγλων, που ήθελαν τον περιορισμένο εδαφικό χώρο για το νέο κράτος με μόνο την Αττική, την Πελοπόννησο και τις Κυκλάδες.

Χάρτης με τα υπό διαπραγμάτευση σύνορα του νέου κράτους μεταξύ Κυβερνήτου και Μ. Δυνάμεων. Λήμμα από την "Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος" του Σπ. Μαρκεζίνη, έσω οπισθόφυλλο του Α' τόμου.

Γραμματόσημο του 1930 για τα 100 χρόνια Ανεξαρτησίας με τα αντίστοιχα σύνορα

Επίσης στη διάσκεψη συζητήθηκαν και τα εξ ίσου σημαντικά θέματα για την Ελλάδα, εκείνο της επικυριαρχίας του Σουλτάνου επ' αυτής και εκείνο της οικονομικής ενίσχυσής του νέου κράτους από την Ευρώπη⁸⁴.

⁸³ Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας [4] 1821-1832, Αι Εθνικά Συνελεύσεις, τ. 2, Αθήναι 1973, σ. 228.

Αντ. Βιρβίλης-Ανδρ. Ρητορίδης, ο. π.

⁸⁴ Κόκκινος Δ. ο.π. τ. ΙΒ', σσ. 36, 39-51, 77-84.

Η αγγλική φρεγάτα *DRYAD* (αριστερά) συλλαμβάνει τη γαλλική *PROSERPINE* στις 13-6-1796 κατά τους Ναπολεόντειους Πολέμους. (Ελαιογραφία του Thomas Whitcombe). Επί της *DRYAD* πιθανότατα συγκλήθηκε η Διάσκεψη των Πρέσβειων στο λιμάνι του Πόρου.

Έτσι η διάσκεψη στον Πόρο που διήρκεσε μέχρι τον Δεκέμβριο, απέδωσε πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα στο συνοριακό ζήτημα, τα οποία περιελήφθησαν στην έκθεση των πρεσβευτών προς τη Διάσκεψη του Λονδίνου για το ίδιο θέμα που αμέσως ακολούθησε. Η μεγάλη αυτή ελληνική διπλωματική επιτυχία κατορθώθηκε χάρη στην αυτοπρόσωπη παρουσία και στις εύστοχες παρεμβάσεις του Κυβερνήτη, στις επιτυχίες του Ελληνικού στρατού και στόλου στη δυτ. Στερεά εκείνη την περίοδο, αλλά βοήθησε και η ευμενής προδιάθεση και οι θετικές πρωτοβουλίες των πρεσβευτών, κυρίως του Str. Canning. Έτσι τέθηκαν οι βάσεις για την οριστική κατοχύρωση των συνόρων και της ανεξαρτησίας της Ελλάδας στην κατοπινή τελική συμφωνία του 1832 για τον εδαφικό της χώρα, παρά τις παλινωδίες της Αγγλικής πλευράς που ακολούθησαν στα Πρωτόκολλα του Λονδίνου του 1828, του 1830 και του 1831⁸⁵. Πάντως η αποτελεσματική εκείνη ενέργεια πιστώθηκε κατ' αρχήν στον Έλληνα Κυβερνήτη και δικαίως θεωρήθηκε μία από τις μεγαλύτερες διπλωματικές επιτυχίες που πέτυχε ηγέτης στην Ευρώπη της τότε εποχής.

Σε ανάμνηση του σημαντικού αυτού ιστορικού γεγονότος, ο Δήμος Πόρου, υλοποιώντας την ιδέα του Ποριώτη συγγραφέα και πρώην υφυπουργού Παιδείας αείμνηστου Γιώργου Καλού, καθιέρωσε το 2016 ετήσια τριήμερη τοπική γιορτή το 1^ο Σαββατοκύριακο κάθε Σεπτέμβρη με τίτλο «Συνοριακά της νεότερης Ελλάδας».

• Ο Καποδίστριας και τα σχολεία στον Πόρο

Η προώθηση της εκπαίδευσης ήταν από τις πρώτες προτεραιότητες του Καποδίστρια. Στον Πόρο είχαν αρχίσει αρκετά χρόνια πριν την Επανάσταση εκπαιδευτικές προσπάθειες. Από πρόσφατες μαρτυρίες προκύπτει, ότι είχε ήδη λειτουργήσει υποτυπώδες σχολείο στο νησί τη διετία 1789-1790 από τον φωτισμένο δάσκαλο του Γένους Επιφάνειο Δημητριάδη⁸⁶. Στα 1819 κλήθηκε στον Πόρο και δίδαξε ο φωτισμένος μοναχός και δάσκαλος Νικηφόρος Παμπούκης, ο

⁸⁵ Βακαλόπουλος Α. Ε. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού τ. Η'*, σσ. 384-385.

⁸⁶ Αθανάσιου .Γ. ο.π. σ. 16. Δημαράς Κων.Θ. *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα 1998, σ. 261.Κιτρομηλίδης Πασχάλης *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα 1999, σ. 390.

οποίος μάλιστα μύησε και τους πρώτους Ποριώτες στη Φιλική Εταιρία⁸⁷. Το Μοναστήρι του Πόρου είχε από το 1826 διαθέσει χώρο στο Μετόχι του μέσα στην πόλη στο χώρο του Πνευματικού Κέντρου κάτω απ' τον Ι. Ν. Αγίου Κων/νου, για λειτουργία σχολείου για τα παιδιά και με δάσκαλο τον περισπούδαστο λόγιο και φίλο του Καποδίστρια Νικήτα Νικητόπουλο.

Στα 1829 το σχολείο φέρεται να λειτουργεί σε παλαιό κτίσμα βόρεια του σημερινού κτηρίου Συγγρού, δίπλα στο τότε νεκροταφείο της πόλης. Εκεί προφανώς παρέμεινε μέχρι την αποπεράτωση του νέου σχολικού κτηρίου που ο Κυβερνήτης είχε προωθήσει μετά από πρόταση της Δημογεροντίας του νησιού. Το σχολείο αφορούσε στην πρώτη βαθμίδα εκπαίδευσης και εφάρμοζε το αλληλοδιδασκτικό σύστημα διδασκαλίας, κατά το οποίο οι μεγαλύτεροι και πιο νοήμονες μαθητές δίδασκαν τους μικρότερους. Το σύστημα είχε αρχικά επινοηθεί για την εκπαίδευση των απόρων παιδιών από τον διάσημο Άγγλο εκπαιδευτικό Josef Lancaster (1778-1838)⁸⁸. Ο Καποδίστριας επέλεξε αυτό το σύστημα διδασκαλίας για την Ελλάδα προφανώς λόγω των δυσκολιών εξεύρεσης δασκάλων. Κατ' εντολή του το σύστημα εισήχθη και επίσημα στην Ελλάδα το 1828 από τον Γεώργιο Κλεόβουλο.

Για το κτίσιμο του νέου σχολείου συστάθηκε με την προτροπή του Κυβερνήτου *Επιτροπή της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής* από ντόπιους και άρχισε έρανος μεταξύ των κατοίκων για τη συγκέντρωση των χρημάτων. Ο ίδιος ο Κυβερνήτης συνέδραμε τον έρανο με 1000 γρόσια. Τον Ιούλιο του 1829 άρχισε η ανοικοδόμηση του σχολείου από φημισμένους Καλαβρυτινούς εργολάβους και με αρχιτεκτονικά σχέδια και εποπτεία από τον Ολλανδό βαρώνο και περίφημο αρχιτέκτονα και μηχανικό Charles de Schaumbourg, (*Σαουμπούργκ*) παλαιό γνώριμο του Καποδίστρια, ο οποίος όπως προαναφέρθηκε τον ακολούθησε κατά την έλευσή του στην Ελλάδα για να εργαστεί στον Πόρο και την Αίγινα⁸⁹. Για την αποπεράτωση όμως του κτηρίου, επειδή τα χρήματα δεν έφταναν, με εντολή του Κυβερνήτου χορηγήθηκαν από την Επιτροπή Οικονομίας της Κυβέρνησης 3000 γρόσια, ενώ με τη συνδρομή των αξιωματικών του Ρωσικού στόλου που ναυλοχούσε τότε στο νησί συγκεντρώθηκαν άλλα 250 δίστηλα, που αντιστοιχούσαν σε 3750 γρόσια⁹⁰.

Το νέο μεγάλο και όμορφο κτήριο τελείωσε και άρχισε να λειτουργεί τον Ιανουάριο του 1831. Είχε 5 αίθουσες και χωρητικότητα 300 μαθητών. Ο Ελληνικής καταγωγής διπλωματικός ακόλουθος του Ρώσου ναυάρχου Ricord, Κωσταντίνος Basili (Μπαζίλι), περιγράφει στο βιβλίο του το αλληλοδιδασκτικό Σχολείο ως εξής: «*Πάνω από το λιμάνι, σε μια όμορφη τοποθεσία, χτίστηκε, με τη δωρεά κυρίως του στόλου μας, η τεράστια Σχολή του Λάνκαστερ*»⁹¹.

Για την ιστορία να αναφέρω τη μαρτυρία για τους φημισμένους δασκάλους που δίδαξαν σε αυτό πρώιμο Ποριώτικο σχολείο: τους Νικηφόρο Παμπούκη, Νικήτα Νικητόπουλο, Νικόλαο Εκλεκτό και Λαμπαδάριο Αισωπίδη. Ήταν γνωστοί λόγιοι της εποχής που αναφέρονται στα επίσημα Αρχεία μας και ανθολογούνται σε Εγκυκλοπαίδειες.

⁸⁷ Αθανασίου ο.π. σ. 22.

⁸⁸ Αργοσαρωνικός ο.π. Αντ. Βιβλίου τ. Γ', σ. 301.

⁸⁹ Αργοσαρωνικός ο.π. Ε. Κούκου τ. Γ', σ. 279

⁹⁰ Αργοσαρωνικός ο.π. Ε. Κούκου τ. Γ', σσ. 279-280.

⁹¹ Μπαζίλι Κ. Μ. ο.π. σ. 79.

Το Καποδιστριακό Σχολείο του Πόρου (παλαιό κτήριο στο μέσο) σε φωτογραφία του 1894

Από σωζόμενη επιστολή του διοικητή Πόρου Αξιώτη επιβεβαιώνεται η θέση του σχολείου: «...εις το άνω μέρος του κρημονού κατά τον δρόμον του Κυβερνήτου και έχει πρόσωπον εις τον λιμένα ...». Πρόκειται δηλαδή για το «Παλαιό Καποδιστριακό Σχολείο» που μνημονεύεται συχνά και στα μεταγενέστερα αρχεία του δήμου Πόρου, στο χώρο της σημερινής Χατζοπουλείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης⁹².

Το σχολείο λειτούργησε μέχρι την 1^η δεκαετία του 1900, όποτε μεταφέρθηκε στο νεόδμητο τότε κτήριο που οικοδομήθηκε στο χώρο του παλαιού κοιμητηρίου του νησιού.

Κεφάλαιο Δ´

1831. Ο Πόρος στη δίνη του Εμφυλίου

- Η διεθνής συγκυρία

Ο Ιωάννης Καποδίστριας είχε εκλεγεί κυβερνήτης της Ελλάδας από την Γ´ Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας (1827).

Το πρωτόκολλο του Λονδίνου το οποίο υπεγράφη στις 3 Φεβρουαρίου του 1830 και υπήρξε η πρώτη διπλωματική πράξη που αναγνώριζε την Ελλάδα ως ανεξάρτητο κράτος αποτέλεσε όντως μία μεγάλη πολιτική επιτυχία για την εποχή η οποία πιστώνεται σε μεγάλο βαθμό στον Ιωάννη Καποδίστρια και στις αδιαμφισβήτητες ικανότητές του.⁹³

Οι μεγάλες δυνάμεις Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία οι οποίες και το υπέγραψαν, ανάμεσα στα άλλα συνέκλιναν στον ορισμό του πρίγκιπα Λεοπόλδου του Σαξ – Κοβούργου ως βασιλιά της Ελλάδας.⁹⁴

⁹² Ε. Κούκου, *Αργοσαρωνικός ο.π.*, σ. 280.

⁹³ Κόκκινος Δ. *ο.π. τ. ΣΤ´* σσ. 437-439.

⁹⁴ Βάρφης Κ. *Το Ελληνικό Ναυτικό κατά την Καποδιστριακή περίοδο. Τα χρόνια της προσαρμογής*, Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, Αθήνα 1994, σ. 105.

Ο υποψήφιος βασιλιάς έγινε αποδέκτης επιστολών από τον Καποδίστρια αλλά και μυστικών αντιστοίχων από στελέχη της αντιπολίτευσης σε μία προσπάθεια προσεταιρισμού του.

Κομιστές των επιστολών αυτών ήσαν οι Άγγλοι και οι Γάλλοι γεγονός που μας προδιαθέτει για την σύμπραξη τους εναντίον του φιλικά προσκείμενου προς την Ρωσία, Καποδίστρια.⁹⁵

Ο Λεοπόλδος, καθώς διαπίστωσε ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν ήσαν διατεθειμένες να ενισχύσουν το νεοσύστατο κράτος προς την κατεύθυνση επίλυσης των ποικίλων εδαφικών και οικονομικών του προβλημάτων, υπέβαλε την παραίτησή του.

Το γεγονός μπορεί να αποτέλεσε πλήγμα για την αντιπολίτευση, καθώς είχε επενδύσει στην βασιλεία του, αλλά ταυτόχρονα οδήγησε στην στενότερη επαφή και συνεργασία των Υδραίων και των υπόλοιπων αντιπολιτευομένων.⁹⁶

ΤΖΩΝ Κ. ΑΝΤΑΜΙΣ, Πρόεδρος ΗΠΑ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ΄, βασιλιάς Αγγλίας ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Α΄ Τσάρος Ρωσίας ΚΑΡΟΛΟΣ Ι΄ βασιλιάς Γαλλίας
Οι ηγέτες των μεγάλων δυνάμεων του Κόσμου κατά την εποχή της Ελληνικής Ανεξαρτησίας

Κατά την περίοδο που εξετάζουμε, διαφοροποιούνται οι ισορροπίες στην Ευρώπη και ιδιαίτερα μεταξύ των τριών μεγάλων δυνάμεων της εποχής Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας.

Στη Γαλλία, ένα χρόνο ακριβώς πριν από το κίνημα του 1831 και τα γεγονότα του Πόρου, έλαβε χώρα η λεγόμενη Ιουλιανή Επανάσταση μέσω της οποίας θα εκθρονιστεί ο βασιλιάς Κάρολος ο Ι΄ και θα αντικατασταθεί από τον Δούκα της Αυρηλίας Λουδοβίκο –Φίλιππο τον επονομαζόμενο «Πολίτη Βασιλιά» ή «Φίλιππο – Ισότης».⁹⁷

Η εξέλιξη αυτή οδήγησε στον επαναπροσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής της Γαλλίας καθώς επήλθε προσέγγιση με την Αγγλία έναντι της Ρωσίας και της πολιτικής της στην περιοχή.⁹⁸

Ακόμη, τα επαναστατικά κινήματα του Βελγίου και της Πολωνίας είχαν αποτέλεσμα την εξάπλωση στην Ευρώπη φιλελεύθερων και συνταγματικών ιδεών.

Τα γεγονότα αυτά τα παρακολουθούσε η αντιπολίτευση, η οποία είχε διαμορφωθεί απέναντι στον Καποδίστρια και η οποία θα αναπτυχθεί στην επόμενη ενότητα.

Τα αναμετέδιδε τακτικά δε η εφημερίδα *Απόλλων*, η οποία εκδιδόταν στην Ύδρα από τον Αναστάσιο Πολυζωΐδη και εξέφραζε τις θέσεις της αντιπολίτευσης.⁹⁹

• Οι εξελίξεις στην Ελλάδα

Οι συμμαχίες που διαμορφώνονταν στον ευρωπαϊκό χώρο επηρέαζαν και τη ρευστή πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα. Η προσέγγιση Γαλλίας – Αγγλίας αναπτέρωσε τις ελπίδες των

⁹⁵ Ευαγγελίδης Τρύφων. *Ιστορία του Ιωάννου Καποδίστρια Κυβερνήτου της Ελλάδος (1828-1831)*, κεφ. ΣΤ΄, Π.Ε. Ζανουδάκης Αθήναι, 1894

⁹⁶ Βάρφης Κ. *ό.π.* σ. 106

⁹⁷ Νικολάου Γ. Β. *Παραδόσεις εαρινό εξάμηνο 2019-2020*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Μάθημα 10, σσ. 59-60

⁹⁸ Ευαγγελίδης Τρ. *ό.π.* κεφ. Ζ΄

⁹⁹ Βάρφης Κ. *ό.π.* σσ. 110-111

αντικυβερνητικών με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί ένα ανομοιογενές αντιπολιτευτικό μπλοκ που το συγκροτούσαν:

- α) Οι Υδραίοι μεγαλοκαρaboκύρηδες με προεξάρχουσα την οικογένεια Κουντουριώτη αλλά και τον Ανδρέα Μιαούλη.
- β) Οι ισχυρότεροι κοτσαμπάσηδες του Μωριά με τους Μαυρομιχαλαίους και του Ζαΐμηδες.
- γ) Οι Αγγλόφιλοι με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο.
- δ) Οι Γαλλόφιλοι με τον Δ. Κωλέττη, και
- ε) Φιλελεύθεροι διανοούμενοι όπως οι Κοραής, Σούτσος, Πολυζωίδης, Φαναριώτες και Αγγλογάλλοι φιλέλληνες.¹⁰⁰

Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος
Πολιτικός ηγέτης

Γεώργιος Κουντουριώτης
Πρόκριτος Υδρας

Αναστάσιος Πολυζωίδης
δικαστής, δημοσιογράφος

Παναγιώτης Σούτσος
συγγραφέας, δημοσιογράφος

Οι Έλληνες ηγέτες της Αντιπολίτευσης στον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια το 1831 στην Υδρα

Έτσι, από την Άνοιξη του 1831 έχουμε δύο διαμορφωμένους πολιτικούς σχηματισμούς:

- Την παράταξη των "Συνταγματικών", η οποία ήταν αντίθετη στην διακυβέρνηση του Καποδίστρια, καθώς την θεωρούσε αυταρχική έχοντας ως αιχμή του δόρατος την διεκδίκηση Συντάγματος και την δημοκρατική εκλογή εκπροσώπων για διεξαγωγή Εθνοσυνέλευσης.
- Το κόμμα των Κυβερνητικών, οι οποίοι θεωρούσαν ανώριμη την χώρα για την εφαρμογή ενός τόσο ριζοσπαστικού, φιλελεύθερου και δημοκρατικού συντάγματος όπως αυτό της Γ' Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας (1827), του οποίου την ισχύ είχε εξάλλου αναστείλει ο Καποδίστριας.¹⁰¹

Στην παράταξη των "Συνταγματικών" κυριαρχούσαν οι Κουντουριώτηδες, οι οποίοι είχαν βλέψεις να ηγηθούν της μετεπαναστατικής Ελλάδας, αλλά ο ερχομός του Καποδίστρια και το χρίσμα που έλαβε από την Γ' Εθνοσυνέλευση στάθηκε εμπόδιο στα σχέδιά τους.

Οι "Συνταγματικοί", εκτός από την προμετωπίδα των αιτημάτων τους που συνοψιζόταν στην σύγκληση Εθνοσυνέλευσης και στην εφαρμογή του Συντάγματος είχαν και μία σειρά άλλων αιτημάτων, τα οποία θεωρούσαν ότι έπρεπε να ικανοποιηθούν λόγω της ιδιαίτερης προσφοράς τους στον αγώνα όπως:

- Άμεση καταβολή πολεμικών αποζημιώσεων. Ζητούσαν ποσό της τάξης του 1.220.000 ταλίων. Ο Καποδίστριας τους έδωσε 25.000 τάλια, κηρύσσοντας ταυτόχρονα την Υδρα ελεύθερο λιμάνι επί πενταετία. Οι Υδραίοι ζητούσαν όμως πλήρη ικανοποίηση των αιτημάτων τους, απορρίπτοντας τις προτάσεις του Κυβερνήτη.¹⁰²

¹⁰⁰ Παπαγεωργίου Στ. Π. Από το γένος στο έθνος η θεμελίωση του Ελληνικού Κράτους 1821 – 1862 Παπαζήσης, Αθήνα 2005, σ. 213.

¹⁰¹ Νικολάου Γ. Β. Παραδόσεις, «Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η γένεση του νεοελληνικού κράτους» ό.π. Μάθημα 11 σ. 66

¹⁰² Καρλ Μέντελσον Μπαρκόλντι, Επίτομη Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης Υ.Κ. Τεγόπουλος Ε.Ε. Αθήνα 2011, σ.

- Επιθυμούσαν να αποτραπεί η δημιουργία στρατιωτικού ευρωπαϊκού ναυτικού, καθώς ναύλωναν τα πλοία τους προς την κυβέρνηση. Απαιτούσαν ακόμη την χρήση αποκλειστικά της Αρβανίτικης γλώσσας και πρόσληψη μόνο Υδραίων ναυτών.¹⁰³
- Διαφωνούσαν με την κατάργηση του συστήματος αυτοδιοίκησης, με την παύση των δικαιωμάτων εισπραχης προσόδων από τα άλλα νησιά του Αιγαίου καθώς και με αφαίρεση του δικαιώματος κυρώσεως ναυτιλιακών εγγράφων.

“Γενική Εφημερίς της Ελλάδος” στο Ναύπλιο

“Ο Απόλλων” του Αν. Πολυζωΐδη στην Ύδρα

Εκδιδόμενα έντυπα στην Ελλάδα της εποχής του 1831

Έτσι λοιπόν σάλπισαν την ανυπακοή στην κυβέρνηση, καθαίρεσαν τη δημογεροντία και συγκρότησαν 7μελή “Συνταγματική Επιτροπή” αποτελούμενη από τους: Γ. Κουντουριώτη, Α. Μιαούλη, Β. Βουδούρη, Α. Κριεζή, Δ. Βούλγαρη, Ν. Οικονόμου, Ε. Τομπάζη.¹⁰⁴

Εν ολίγοις έχουμε μία άλλη Ελλάδα με κέντρο την Ύδρα, όπου τον πρώτο και κύριο λόγο θα παίξουν τα πλούσια νησιά της Ελλάδας που δήλωσαν υποταγή στους Κουντουριώτηδες.

Την ίδια περίοδο και μετά από το αποτυχημένο κίνημα του Τσάμη Καρατάσου στη Φθιώτιδα (Αταλάντη),¹⁰⁵ ο Καποδίστριας αρχίζει να κινείται εναντίον της αντιπολίτευσης. Τότε καταφεύγει στην Ύδρα ο Μαυροκορδάτος ο οποίος είχε παραιτηθεί από τα αξιώματά του (μέλος του Πολεμικού Συμβουλίου, υπεύθυνος για το Ναυτικό και μέλος του Γενικού Φροντιστηρίου με αρμοδιότητα τα ναυτικά). Αμέσως αναλαμβάνει την πολιτική καθοδήγηση της Επιτροπής αφήνοντας να εννοηθεί ότι διαθέτει την στήριξη της Αγγλίας για την ανατροπή του Καποδίστρια.¹⁰⁶ Καταφύγιο στην Ύδρα βρήκαν επίσης ο Ζαΐμης και ο Τρικούπης. Ισχυρό μέσο πίεσης που απηχούσε τις θέσεις των Συνταγματικών ήταν η εφημερίδα *Ο Απόλλων* του Αναστ. Πολυζωΐδη όπως ήδη έχουμε αναφέρει.

• Η στάση του Πόρου

Στον αντιπολιτευτικό πόλο της Ύδρας εντάχθηκε και ο Πόρος οι κάτοικοι του οποίου με επιστολή τους προς τον Κυβερνήτη (28 Ιουνίου 1831) είχαν διαμαρτυρηθεί για τυραννική μεταχείρισή από

¹⁰³ Ευαγγελίδης Τρ. *Ιστορία του Ιωάννου Καποδίστρια*, ό.π. κεφ. Η΄

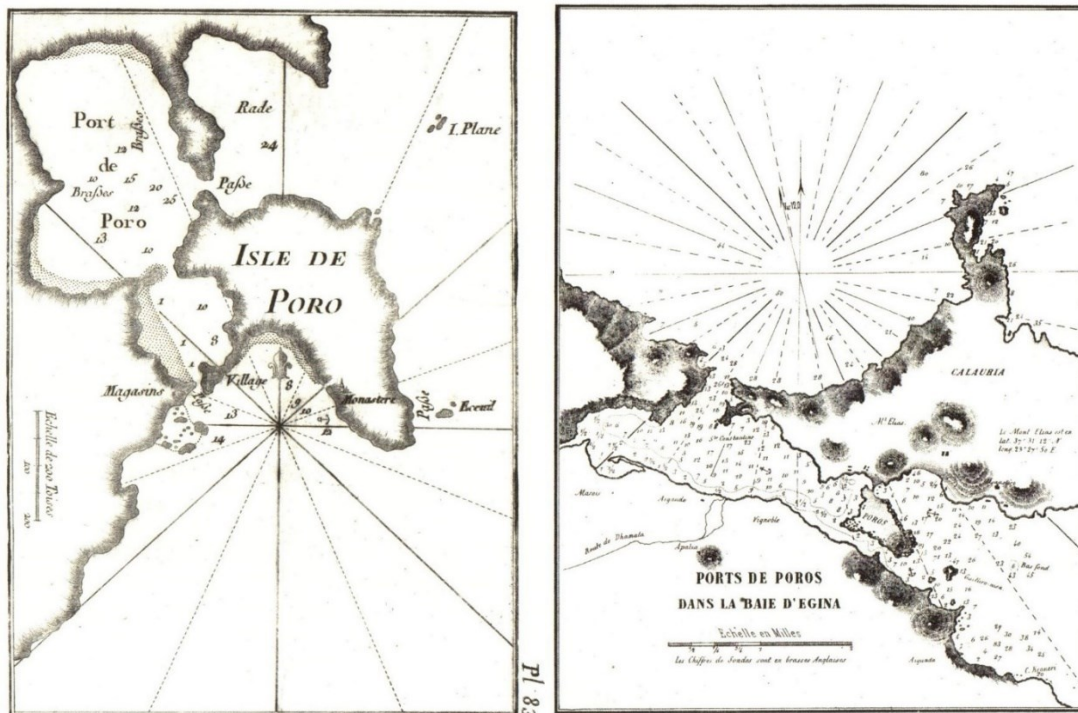
¹⁰⁴ Καρλ Μέντελσον Μπαρκόλντι ό.π. σ. 216

¹⁰⁵ Παπαγεωργίου Στεφ. Π. ό.π. σσ. 166-171

¹⁰⁶ Ευαγγελίδης Τρ. ό.π. κεφ. Η΄.

το περιβάλλον του Κυβερνήτη και είχαν ζητήσει την επαναφορά σε ισχύ του Συντάγματος της Τροιζήνας. Του έγραφαν συγκεκριμένα «... Όσα κακά έγιναν και γίνονται εις την Ελλάδα, είναι από τον καιρόν όπου κακοί άνθρωποι και σύμβουλοί σου πολεμούν το άγιον Σύνταγμά μας, και μας τυραννούν με αγκάριας, με δοσήματα άνομα, και με κάθε τρόπο τυραννίας, και δεν ημπορεί ο κόσμος να ομιλήσει την γνώμην του»¹⁰⁷.

Οι Ποριώτες δεν είχαν ιδιαίτερους λόγους να είναι δυσαρεστημένοι με τον Κυβερνήτη. Οι πολεμικές αποζημιώσεις δεν τους αφορούσαν καθώς δεν είχαν απωλέσει πλοία κατά τον αγώνα. Αντίθετα είχαν ευνοηθεί από τον Καποδίστρια ο οποίος κατά την παραμονή του στο νησί το μετέτρεψε για αρκετό διάστημα σε πρώτο διοικητικό κέντρο της χώρας.

Χάρτες του Πόρου από γαλλικούς πορτολάνους του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα. - Γ. Αθανασίου "Περιηγητές", σελ. 138, 458.
Χαλκογραφία του J. Roux. 18^{ος} αιώνας Χαλκογραφία του Pierre Gauttier 1863

Αξιολογώντας τα φυσικά πλεονεκτήματα της θαλάσσιας περιοχής, η επιλογή του Πόρου για την ίδρυση του πρώτου Πολεμικού Ναυστάθμου είχε ως αποτέλεσμα την τόνωση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης του νησιού. Ανάπτυξη η οποία ενισχυόταν από τις γεωργικές δραστηριότητες των Ποριωτών - κτήματα που κατείχαν στην απέναντι ακτή.¹⁰⁸ Η υπηρεσία των Ποριωτών στα Σπετσιώτικα και Υδραϊκά πολεμικά και η γειτνίαση του Πόρου με την Ύδρα και τις Σπέτσες υπήρξε σωτήρια γι' αυτούς κατά τους πολεμικούς χρόνους της Επανάστασης.

Ο Πόρος βρισκόταν συνεχώς υπό την προστασία του «τρινήσιου στόλου» (Ύδρα, Σπέτσες, Ψαρά).¹⁰⁹ Η υπαγωγή του Πόρου στον κοτζάμπαση της Ύδρας το 1803 και γενικότερα στην διοικητική διαδικασία των Υδραίων έπαιξε σίγουρα το ρόλο της στις στενότερες σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ Υδραίων και Ποριωτών.

Ο Νικ. Σπηλιάδης στο σύγγραμμά του αναφέρεται σε πολεμικό σχέδιο που είχαν εκπονήσει οι κεφαλές της Ύδραϊκης αντιπολίτευσης τον Ιούλιο του 1831, κατά το οποίο προβλεπόταν η κατάληψη του Ναυστάθμου, των εκεί εθνικών πλοίων και του φρουρίου Χάιντεκ στην νησίδα Αγ. Κων/νου (Μπούρτζι). Και προσεταιρίστηκαν τον Νικολάκη Γκίκα, τον γενναίο οπλαρχηγό Χριστόδουλο Μέξη και άλλους Ποριώτες με την προοπτική συγκρότησης κόμματος των θέσεων Κουντουριώτη για συνέργεια στην εφαρμογή του στασιαστικού σχεδίου¹¹⁰.

¹⁰⁷ Εφ. Απόλλων, σ. 140.

¹⁰⁸ Μανιάτης Ι. Σ., «Έτος 1831 - Ο Πόρος στις φλόγες του εμφυλίου», ομιλία την 31/7/2005 (Αρχειό Χατζοπουλείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης Πόρου).

¹⁰⁹ Κόκκινος Δ. τ. Β', σ. 306

¹¹⁰ Σπηλιάδης Νικ. ο.π. τ. Δ', σ. 539.

Σφραγίδες δημοτικών φορέων του Πόρου το 1^ο μισό του 19^{ου} αιώνα. Μπρούτζινη ανακατασκευή του Ποριώτη γλύπτη Γ. Ξενούλη

Το Κοινόν, του Πόρου, οι Κοινοτικοί άρχοντες, οι Προεστώτες είχε εκείνη την περίοδο ως εξής:

α) Στη θέση του διοικητή είχε τοποθετηθεί ο σκληροπυρηνικός Χιώτης στην καταγωγή λογιότατος Κων/νος Ράμφος για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο της κατάστασης. Ο διορισμένος ως προσωρινός διοικητής από τον Κυβερνήτη Νικολάκης Κωνσταντή Γκίκας είχε αντικατασταθεί από το 1829 με άλλους έμπιστους Καποδιστριακούς αξιωματούχους μη Ποριώτες όπως ο Κων/νος Αξιώτης και ο Γεώργιος Γλαράκης. Μετά την τοποθέτηση του προηγούμενου ως υπουργού των Ναυτικών (Ιούνιος 1831) ορίστηκε πλέον ο Κων/νος Ράμφος.

β) Η Καγκελαρία του Πόρου αποτελούμενη από τους Ποριώτες Δημογέροντες: Γιώργο Σπ. Κριεζή και Γιώργο Χριστοδ. Παπακυριακού. Αυτοί ήσαν με το μέρος του Κυβερνήτη και του Ράμφου.

Είναι προφανές ότι στον Πόρο και στην κοινωνία του επικρατούσε τότε ένας διπολισμός μεταξύ δύο διαμορφωμένων σχηματισμών. Στον πρώτο ανήκαν οι φιλικά προσκείμενοι στον Κυβερνήτη και στο δεύτερο όσοι είχαν συμπαραταχθεί με την Ύδραϊκή αντιπολίτευση. Ενδιάμεσα κινούνταν κάποιοι ουδέτεροι οι οποίοι επιδίωκαν τον συμβιβασμό των αντιμαχομένων. Η αντιπαλότητα κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια των γεγονότων μέσα στην πόλη και στο λιμάνι και των δραματικών εξελίξεων που ακολούθησαν. Η όλη εικόνα πιστοποιεί την εναντίωση σοβαρής μερίδας πολιτών στις επιδιώξεις των Υδραίων παρά την έντονη και ένοπλη παρουσία και δράση των εγκαθήμενων στασιαστών δίπλα τους¹¹¹.

¹¹¹ Αντ. Βιρβίλης : «Ο διπολισμός της Ποριώτικης κοινωνίας στο Κίνημα του 1831». Η "των ονομάτων επίσκεψις"- Προβληματισμοί και υποθέσεις» (υπό έκδοση τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Χ. Παναγιωτόπουλου). Ευχαριστούμε θερμά τον συγγραφέα για την πρόδρομη διάθεση της αδημοσίευτης μέχρι σήμερα μελέτης του.

- Ο Εθνικός Στόλος – Ο Ναύσταθμος

Η κρήνη απέναντι στη προτομή του Καποδίστρια. Στο βάθος δεξιά το Προγυμναστήριο.¹¹²
(Από καρτ-ποστάλ του 1948).

Η προτομή του Καποδίστρια.
(Από καρτ-ποστάλ του 1948).

Ο χώρος του πρώτου ναυστάθμου στον Πόρο έξω από το σημερινό Γυμνάσιο, όπου διαδραματίστηκαν τα θλιβερά γεγονότα του Ιουλίου 1831.

Η αναδιοργάνωση του Ναυτικού ξεκίνησε στις αρχές του 1828. Τον Μάρτιο ιδρύεται η «Υπηρεσία των προσωρινών Διευθυντών των Ναυτικών υποθέσεων του Πόρου» με επικεφαλής τον Φραγκ. Άστιγγα, συνδιευθυντή τον Εμ. Τομπάζη και γραμματέα τον Στ. Δάρα. Η επίσημη συγκρότησή της έγινε τον Οκτώβριο του 1829 και υπεύθυνοι ορίστηκαν οι ναύαρχοι Γ. Σαχτούρης (Υδρα), Γ. Ανδρούτσος (Σπέτσες), Κ. Κανάρης (Ψαρά) και οριστικοποιείται η ονομασία τους ως εξής: «*Ναυτική Υπηρεσία του εν Πόρω Ναυστάθμου*».¹¹²

Αρχικά στεγάστηκε σε παραπήγματα στη θέση του σημερινού Γυμνασίου Πόρου και το 1830 μεταφέρθηκε στη σημερινή θέση του ΚΕ/ ΠΟΡΟΣ.

Η οχύρωσή του ανατέθηκε στον Βαυαρό συνταγματάρχη Καρλ φον Χάιντεκ. Μαζί με το Ναύσταθμο ανακαινίστηκε και το οχυρό στο νησάκι Άγιος Κωνσταντίνος (Μπούρτζι) το οποίο έμελλε να παίξει σημαντικό ρόλο στα τραγικά γεγονότα του 1831.¹¹³

Ο Εθνικός Στόλος συμπεριελάμβανε τριών ειδών πλοία.

1. Τα λεγόμενα Εθνικά που ήσαν εκείνα που είχαν παραγγελθεί στο εξωτερικό, ανήκαν στο κράτος και προέρχονταν από αγορές στο εσωτερικό, ή από κατασχέσεις πειρατικών.
2. Τα ονομαζόμενα «*Καράβια σε Εθνική Υπηρεσία*», ιδιόκτητα κατ' αντιστοιχία με τα σημερινά επίτακτα.

Στο Ναύσταθμο του Πόρου ευρίσκονταν 92 συνολικά πλοία από τα οποία μόνο 48 σε καλή κατάσταση.¹¹⁴ Τα πλέον αξιόλογα εξ αυτών ήταν:

- Η φρεγάτα ΕΛΛΑΣ.

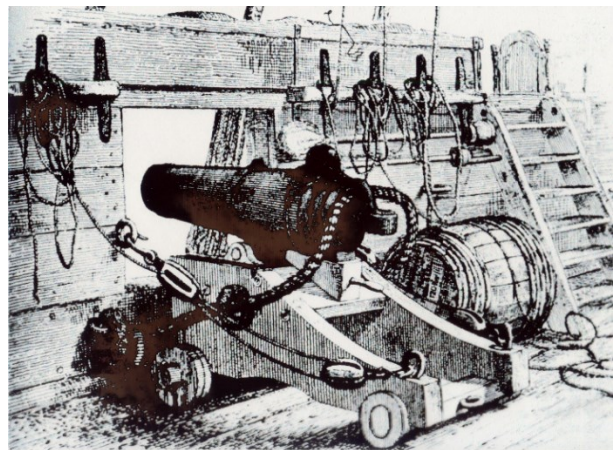
Το ωραιότερο πλοίο. Ένα τρικάταρτο ιστιοφόρο με εκτόπισμα 2.300 τόνων που έφερε 32 πυροβόλα και 32 καρρονάδες (μεγάλα βραχύκανα πυροβόλα πάνω σε τροχήλατη βάση. Ναυπηγήθηκε στη Νέα Υόρκη για λογαριασμό της ελληνικής κυβέρνησης και χρηματοδοτήθηκε από το δεύτερο αγγλικό δάνειο. Έφτασε στην Ελλάδα το Νοέμβριο του 1826.

¹¹² Βάρφης Κ. ό.π. σ. 15

¹¹³ Μανιάτης Ι. Σ. «Έτος 1831 - Ο Πόρος στις φλόγες του εμφυλίου» 31/7/2005.

¹¹⁴ Βάρφης Κ. ό.π. σ. 17

- Η ατμοκορβέτα *ΚΑΡΤΕΡΙΑ*. Το πρώτο ατμόπλοιο στον κόσμο που έλαβε μέρος σε πολεμική επιχείρηση. Διέθετε δύο ατμομηχανές 85 ίππων, 4 πυροβόλα και 4 καρρονάδες. Ναυπηγήθηκε στην Αγγλία με συνδρομή και επίβλεψη του Φραγκ Άστιγξ.
- Η κορβέτα *ΥΔΡΑ*. Τρικάταρτη με 26 πυροβόλα, λάφυρο από τον στόλο του Ιμπραήμ.
- Η κορβέτα *ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ* πρώην *ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ*. Το τρικάταρτο ιστιοφόρο της Μπουμπουλίνας με 26 πυροβόλα. Αγοράστηκε από την κυβέρνηση το 1828.
- Ο ιστορικός πάρων (μπρίκι) *ΑΘΗΝΑ* πρώην *ΑΡΗΣ*. Το πλοίο του Τσαμαδού που διάσπασε τον αποκλεισμό του Ναυαρίνου από τον στόλο του Ιμπραήμ. Είχε ναυπηγηθεί στη Βενετία και έφερε 2 πυροβόλα και 10 καρρονάδες.¹¹⁵

Ο ηρωικός πάρων (μπρίκι) *ΑΡΗΣ* του Αναστ. Τσαμαδού, άρρηκτα συνδεδεμένος με τον Πόρο. – Ναυτικό πυροβόλο "Καρρονάδα".

- **Οι κινήσεις του Καποδίστρια**

Ο Κυβερνήτης, έχοντας πληροφορηθεί τις έντονες διεργασίες στους κόλπους της αντιπολίτευσης θέλησε να προλάβει τις εξελίξεις, να δώσει την δυνατότητα στους Υδραίους για μία προσέγγιση με την κυβέρνηση αλλά και για να κερδίσει χρόνο αναμένοντας τις αποφάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων στην Διάσκεψη του Λονδίνου. Ζήτησε λοιπόν από τους τρεις αντιπρέσβεις, τον Άγγλο

¹¹⁵ Μανιάτης Ι.Σ. ο.π.

Darkins, τον Γάλλο Rouen και τον Ρώσο Rueckman να καλέσουν στον Ναύπλιο τους Γ. Κουντουριώτη και Αλ. Μαυροκορδάτο και να τους προτείνουν συναίνεση και προσέγγιση. Διαφορετικά θα προέβαινε στη λήψη αυστηρών μέτρων εναντίον τους όπως ο ναυτικός αποκλεισμός του νησιού. Πράγματι στις 12 Ιουνίου έφτασαν στο Ναύπλιο οι Αλ. Μαυροκορδάτος, Γ. Κουντουριώτης και Αν. Μιαούλης οι οποίοι δήλωσαν ότι μόνο εάν η κυβέρνηση εφάρμοζε τα ψηφίσματα της Δ' Εθνοσυνέλευσης (13 ψηφίσματα) θα σταματούσαν την αντιπολιτευτική τους δράση. Το αδιέξοδο και το χάσμα ανάμεσα σε κυβέρνηση και αντιπολίτευση φάνηκε ότι ήταν μεγάλο και οριστικό.¹¹⁶

Ο Καποδίστριας απέσπασε την τυπική συναίνεση των αντιπρέσβων για τις ενέργειες που θα προέβαινε σε περίπτωση αδιεξόδου όπως αποκλεισμός της νήσου και αφαίρεση των ναυτιλιακών εγγράφων των πλοίων. Από τις επαφές διαγράφηκε καθαρά η στάση καθεμιάς από τις Μεγάλες Δυνάμεις πίσω από την φαινομενική στήριξη.

- Ο Ρώσος ναύαρχος *Ryotr Rikord* στηρίζει ανοιχτά και ενεργητικά τον Καποδίστρια.
- Ο Άγγλος *Lyons* και ο Γάλλος *Lalande* ανεπίσημα τηρούν φιλική στάση προς τους Συνταγματικούς.
- Ουσιαστικά οι Αγγλογάλλοι επιδίωκαν την πτώση του φερόμενου ως ρωσόφιλου Καποδίστρια, συνέχιζαν την επαμφοτερίζουσα στάση τους και ενθάρρυναν έμμεσα τους στασιαστές.¹¹⁷

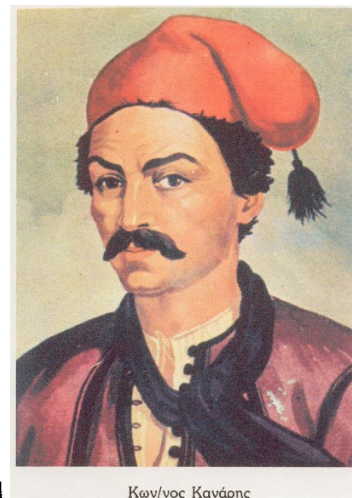
• Η κατάληψη των εθνικών πλοίων

Το σχέδιο του Καποδίστρια σε αδρές γραμμές ήταν το εξής:

Θα ανάγκαζε την Σύρο και τα άλλα νησιά να συνταχθούν μαζί του. Η Ύδρα, αποκλεισμένη και απομονωμένη πλέον, θα αναγκαζόταν να υποταχθεί. Τότε θα αναβαθμιζόταν στα μάτια των τριών Μεγάλων Δυνάμεων και θα ισχυροποιούσε τη θέση του.¹¹⁸

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

Κων/νος Κανάρης

Οι γενναίοι ναυμάχοι του 1821 Μιαούλης και Κανάρης βρέθηκαν αντίπαλοι στα δραματικά γεγονότα του Πόρου το 1831.

Η λήκυθος με την καρδιά του Μιαούλη βρίσκεται στο Αρχείο-Μουσείο Ύδρας, ενώ του Κανάρη στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Για το σχέδιο αυτό όρισε υπεύθυνο τον Κων/νο Κανάρη κυβερνήτη της κορβέτας **ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ** ο οποίος έδωσε εντολή να προετοιμάζονται τα εθνικά πλοία **ΕΛΛΑΣ – ΥΔΡΑ – ΚΑΡΤΕΡΙΑ – ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ**.

Οι Ύδραίοι το πληροφορήθηκαν και αμέσως ακολούθησε σύσκεψη των Συνταγματικών στο σπίτι του Μιαούλη παρουσία του Αλ. Μαυροκορδάτου.

Εκεί αποφασίστηκε η κατάληψη του Εθνικού Στόλου στο Ναύσταθμο του Πόρου και η αποστολή ανατέθηκε στον μοίραρχο Αντ. Κριεζή.

¹¹⁶ Γ. Β. Νικολάου Παραδόσεις εαρινό εξάμηνο 2019-2020 Παν. Ιωαννίνων σ. 70

¹¹⁷ Βάρφης Κ. ό.π. σσ. 116-118

¹¹⁸ Κόκκινος Δ. ο.π. τ. ΣΤ' κεφ. 26 σ. 639.

Πράγματι στις 14 Ιουλίου 1831 ο Αντ. Κριεζής φτάνει στον Πόρο επικεφαλής 70 ανδρών και καταλαμβάνει χωρίς αντίσταση τη φρεγάτα *ΕΛΛΑΣ*, το μεγαλύτερο σκάφος, το καμάρι του Ναυτικού.

Στην συνέχεια με επιστολή του ζητά την άφιξη του Ναυάρχου Μιαούλη στον Πόρο και την άδεια να στρατολογήσει 30 – 40 Ποριώτες ναύτες για ενίσχυση.

Οι Ποριώτες δεν είχαν εκφράσει ακόμα την καθολική αποδοχή τους στο κίνημα αλλά η πειθώ και η απειλή των Υδραίων προσέλκυσαν τους περισσότερους.¹¹⁹

Ο Κανάρης προκειμένου να αποσοβήσει την διαφαινόμενη κρίση προσπαθεί να προσεγγίσει τον Κριεζή στέλνοντας τον κυβερνήτη του *ΚΑΡΤΕΡΙΑ* Ι. Φαλάγγα και προτείνοντας του συνεργασία.¹²⁰

Στις 16 Ιουλίου καταφθάνει στον Πόρο και ο Αν. Μιαούλης. Αμέσως προσχωρούν στο κίνημα η κορβέτα *ΥΔΡΑ* με τον Γ. Σαχίνη, το *ΚΑΡΤΕΡΙΑ* με τον Ι. Φάλαγγα και το κότερο Ερμής με τον Ποριώτη Γ. Καραμάνο.

Καταλαμβάνεται επίσης και η ατμοκοβέρτα *ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ* και το κότερο *ΑΙΟΛΟΣ*.

Στο κίνημα τέλος προσχωρεί και ο οπλαρχηγός του Πόρου Χριστόδουλος Μέξης με 100 οπλισμένους Ποριώτες.¹²¹

Στις 22 Ιουλίου πραγματοποιείται η παράδοση του οχυρού Χάιντεκ με πρωτοβουλία του φρούραρχου, του Ιταλού συνταγματάρχη Giuseppe Abati.¹²²

Τέλος, ο Διοικητής του Πόρου Κων/νος Ράμφος με την ομάδα του και με τον δημογέροντα Γεώργιο Σπ. Κριεζή περνά στην απέναντι ακτή και καταφεύγει στα κυβερνητικά στρατεύματα που ήδη είχαν φτάσει και στρατοπέδευαν στο χωριό Δαμαλά. Κατά το διάστημα αυτό και πριν φτάσουν στα περιβόλια (Γαλατάς) οι Νικηταράς και Καλλέργης πραγματοποιήθηκε συνάντηση στον Πόρο μεταξύ του ταγματάρχη του τυπικού Ν. Κασομούλη και Χρ. Μέξη ύστερα από πρόσκληση του τελευταίου. Οι δύο τους υπήρξαν στενοί φίλοι και συμπολεμιστές. Κατά την εξέλιξη του διαλόγου αυτού φάνηκε το χάος που χώριζε τις δύο πλευρές και η διαφαινόμενη σύγκρουση.¹²³

Το ίδιο χρονικό διάστημα ο Αν. Μιαούλης κάλεσε στην φρεγάτα *ΕΛΛΑΣ* τον Κ. Κανάρη και του πρότεινα να παραδώσει τη *ΝΗΣΟ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ* και να προσχωρήσει στο κίνημα. Ο Κανάρης αρνούσαν σθεναρά στην επιχειρηματολογία των Μιαούλη – Μαυροκορδάτου. Στο τέλος παρέδωσε τη *ΝΗΣΟ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ*, καθώς αντιλήφθηκε ότι το πλήρωμά του πιθανόν να στασίαζε.¹²⁴

Κατά μία άλλη εκδοχή, ο Μιαούλης έστειλε άγημα και κατέλαβε την κορβέτα και εν συνεχεία συνέλαβε τον Κ. Κανάρη ο οποίος κατά τη διάρκεια της νύχτας απέδρασε και κατευθύνθηκε στην Αίγινα. Εκεί με τον Ορλώφ αρμάτωσε τα δύο πολεμικά μπρίκια *ΗΡΑΚΛΗΣ* και *ΑΘΗΝΑ* και συνενώθηκε με τον Ρώσο ναύαρχο Ricord για να προβούν στον αποκλεισμό του Πόρου.¹²⁵

• Οι αντιδράσεις του Καποδίστρια

Ο Καποδίστριας πληροφορήθηκε τα καθέκαστα από τον διοικητή Κων. Ράμφο, αλλά και από επιστολή Υδραίων προκρίτων με την οποία εξηγούσαν τον αμυντικό χαρακτήρα των ενεργειών τους και ζητούσαν την εφαρμογή των αποφάσεων της Δ' Εθνοσυνέλευσης του Άργους, αλλά και την διεξαγωγή νέας.¹²⁶

¹¹⁹ Μπαζίλι Κ. Μ. ο.π. κεφ. XXI, σελ. 215.

¹²⁰ Λιγνός Αντ. *Ιστορία της Νήσου Ύδρας*, Αθήνα 1953 τ. Γ' σ. 155.

¹²¹ Μανιάτης Ι. Σ. ό.π.

¹²² Κασομούλης Ν. *Ενθυμήματα στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων 1821 1833*, Αθήνα 1942, τ. Γ', σ. 391.

¹²³ Κασομούλης Ν. ό.π. σσ. 385-388.

¹²⁴ Κόκκινος Δ. ο.π. τ. ΣΤ', σελ. 642.

¹²⁵ Φωτιάδης Δ. *η Επανάσταση του 1821* τ. Δ' σ. 227, Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 2020.

¹²⁶ Εφ. Απόλλων αρ. 39, σελ. 139.

Γνωρίζοντας το μη αξιόμαχο του Εθνικού Ναυτικού λόγω μακροχρόνιας ακινησίας, αποφάσισε τον αποκλεισμό του Πόρου. Έτσι, στις 16 Ιουλίου φτάνει στα Περιβόλια (Γαλατάς) το τάγμα των Τακτικών με 350 οπλίτες και διοικητή τον Π. Διαμαντίδη.

Την ίδια ημέρα φτάνει και ο πλοίαρχος Ricord με τα πλοία ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΛΟΒΙΤΣ, ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ, ΟΔΥΣΣΕΥΣ, ΛΟΥΓΓΡΟΣ, όπως επίσης και τα μπρίκια ΑΘΗΝΑ και ΗΡΑΚΛΗΣ των Κανάρη και Ορλώφ. Τοποθετούνται στο βόρειο πέρασμα του στενού (Μπογάζι) αποκλείοντας την επικοινωνία. Ακόμη, στις 19 Ιουλίου φθάνει στον Γαλατά μία ίλη ιππικού με 100 άνδρες τακτικού στρατού με επικεφαλής τον ταγματάρχη Δ. Καλλέργη και άτακτους επικεφαλής τον Νικηταρά, έχοντας αποστολή την κατάληψη του οχυρού Χάιντεκ.¹²⁷

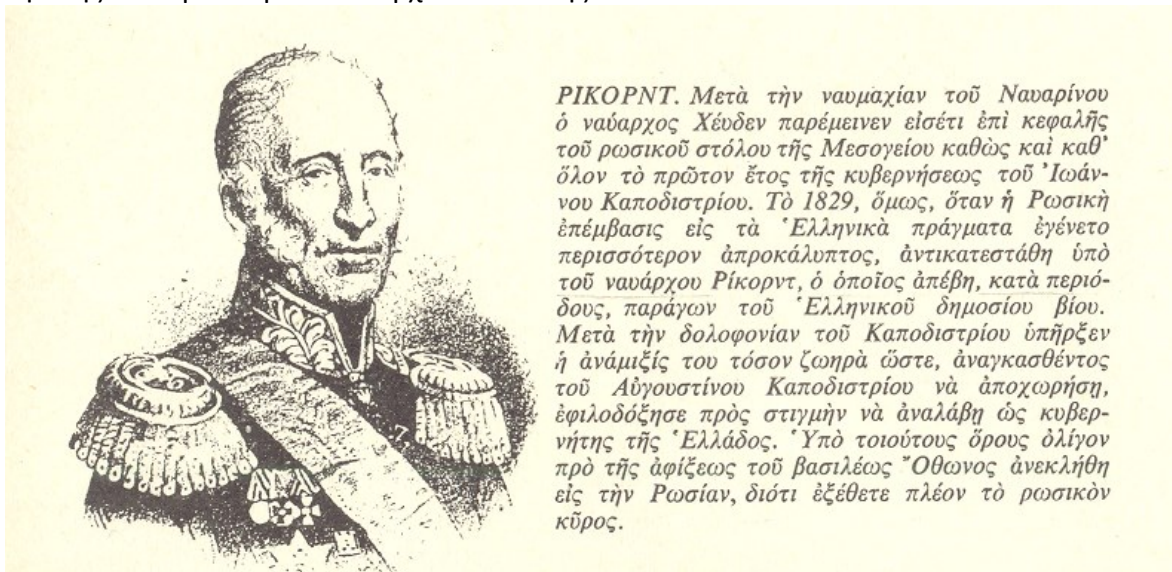
Ας σημειωθεί ότι με την άφιξη των Καλλέργη – Νικηταρά έλαβαν τέλος οι συνομιλίες μεταξύ των Ελλήνων. Εν τω μεταξύ, οι τρεις αντιπρέσβεις, μετά από αίτημα του Καποδίστρια για συνδρομή, αποδοκιμάζουν με επιφυλάξεις το κίνημα.¹²⁸

Ο αποκλεισμός του Πόρου είχε ολοκληρωθεί και η επικοινωνία των Ποριωτών με την απέναντι ακτή όπου είχαν τα κτήματά τους διεκόπη. Τότε συνειδητοποίησαν ότι η κατάσταση επιδεινώνεται εις βάρος τους και άρχισαν να εγκαταλείπουν τη φρεγάτα ΕΛΛΑΣ, όσοι την είχαν επανδρώσει, για να προστατεύσουν τις οικογένειές τους. Το ίδιο έπραξαν και όσοι είχαν πάει με τους στασιαστές στα πλοία ΚΑΡΤΕΡΙΑ και ΥΔΡΑ.

• Οι κρίσιμες ημέρες έως το τραγικό τέλος

i. Οι αλλεπάλληλες διαβουλεύσεις

Όπως προαναφέρθηκε, κάθε συνομιλία των εμπλεκομένων είχε διακοπεί. Συναντήθηκαν μόνο οι επικεφαλής των εμπόλεμων ναύαρχοι Μιαούλης και Ricord .

Λήμμα από την "Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος" του Σπ. Μαρκεζίνη, τ. Α', σελ. 118

Η πρώτη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στην παραλία του Πόρου κοντά στη φρεγάτα ΕΛΛΑΣ γιατί ο Μιαούλης φοβούμενος πιθανή αιχμαλωσία αρνήθηκε να μεταβεί στο πλοίο του Ρώσου ναυάρχου. Απέρριψε τις προτάσεις και συγκεκριμένα εκείνη που προέβλεπε την απόσυρσή του από τα κυριευμένα πλοία και την ακώλυτη είσοδο στο νησί μέρους στρατευμάτων για την τήρηση της τάξης. Ο λόγος ήταν ότι ο Μιαούλης, όπως δήλωσε, εντολή αποχώρησης μπορούσε να πάρει μόνο από την Συνταγματική Επιτροπή της Ύδρας.

¹²⁷ Ι.Κ. Μαζαράκη – Αινιάν Τα συμβάντα του Πόρου από 17 γράμματα του Α. Μιαούλη (16 Ιουνίου 1 Αυγούστου 1831). Ανάτυπο 23^{ου} τόμου του Δελτίου της Ιστορικής και Εθνολογικής εταιρείας Ελλάδος τόμος ΚΓ', σ. 144.

¹²⁸ Κασομούλης Ν. ό.π. κεφ. 13, σ. 390

Στο σημείο αυτό συμφώνησαν όπως μεταβεί Ρώσος αξιωματικός στην Ύδρα για να διαπιστωθούν οι προθέσεις της επιτροπής.¹²⁹

Σε επόμενη συνάντηση, ο Ricord ανακοινώνει ότι προτίθεται να υψώσει Ρώσικη σημαία στα μπρίκια *ΗΡΑΚΛΗΣ* και *ΑΘΗΝΑ* που ενίσχυαν τη μοίρα του καθώς υπήρχαν σε αυτά και Ρώσοι ναύτες. Οι Υδραίοι, μέσω απεσταλμένου του Μιαούλη, αρνήθηκαν ισχυριζόμενοι ότι έτσι λειτουργεί ως ναύαρχος του Καποδίστρια και όχι ως Ρώσος.¹³⁰

Στις 23 Ιουλίου καταπλέουν στον Πόρο οι μοίραρχοι διοικητές Άγγλος Lyons και Γάλλος Lalande επί των πλοίων *ΜΑΔΑΓΑΣΚΑΡΗ* και *ΚΑΛΥΨΩ*, αντίστοιχα. Τότε μετέβη στον Πόρο κατόπιν αιτήματος του Μιαούλη και ο Μαυροκορδάτος ως σύμβουλός του.

Τους μοιράρχους επισκέφθηκε πρώτα ο Γραμματικός του Μιαούλη, ο οποίος τους διαβεβαίωσε ότι η κατάληψη του οχυρού και των πλοίων αποτελούσε προληπτικό μέτρο έναντι της προθέσεως του Καποδίστρια να καθυποτάξει τα νησιά.

Η επόμενη επίσκεψη ήταν των δημογερόντων του Πόρου, οι οποίοι παραπονέθηκαν για τις καταστροφές των περιουσιών τους στην απέναντι ακτή και επαίνεσαν τον Μιαούλη για την τήρηση της τάξης στο νησί.

Στη συνέχεια οι δύο διοικητές επισκέφθηκαν τον Ricord ο οποίος του διαβεβαίωσε ότι εάν ομόφωνα και οι τρεις ζητούσαν την παράδοση των πλοίων οι στασιαστές θα συμμορφώνονταν όπως του είχαν υποσχεθεί.¹³¹

Αμέσως μετά, ακολούθησε σύσκεψη των τριών μοιράρχων με τους Μιαούλη –Μαυροκορδάτο κατά τη διάρκεια της οποίας ανακλήθηκαν όλες οι υποσχέσεις. Μάλιστα ο Μιαούλης δήλωσε ότι θα ανατινάξει τα πλοία, εάν ασκηθεί βία εναντίον του.

Στη συνάντηση αυτή φάνηκε η απροθυμία των Lyons και Lalande να ασκήσουν πίεση στους Μιαούλη και Μαυροκορδάτο, οι οποίοι αναθάρρησαν θεωρώντας ότι οι μοίραρχοι στηρίζουν τις ενέργειές τους. Αυτή βέβαια ήταν η απώτερη στόχευση των Αγγλογάλλων και η στάση τους καταδεικνύει την μονομερή ανάμειξή τους στα εσωτερικά της χώρας χάριν της εξυπηρέτησης των συμφερόντων τους στην περιοχή.

Οι Lyons και Lalande δέχθηκαν να παραμείνουν για μία ακόμη ημέρα περιμένοντας ενημέρωση από την Συνταγματική Επιτροπή της Ύδρας για ενδεχόμενη συμβιβαστική λύση.

Την ίδια ημέρα αποσοβήθηκε ένα περιστατικό που θα μπορούσε να οδηγήσει σε πρόωρη ανάφλεξη. Ένα κυβερνητικό κότερο φθάνοντας στον Πόρο δέχθηκε επίθεση από υδραϊκή γολέτα. Ο Ricord θέλησε να προχωρήσει σε κατάληψη – συλλήψεις. Ο Μιαούλης όμως έστειλε πλοίο προς υποστήριξη της υδραϊκής γολέτας. Τελικά το επεισόδιο έληξε με παρέμβαση του Lalande.

Στις 24 Ιουλίου πραγματοποιήθηκε νέα συνάντηση στο Ρώσικο πλοίο *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ*. Εκεί διαπιστώθηκε το αδιέξοδο, καθώς ο Μιαούλης φάνηκε ανυποχώρητος και πιστός στις εντολές της Ύδρας. Ήταν φανερό η επιδίωξη των Υδραίων να κρατήσουν ό,τι είχαν και να ωθήσουν τον Καποδίστρια στην υιοθέτηση των θέσεών τους. Αυτό εξάλλου ήταν και το μήνυμα που έφτασε από την Ύδρα. Μπροστά στο αδιέξοδο οι δύο μοίραρχοι διοικητές Lyons και Lalande πρότειναν να μείνει η κατάσταση ως έχει, έως ότου μιλήσουν με τον Κυβερνήτη προς εξεύρεση λύσης.¹³²

Στις 25 Ιουλίου, λίγο πριν αποπλεύσουν οι δύο διοικητές, ο Ricord με έγγραφό του προς αυτούς ζήτησε να παραμείνουν εκεί προς στήριξή του. Επικαλέστηκε τις εντολές της Ρωσικής Κυβέρνησης, επανέλαβε ότι θεωρεί το κίνημα πράξη στασιαστική και θα εμπόδιζε με βία κάθε απόπειρα έκφρασής του.¹³³

Οι διοικητές αρνήθηκαν και αποχωρώντας δήλωσαν ότι θα συναντηθούν με τον Καποδίστρια, καθώς πίστευαν ότι δεν είναι καλά ενημερωμένος. Έλαβαν την διαβεβαίωση από τους Μιαούλη και Ricord ότι δεν θα προέβαιναν σε καμία ενέργεια, πλην των εντολών του Κυβερνήτη.

¹²⁹ Λιγνός Αντ. *Ιστορία της Νήσου Ύδρας* ό.π. τ. Γ', σελ. 159

¹³⁰ Μαζαράκης – Αινιάν ό.π. σελ. 132

¹³¹ Βάρφης Κ. ό.π. σελ. 133

¹³² Βάρφης Κ. ό.π. σελ.136

¹³³ Μνημεία της Ελληνικής Ιστορίας, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1996, τόμος Θ', σελ. 513.

ii. Οι πρώτες συγκρούσεις

Ο Ricord τοποθέτησε τα πλοία του *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ* και *ΛΟΥΓΓΡΟΣ* στον ανατολικό όρμο του νησιού επιδιώκοντας πλήρη αποκλεισμό (26 Ιουλίου).

Ο κλοιός έσφιγγε συνεχώς γύρω από το νησί, οι Ποριώτες αποσύρονταν από τα πλοία προσπαθώντας να διαφύγουν με τις οικογένειές τους στην απέναντι ακτή και η ναυτική δύναμη των στασιαστών διαρκώς μειωνόταν. Ο Μιαούλης ήθελε οπωσδήποτε να κρατήσει το ανατολικό πέραςμα του Σταυρού ανοιχτό, ώστε να υπάρχει δίαυλος επικοινωνίας με την Ύδρα αλλά και διαφυγής. Μετακίνησε την κορβέτα *ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ* κοντά στο φρούριο Μπούρτζι. Η κορβέτα βρέθηκε αντιμέτωπη με τα πλοία *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ* και *ΛΟΥΓΓΡΟΣ*. Το ότι ο στόχος ήταν ο πλήρης αποκλεισμός του Πόρου φάνηκε, καθώς ζητήθηκε από τον κυβερνήτη του *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ* η απομάκρυνση της κορβέτας *ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ*.¹³⁴

Στις 27 Ιουλίου συνέβη η πρώτη εμπλοκή με ανταλλαγή πυρών όταν εμφανίστηκε η Υδραϊκή κορβέτα *ΛΑΛΕΧΟΣ* που μετέφερε ενισχύσεις από την Ύδρα. Στάλθηκε βάρκα από το μπρίκι *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ* να ενημερώσει την κορβέτα ότι το λιμάνι είναι αποκλεισμένο και να μην πλησιάσει. Η απάντηση ήταν απειλές και υποστηρικτικά πυρά από την φρουρά που βρισκόταν στο Μπούρτζι. Στη σύγκρουση ενεπλάκη με πυρά και η κορβέτα *ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ* καθώς και τα πλοία *ΕΛΛΑΣ* και *ΚΑΡΤΕΡΙΑ*, που κινήθηκαν εναντίον των πλοίων *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ* και *ΛΟΥΓΓΡΟΣ*. Οι απώλειες από τις συγκρούσεις ανέρχονταν σε τρεις νεκρούς και επτά τραυματίες από την πλευρά των Υδραίων.¹³⁵ Η υδραϊκή κορβέτα αναγκάστηκε να επιστρέψει. Η σύγκρουση εκλήφθηκε από την Ρωσική αποστολή, ως πρόκληση εναντίον της Ρωσικής σημαίας. Στο Ναύπλιο την ίδια ημέρα ο Ρώσος αντιπρέσβης Ruckman διαμαρτυρήθηκε έντονα στον Καποδίστρια για την επίθεση.

Από ένα πυροβολείο στο Λεμονοδάσος εκτοξεύονταν οβίδες εναντίον των στασιαστών στη νησίδα Μπούρτζι, στις οποίες απαντούσε σποραδικά η *ΕΛΛΑΣ*. Ακόμη, το ίδιο βράδυ οι Υδραίοι προσπάθησαν να κατασκευάσουν πυρπολικό με ένα παροπλισμένο μπρίκι. Οι Ρώσοι το πληροφορήθηκαν και το απέτρεψαν.

Ο Μιαούλης βρισκόταν όλο και σε πιο δύσκολη θέση καθώς η αποχώρηση των Ποριωτών που είχαν αρχικά συνταχθεί μαζί του συνεχιζόταν.¹³⁶

• Απόπειρα απόβασης

Στις 28 Ιουλίου επιχειρήθηκε η πρώτη αποβατική απόπειρα στο νησί. Τις πρώτες νυχτερινές ώρες ο Νικηταράς μετέφερε σιωπηρά με Ρώσικες βάρκες περί τους 600 άτακτους στρατιώτες από τη σκάλα του Δαμαλά προς τον όρμο Βλαδίμηρου στον Πόρο, όπου υπήρχαν και οι αποθήκες των Ρωσικών πλοίων. Οι στρατιώτες πήραν το ορεινό μονοπάτι για να μην εντοπιστούν και κατάφεραν να φτάσουν (προφανώς μέσα από την ρεματιά της Βρυσούλας) ψηλά στον Συνοικισμό, όπου και έφτιαξαν τα ταμπούρια τους.¹³⁷

Την άμυνα του νησιού ανέλαβε ο Ποριώτης οπλαρχηγός Χριστόδουλος Μέξης. Έμπειρος στρατιωτικός, προχώρησε με την βοήθεια του συντοπίτη του Γιώργου Καραμάνου, κυβερνήτη του κότερου Ερμής, στην οχύρωση του ισθμού με πυροβολείο από παλιά караβόσκοινα και μερικά πεδινά κανόνια.¹³⁸

Οι συγκρούσεις μεταξύ των Κυβερνητικών και των στασιαστών άρχισαν το πρωί με την ανταλλαγή πυρών μεταξύ της φρεγάτας *ΕΛΛΑΣ* και των Ρωσικών μπρικιών *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ* και *ΟΔΥΣΣΕΥΣ*.

Ο Κ.Μ. Μπαζίλι γράφει χαρακτηριστικά:

¹³⁴ Βάρφης Κ. *ό.π.* σελ. 137

¹³⁵ Κασομούλης Ν. *ό.π.* τ. Γ' σσ. 392-393

¹³⁶ Μπαζίλι Κ.Μ. *ό.π.* κεφ. XXII, σ. 226.

¹³⁷ Μανιάτης Ι. Σ. *ό.π.* σελ. 11

¹³⁸ Μπαζίλι Κ.Μ. *ό.π.* κεφ. XXII, σελ. 224.

«... οι βράχοι του Πόρου σκεπάστηκαν από θεατές. Το αμφιθέατρο αποτελούνταν από τον Πόρο και τις ακτές του Μωριά... Στις ρίζες του βουνού κρύφτηκε το αποβατικό όχημα ενώ μέσα στους βράχους καρτερούσαν οι έτοιμες άκατοι. Η παράσταση άρχισε με εντυπωσιακούς πυροβολισμούς μεταξύ των μπρικιών μας και των κορβετών των Υδραίων...»¹³⁹

Η συμπλοκή μεταξύ Κυβερνητικών και στασιαστών ήταν σκληρή. Οι κυβερνητικοί στρατιώτες αν και υπερτερούσαν σε αριθμό αντιμετωπίστηκαν σθεναρά και αποτελεσματικά από τους αμυνόμενους Ποριώτες με αποτέλεσμα την υποχώρηση και απόσυρσή τους.

Φανταστική προσωπογραφία του Χριστόδουλου Μέξη, έργο της Μαρίας Τσιριγώτη-Μπεζαντέ
Λαογραφική Συλλογή Π.Σ. Γυναικών Πόρου

Το εκκλησάκι της Κοιμήσεως Θεοτόκου στο Καστέλι, όπου τάφηκε ο Χριστ. Μέξης. - Γ. Αθανασίου "Η Προσφορά του Πόρου" σελ. 118

Στο πεδίο της μάχης όμως έπεσε βαρύτατα τραυματισμένος ο οπλαρχηγός Χριστόδουλος Μέξης. Ο γενναίος αυτός άνδρας, ο οποίος τίμησε τον τόπο και την πατρίδα σε πολλά πεδία μαχών κατά την διάρκεια της Επανάστασης του 1821, κείτονταν τώρα στο έδαφος του νησιού του, βαρύτατα τραυματισμένος από χέρι αδελφικό. Σε έξι ώρες είχε υποκύψει στα τραύματά του. Μία τεράστια απώλεια για τον τόπο που τόσο είχε ανάγκη άνδρες του διαμετρήματός του.

«Όλοι έκλαυσαν τον άνδρα και εκείνοι και ημείς, διά τας αρετάς του.»¹⁴⁰

Η επιχείρηση απόβασης των κυβερνητικών αν και ανεκόπη προκάλεσε μεγάλη αναταραχή στους κατοίκους του Πόρου. Έτρεξαν προς κάθε κατεύθυνση να διασωθούν κραυγάζοντας: «Έρδε μπρένδα Λιάπη» δηλαδή «ήλθαν μέσα οι Λιάπηδες».¹⁴¹

Η απόβαση των κυβερνητικών μπορεί να είχε αποτύχει αλλά στη ναυμαχία μεταξύ των αντιμαχόμενων σκαφών, των ρωσικών πλοίων *ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ* και *ΟΔΥΣΣΕΥΣ* που συνεπικουρούνταν από τα ελληνικά *ΗΡΑΚΛΗΣ* και *ΑΘΗΝΑ* υπό τους Κανάρη και Ορλώφ και της φρεγάτας *ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ* μαζί με τα πλοία *ΕΛΛΑΣ* και *ΚΑΡΤΕΡΙΑ* από την πλευρά των στασιαστών κορυφώθηκε με μεγάλη ένταση.

¹³⁹ Μπαζίλι Κ.Μ. ό.π. σελ. 229.

¹⁴⁰ Κασομούλης Ν. ό.π. τ. Γ' σ. 395

¹⁴¹ Κασομούλης Ν. ό.π. τ. Γ' σ. 396

Η ιστορική κορβέτα ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ της Μπουμπουλίνας. Με τη συγκρότηση του Εθνικού Στόλου του 1828, μετονομάστηκε σε ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ. Το ιστορικό πλοίο αυτοβυθίστηκε από το πλήρωμά του στις 28-7-1831 κοντά στο φρούριο Μπούρτζι, μετά από σοβαρές ζημιές λόγω των αψιμαχιών. Το ακρόπρωρό του διασώθηκε στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Η ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ επλήγη βαρύτατα με αποτέλεσμα να καταμετρηθούν δεκατέσσερις νεκροί από το πλήρωμά της και το σκάφος να έχει καταστεί ένα πλωτό ερείπιο. Ως εκ τούτου οι στασιαστές αναγκάστηκαν να την ανατινάξουν, αφού προηγουμένως ο πλοίαρχος Λάζαρος Πινότης είχε βγάλει το πλήρωμα των ογδόντα ανδρών του σώο στο Μπούρτζι.¹⁴² Άλλη μία μεγάλη απώλεια για το ήδη αποδυναμωμένο ελληνικό ναυτικό, ενός σκάφους που είχε γράψει λαμπρές σελίδες ναυτικής ιστορίας.

Στο μεταξύ οι Ποριώτες με καϊκία άρχισαν να εγκαταλείπουν το νησί και κάποιοι από αυτούς να κατευθύνονται προς την Ύδρα. Οι πιο πολλοί όμως πέρασαν στην απέναντι ακτή στην περιοχή Πλάκας και Λεμονοδάσους βρίσκοντας καταφύγιο κάτω απ' τα δέντρα, ή σε αυτοσχέδια καταλύματα από κλαδιά, για μπορούν να παρακολουθούν με αγωνία από κοντά την εξέλιξη των γεγονότων και τι θα γινόταν με τις περιουσίες τους. Με καϊκία εγκατέλειπαν τα πλοία και τα υδραίικα πληρώματα των στασιαστών, καθώς ούτε πειθώ ούτε χρήμα μπορούσαν να τους κρατήσουν στον Πόρο. Στο τέλος, με τον Μιαούλη παρέμειναν όχι πάνω από 20 άνδρες και ελάχιστες οικογένειες.¹⁴³

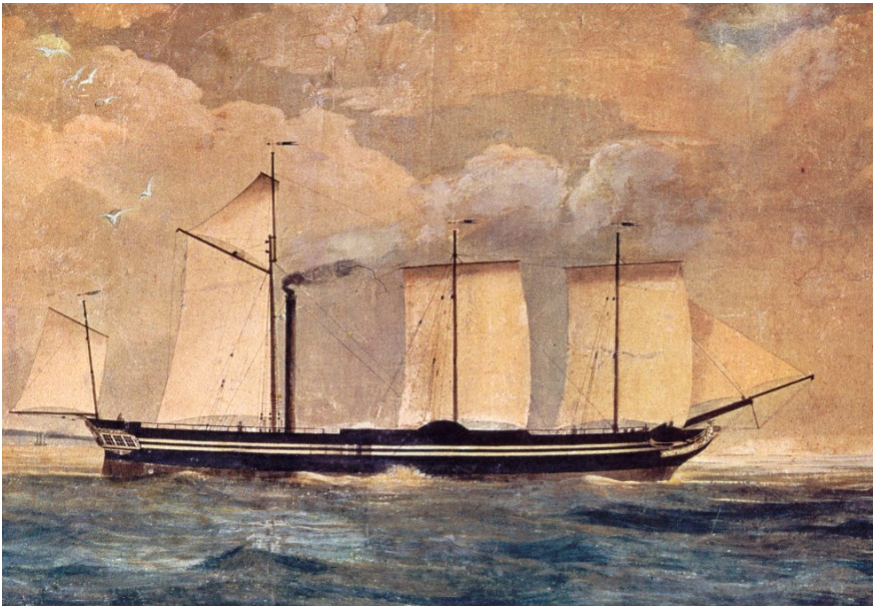
Η εξέλιξη αυτή είχε αρνητικό αντίκτυπο για τους "Συνταγματικούς". Η σύγκρουση με την Ρωσική μοίρα αδυνάτιζε τα πολιτικά τους επιχειρήματα. Ο Καποδίστριας εκμεταλλεύτηκε με την σειρά του πολιτικά τα γεγονότα και με διακήρυξή του στην *Γενική Εφημερίδα* στις 30 Ιουλίου ονόμασε τους στασιαστές εχθρούς της πατρίδας.

Στις 30 Ιουλίου φτάνει στον Πόρο το Γαλλικό μπρίκι *ΑΚΤΑΙΩΝ* με κυβερνήτη τον αντιπλοίαρχο Vallian ο οποίος έγινε διαμεσολαβητής αλλά και μάρτυρας των όσων τραγικών γεγονότων ακολούθησαν.

Η 31 Ιουλίου ήταν η ημέρα αλληπάλληλων διαμεσολαβήσεων του Γάλλου Vallian και των δύο εμπλεκόμενων πλευρών.

¹⁴² Βάρφης Κ. *ό.π.* σσ. 138-139

¹⁴³ Μπαζίλι Κ.Μ. *ό.π.* σσ. 231-232.

Η ατμοφρεγάτα ΚΑΡΤΕΡΙΑ ήταν το πρώτο ελληνικό ατμόπλοιο του Εθνικού Στόλου και το πρώτο ατμοκίνητο πολεμικό παγκοσμίως που έλαβε μέρος σε ναυτικές συρράξεις. Δεξιά το σωζόμενο ακρόπρωρό της στο Εθνικό και Ιστορικό Μουσείο.

Ο Μιαούλης απέστειλε εκ μέρους του τον κυβερνήτη του ΚΑΡΤΕΡΙΑ αντιπλοίαρχο Ιωσήφ Φαλάγγα προς τον Ricord με το μήνυμα ότι κατά την στιγμή που θα αντιλαμβανόταν επιθετική κίνηση εκ μέρους της ρωσικής πλευράς θα ανατίναζε όλα τα υπό την εξουσία του Εθνικά πλοία.

Ο Vallian αμέσως μετά επισκέφτηκε τον Ricord όπου και τον βρήκε μαζί με τους Καλλέργη και Ράμφο. Ο Ricord του δήλωσε ότι είναι αποφασισμένος να προβεί σε ενέργεια εναντίον των στασιαστών, καθώς αδυνατούσε να συγκρατήσει την οργή των Ρώσων αξιωματικών και ναυτών, η οποία είχε τροφοδοτηθεί από την επίθεση εναντίον του ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ. Τα ίδια συναισθήματα έτρεφαν και οι Έλληνες οι οποίοι τον διηγείραν εναντίον των Υδραίων.

Ο Vallian του επανέλαβε την δήλωση του Μιαούλη, ότι δηλαδή θα ανατίναζε τα πλοία, και του πρόσθεσε μάλιστα ότι κατόπιν αυτού η ευθύνη της ενδεχόμενης καταστροφής θα ήταν εξ ολοκλήρου δική του.¹⁴⁴

Ο Ricord ζήτησε τότε μέσω του Vallian την μετακίνηση της φρεγάτας ΥΔΡΑ από την είσοδο του λιμένος και την ελεύθερη μετάβαση 150 τακτικών στρατιωτών στο νησί του Πόρου. Απέστειλε μάλιστα και σχετική επιστολή στον Μιαούλη λέγοντάς του ότι, εάν συνεχίσει να επιμένει στην ανατίναξη των Εθνικών πλοίων, αναλαμβάνει μεγάλη ευθύνη.¹⁴⁵

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι μέσα από τις εργώδεις διαπραγματεύσεις του Vallian με τους Ricord και Μιαούλη διαφάνηκε ότι η δραματική εξέλιξη είχε δρομολογηθεί. Καμία πλευρά δεν οπισθοχωρούσε κατ' ελάχιστον, παρά το γεγονός ότι επανερχόταν η συμφωνία αναμονής της επανόδου των διοικητών Lyons και Lalande οι οποίοι θα εκόμιζαν τις προτάσεις του Κυβερνήτη.

Ο Μιαούλης, ο έμπειρος ναυτικός, ήταν αποκαρδιωμένος καθώς αφενός μεν του είχαν απομείνει ελάχιστοι άνδρες κυρίως αξιωματικοί και αφετέρου είχε αντιληφθεί ότι η σύγκρουση με τους Ρώσους ήταν αναπόφευκτη. Απέρριψε λοιπόν και την τελευταία συμβουλή του Vallian να παραμείνει στην φρεγάτα με 50 άνδρες έως ότου επιστρέψουν οι δύο μοίραρχοι από το Ναύπλιο. Οι Lyons και Lalande είχαν ήδη αποπλεύσει και επέστρεφαν στον Πόρο, όμως ο Υδραίος ναύαρχος δεν το γνώριζε. Έδωσε την σχετική εντολή και τοποθετήθηκαν τα φυτίλια στις πυριτιδαποθήκες της φρεγάτας ΕΛΛΑΣ, της κορβέτας ΥΔΡΑ, του ατμοκίνητου ΚΑΡΤΕΡΙΑ και της κορβέτας ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Κόκκινος Δ. ό.π. σ. 649.

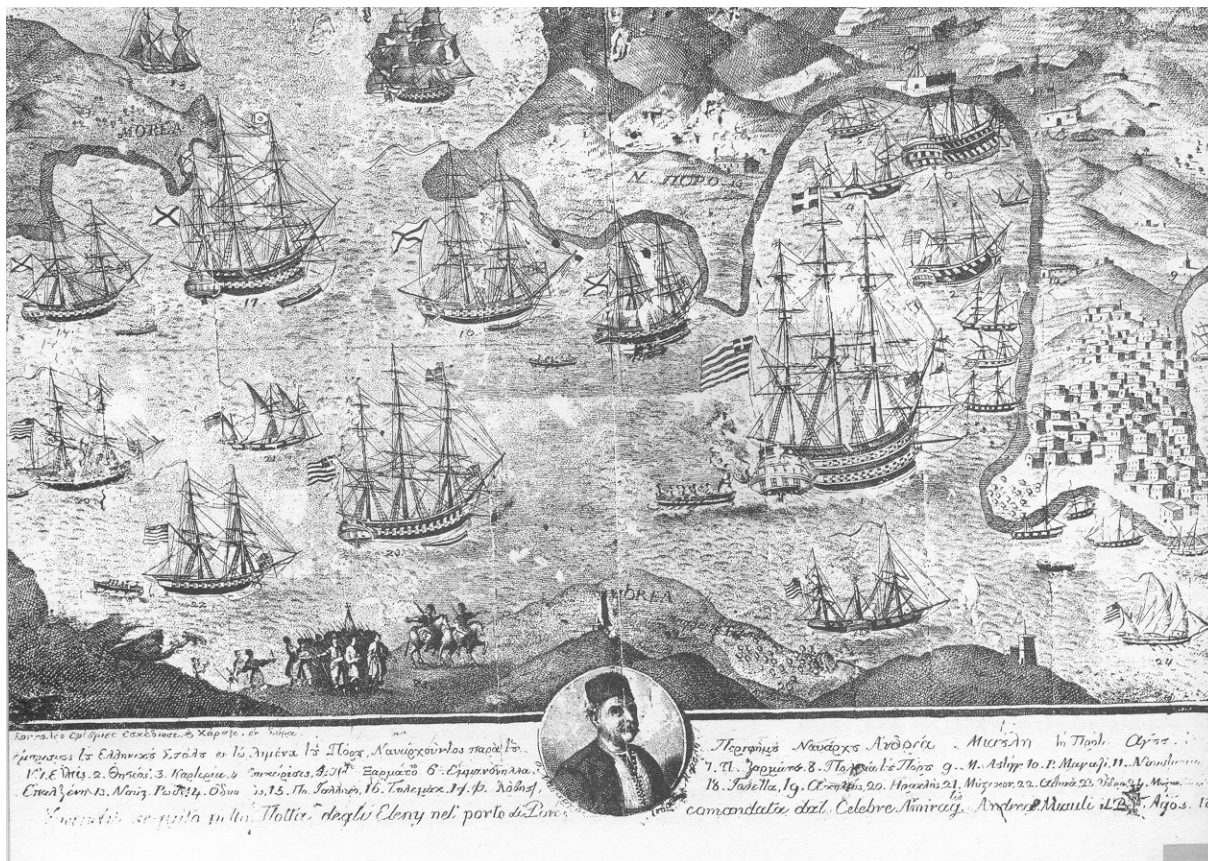
¹⁴⁵ Γ.Α.Κ. Αρχείον Μαυροκορδάτου αρ. εγγρ. 4938

¹⁴⁶ Κόκκινος Δ. ό.π. σ. 650

• Η τραγική εξέλιξη

Το πρωί της μοιραίας ημέρας της 1^{ης} Αυγούστου, ως απεσταλμένος του Μιαούλη ο Ιωσήφ Φαλάγγας συναντήθηκε με τον Vallian για να πληροφορηθεί για τυχόν εξελίξεις. Στην αρνητική απάντηση του Γάλλου ο Φάλαγγας δήλωσε ότι ο Μιαούλης δεν δέχεται τις προτάσεις του Ricord και τον ενημέρωσε ότι έχουν ληφθεί όλα τα μέτρα, τα πληρώματα έχουν μεταφερθεί σε άλλα πλοία και η ανατίναξη των πλοίων είναι έτοιμη να συμβεί ανά πάσα στιγμή.

Κατά τις 10.30 το πρωί, ενώ ο Vallian επέστρεφε στο πλοίο του μετά την τελευταία άκαρπη προσπάθεια συμβιβασμού, ενημερώθηκε ότι το Ρωσικό ΛΟΥΓΓΡΟΣ προέβη σε κάποιες κινήσεις καθώς και τα μπρίκια ΟΔΥΣΣΕΥΣ και ΑΧΙΛΛΕΥΣ. Τούτο ερμηνεύτηκε ως προετοιμασία για την επίθεση και ο Vallian αντιλήφθηκε ότι έφτασε η δραματική στιγμή. «Τότε μία φρικώδης έκρηξη κίνησε την προσοχήν μας» σημειώνει ο Vallian. «Η κορβέτα «ΥΔΡΑ» ετινάχθη ωσαύτως».¹⁴⁷

Χαλκογραφία της πυρπόλησης του στόλου από τον Μιαούλη. Πόρος 1^η Αυγούστου 1831.

Έργο του Ποριώτη χαράκτη Δ. Κοντολέων στη Σύρο. Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος.

Μία συγκλονιστική περιγραφή μας δίνει ο Κ.Μ. Μπαζίλι: «... Πάνω στο σημείο όπου ακόμα βρισκόταν η κορβέτα «ΥΔΡΑ» σηκώθηκε ένα μαύρο σύννεφο ενώ τα κομμάτια της πετάγοντας στον αέρα. Όλα τα βλέμματα στράφηκαν στην φρεγάτα... η ετοιμοθάνατη ΕΛΛΑΣ φαινόταν στα βλέμματά τους εξαιρετικά όμορφη με φόντο την ανοιχτόχρωμη θάλασσα και τα βουνά του Πόρου. Μεμιάς το πυροβολείο της φωτίστηκε από τη δυνατή φωτιά, ύστερα το τεράστιο σώμα της ανασηκώθηκε, έσπασε σε κομμάτια. Οι φλόγες που ξεπετάχτηκαν από μέσα έλαμψαν για μία στιγμή κι όταν ο μαύρος καπνός σκέπασε τα πάντα, μας είχε ξεκουφάνει η βροντή της έκρηξης που ο αντίλαλός της έφτασε ως την Ύδρα και την Αίγινα...»¹⁴⁸

Ακολούθησε μία τρίτη έκρηξη η οποία αφορούσε το οχυρό Χάιντεκ στη νησίδα Μπούρτζι. Οι στασιαστές που ήσαν επάνω έβαλαν φωτιά στο φρούριο, διαφεύγοντας στη συνέχεια με τις ακάτους τους προς την Ύδρα.

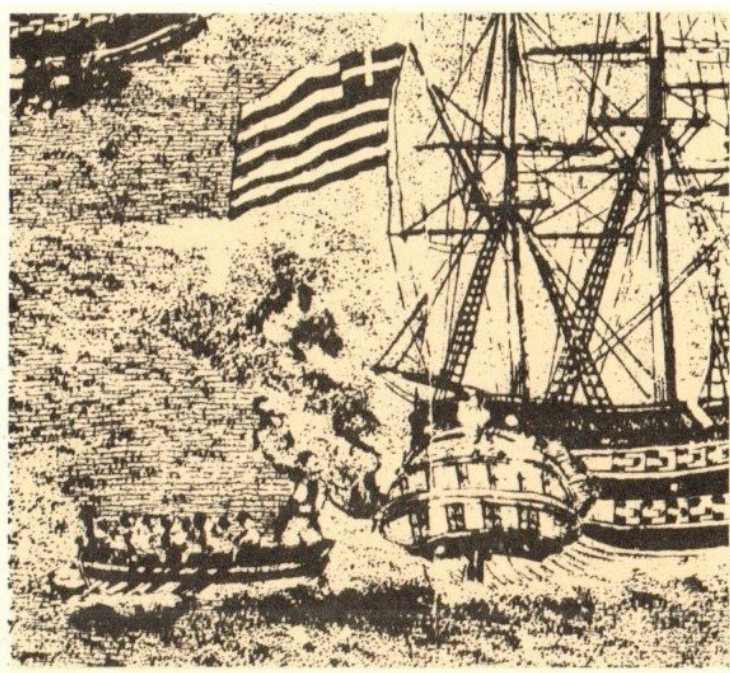
¹⁴⁷ Βάρφης Κ. ό.π. σ. 146

¹⁴⁸ Μπαζίλι Κ.Μ. ό.π. σσ. 233-234

Μέσα σε αυτή την κόλαση εκρήξεων και φλογών συνέβη κάτι συγκλονιστικό.

Το ατμόπλοιο *ΚΑΡΤΕΡΙΑ* και η κορβέτα *ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ* σώθηκαν την τελευταία στιγμή, καθώς τα αναμμένα φυτίλια δεν πρόλαβαν να μεταδώσουν την φωτιά στις πυριτιδαποθήκες. Τούτο οφείλεται σε δύο τολμηρούς άνδρες, οι οποίοι με γενναιότητα και αυταπάρνηση κατόρθωσαν κολυμπώντας να ανέβουν στα σκάφη και να αποκόψουν τις θρυαλλίδες, τον Μυκονιάτη ναύτη Γεώργιο Γαλατσίδα και ένα στρατιώτη του ιππικού, του οποίου το όνομα δυστυχώς δεν κατέστη γνωστό.¹⁴⁹ Οποία τιμή και δόξα τους ανήκει. Ο Δήμος Πόρου έχει τοποθετήσει σχετική αναθηματική πλάκα στο Μοναστήρι.¹⁵⁰

Η τραγική ειρωνεία έγκειται στο εξής: Οι κυβερνήτες Lyons και Lalande έφτασαν στον Πόρο λίγες ώρες μετά την καταστροφή αντικρίζοντας τους καπνούς και τις στάχτες των ερειπίων. Μαζί τους μετέφεραν και την συμβιβαστική πρόταση στην οποία είχαν καταλήξει οι εξαντλητικές διαπραγματεύσεις, μεταξύ του Καποδίστρια και των αντιπρέσβων. Αυτή εν ολίγοις προέβλεπε να εγκαταλειφθούν τα πλοία από τους Υδραίους και του Κυβερνητικούς και να διενεργηθούν εκλογές για την σύγκληση Εθνοσυνέλευσης στο Άργος στις 8 Σεπτεμβρίου.¹⁵¹

Λεπτομέρεια της παραπάνω χαλκογραφίας με τη διαφυγή του Μιαούλη με τον κέλητα (λέμβο) της φρεγάτας ΕΛΛΑΣ.

Ο Μιαούλης με τους έμπιστούς του διέφυγαν στον Πόρο. Κάτω από συνεχείς πυροβολισμούς ακόμα και από Ποριώτες, μετέβησαν στο Μοναστήρι και από εκεί με πλοiάρια επιβίβαστηκαν σε Υδραϊκό πλοίο που τους μετέφερε στην Ύδρα.¹⁵²

Το φοβερό γεγονός της Εθνικής καταστροφής αναγγέλλεται στο Ναύπλιο από τον Κ. Κανάρη με το ακόλουθο μήνυμα:

«Ο Μιαούλης παρέδωσεν εις τας φλόγας την φρεγάταν ΕΛΛΑΔΑ και την κορβέτταν ΥΔΡΑΝ. Αιωνία κατάρα εις τον εργάτην της θηριώδους ταύτης πράξεως.

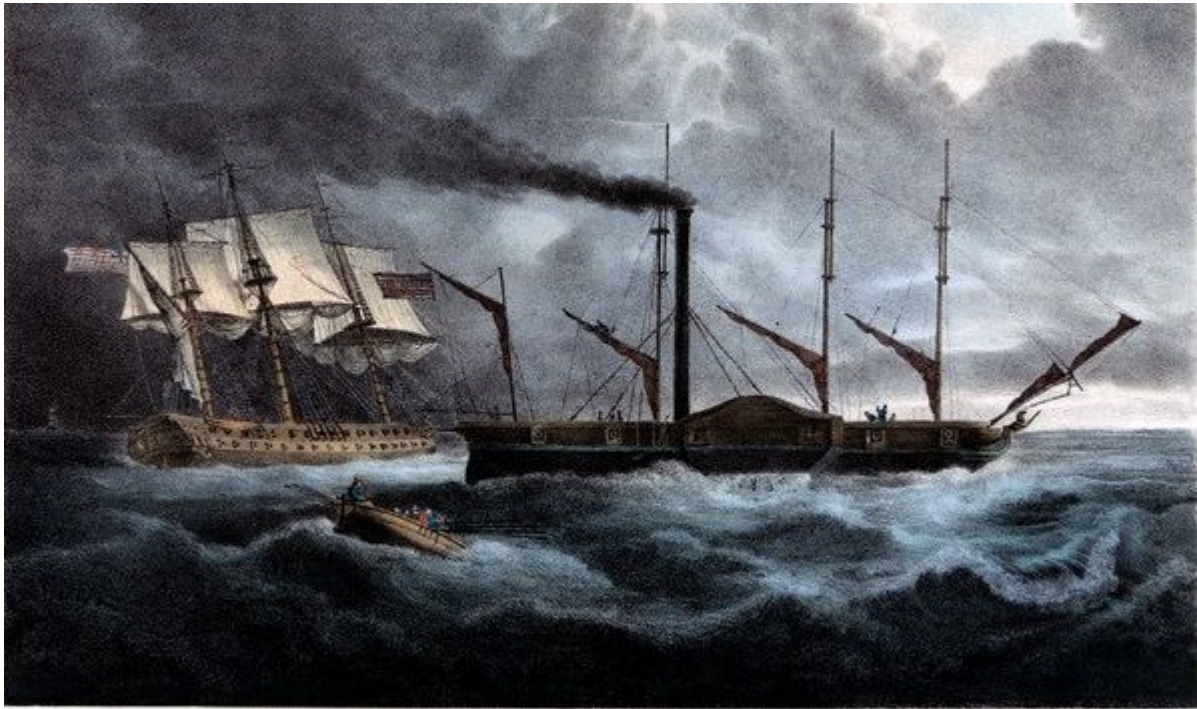
Εν Πόρω τη 1^η Αυγούστου ώρα πρωινή δεκάτη και ημισεία»

¹⁴⁹ Κασομούλης Ν. *ό.π.* σ. 404.

¹⁵⁰ www.koutouzis.gr «Πόρος 1670-1831 οι Ρώσοι και οι άλλοι».

¹⁵¹ Βάρφης Κ. *ό.π.* σ. 147

¹⁵² Βάρφης Κ. *ό.π.* σ. 147

Η πανέμορφη φρεγάτα ΕΛΛΑΣ, ναυαρχίδα του Ελλ. Στόλου από το 1828, ανατινάχτηκε την 1-8-1831 στον Πόρο. Τμήμα της βάρκας της (κέλης) με την οποία ο Μιαούλης διέφυγε, διασώθηκε στο Εθνικό και Ιστορικό Μουσείο Ελλάδος. Στην εικόνα το ατμόπλοιο ΚΑΡΤΕΡΙΑ με τη φρεγάτα ΕΛΛΑΣ σε επιχειρήσεις το 1828. Έγχρωμο χαρακτικό του Steingrube.

Ο Καποδίστριας με διάγγελμά του ανακοίνωσε προς τον λαό τα γεγονότα του Πόρου καταλήγοντας ως εξής:

«... Αυτή είναι η έκθεσις, σύντομος μεν αλλά πιστή των εν Πόρω συμβάντων εσχάτως. Παν ρήμα προς χαρακτηρισμόν αυτών κατώτερον ήθελε μείνει και της περί αυτά φρικώδους αληθείας και του άλγους ημών, όπερ και το Έθνος όλον βέβαια συνάγει... Έμελλε δε άρα η καταστροφή της 1^{ης} Αυγούστου να γίνει και αποτροπαιότερη, συμβάσα καθ' ην στιγμήν οι αρχηγοί της Αγγλικής και της Γαλλικής μοίρας επλησίαζον εις τον Πόρον φέροντες δήλωσιν συμφωνηθείσαν μετά της Ελληνικής Κυβερνήσεως γενναίως ελπίζοντες ότι δι' αυτής ήθελε παύσει πλέον η χύσις του αίματος και καταφθορά και ίσως και η ολεθρία αποτύφλωσις των Υδραίων...»

Αντίθετα, την ίδια ημέρα το Κοινό της Ύδρας με προκήρυξή του προς τους Έλληνες δημοσιευθείσα στον ΑΠΟΛΛΩΝΑ λέγει μεταξύ άλλων:

«... Μια μεγάλη θυσία ήτον αναγκαία. Και δια να αποφύγωμεν μίαν μεγαλυτέραν και αποφασιστική σύγκρουσιν μετά του ξένου αρχηγού, δεν εδιστάσαμεν ούτε μίαν στιγμήν να την προσφέρωμεν. Τα πλοία τα οποία έμελλον να χρησιμεύσουν εις την εκτέλεσιν των ολεθρίων σκοπών του δεσποτισμού δεν υπάρχουν πλέον...»¹⁵³

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι οι “Συνταγματικοί” της Ύδρας είχαν πάρει τις αποφάσεις τους για ολομέτωπη σύγκρουση και δεν θα ορρωδούσαν προ ουδενός προκειμένου να επιτύχουν τους πολιτικούς, οικονομικούς και στρατιωτικούς στόχους που είχαν θέσει. Ακόμα και ύστερα από την συμβιβαστική πρόταση του Κυβερνήτη.

Ο άκρατος φατριασμός και οι διαρκείς παρασκηνιακές παρεμβάσεις των Αγγλογάλλων είχαν οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια στην τραγική απόληξη. Εάν αυτή είχε αποτραπεί, ενδεχομένως η πορεία των εξελίξεων ως προς την τύχη του νεοσύστατου κράτους να ήταν διαφορετική.

¹⁵³ Κόκκινος Δ. ό.π. τ. ΣΤ', σελ. 652

- **Μετά την ανατίναξη - Οι δραματικές συνέπειες για τον Πόρο**

Στη συνέχεια έρχεται η κορύφωση της τραγωδίας για το νησί του Πόρου και τους κατοίκους του οι οποίοι ομολογουμένως, όσοι είχαν απομείνει, έκαναν πολλές προσπάθειες άτυπα να βρουν μία λύση με τον Ricord για την αποφυγή των διαφαινομένων εκτρόπων εις βάρος τους και εις βάρος του νησιού.¹⁵⁴

Καλλέργης και Νικηταράς καθοδηγούν το τακτικό στράτευμα και τους ατάκτους αντίστοιχα στην εισβολή τους στον Πόρο την 1-8-1831, σαν να επρόκειτο για εχθρικό έδαφος.

Όμως, τα στρατεύματα των τακτικών με επικεφαλής τον Καλλέργη και των ατάκτων του Νικηταρά που αδημονούσαν στην απέναντι ακτή, εισβάλλουν στην πόλη ως εάν επρόκειτο περί εχθρικού εδάφους. Οι βανδαλισμοί, οι λεηλασίες, οι λαφυραγωγίες και τα έκτροπα δεν περιγράφονται. Το νησί καταστρέφεται. Η δικαιολογία των εισβολέων ότι οι Ποριώτες υπήρξαν φίλοι και συνεργάτες των Υδραίων δεν δικαιολογεί τα έκτροπα.¹⁵⁵ Οι ενέργειές τους χαρακτηρίζονται από τον ιστορικό Φίνλεϋ ως «επαίσχυντη σελίδα της ιστορίας του ελληνικού κράτους».¹⁵⁶

Βρίσκουν εντός του Αγγλικού προξενείου τον Ιταλό ταγματάρχη Giuseppe Abati, ο οποίος σημειωτέον είχε ανατινάξει το οχυρό Χάιντεκ. Τον συλλαμβάνουν και τον οδηγούν σιδηροδέσμιο στις φυλακές του Ναυπλίου. Παρέδωσαν στις φλόγες αρχικά τα σπίτια των Νικολάκη Γκίκα και Ιωσήφ Φαλάγγα, οι οποίοι είχαν αναχωρήσει με τους στασιαστές.

Μέχρι το μεσημέρι ένα μέρος της πόλης είχε παραδοθεί στις φλόγες. Ο ναύσταθμος σώθηκε με αποφασιστική παρέμβαση του Κασομούλη.

Να σημειωθεί ότι ούτε το σπίτι που είχε καταλύσει ο Καποδίστριας έτυχε σεβασμού. Το μόνο σπίτι που δεν παραδόθηκε στις φλόγες ήταν του Εμμ. Τομπάζη, καθώς απολάμβανε τον μέγιστο σεβασμό όλων ως πρωτεργάτης της Οργάνωσης του Ναυστάθμου.¹⁵⁷

Στη συνέχεια ξεκίνησε η λαφυραγωγή. Γράφει ο Κασομούλης:

«...Ενώ ως το εσπέρας κατέχουσα η αναρχία το στράτευμα, δεν έβλεπε άλλο κανένας παρά άλλον φορτωμένο μποντίλλας με ρούμι, αλλά κανάταις με κρασί, άλλον με στρώματα και καθρέπταις κ.λπ. να εξέρχονται φορτωμένοι εις το στρατόπεδον, εστάθη αδύνατον με όλην τη σπουδή των αξιωματικών να περιορίσουν την κατάχρησιν ταύτην διότι από το εν μέρος τους εδίωκε από το άλλο ευρίσκοντο...»¹⁵⁸

Με τα ίδια μελανά χρώματα περιγράφει την καταστροφή και ο Κ.Μ. Μπαζίλι:

¹⁵⁴ Ευαγγελίδης Τρ. Ε. ό. π. κεφ. ΣΤ'

¹⁵⁵ Κόκκινος Δ. ό.π. τ. ΣΤ', σ. 652

¹⁵⁶ Βάρφης Κ. ό.π. σ. 147

¹⁵⁷ Βάρφης Κ. ό.π. σ. 30

¹⁵⁸ Κασομούλης Ν. ό.π. τ. Γ', σ. 406

«...Προς το βράδυ επισκέφθηκα τον Πόρο. Έχετε δει ποτέ μία πόλη που έχει καταληφθεί με έφοδο και μάλιστα με έφοδο άτακτου στρατού; Δεν χύθηκε αίμα επειδή δεν υπήρχε κανείς που θα μπορούσε να αντισταθεί στον αφηνιασμένο εισβολέα στρατιώτη, όμως η οργή του στράφηκε στα παράθυρα, στις πόρτες, στις πέτρες. Η πόλη λεηλατήθηκε, το κρασί και το λάδι έτρεχαν ποτάμια στους δρόμους...»¹⁵⁹

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει μία σχετική αναφορά στα πυρπολημένα σπίτια εξ όσων γνωρίζουμε από μαρτυρίες της εποχής.

Πυρπολήθηκαν τα σπίτια των αντικαποδιστριακών Χριστοδούλου Μέξη, Χατζή Αναστάση Μάνεση, Παντελή Ευστρ. Πασχάλη, Καπετάν Νικολάκη Γκίκα, Δημητρίου Σταμ. Οικονόμου, Στεφάνου Α. Στεφανή, Νικολάου Ι. Πιπίνου και του Υδραίου Ιωσήφ Φαλάγγα¹⁶⁰.

Μαζί με τα σπίτια τους καταστράφηκαν και όλα τα υπάρχοντα αρχεία.

Κάηκαν επίσης και τα αρχεία άλλων επιφανών Ποριωτών όπως:

- Αναγνώστη Λογοθέτη
- Σπύρου Καρά
- Γιώργου Καραμάνου
- Νικολάου Καλοκούβαρου

Η καταστροφή των αρχείων υπήρξε καταλυτική για την ιστορία του Πόρου. Χάθηκε ο συνδετικός κρίκος της ιστορικής εκείνης εποχής του τόπου με τις μεταγενέστερες. Χάθηκε η χειροπιαστή επαφή των Ποριωτών προκρίτων, καπεταναίων, ναυτών, όλου του απλού κόσμου της εποχής με τους απογόνους τους. Και έμεινε η προφορική μόνο παράδοση συρρικνωμένη και πληγωμένη και αυτή θανάσιμα από τον βραχνά της λησμονιάς, της ημιμάθειας, της αθρόας μετοίκησης σ' άλλους τόπους, της αλλοίωσης της φυσιογνωμίας του νησιού, της αποκοπής από την ιστορική συνέχεια και από τον ομφάλιο λώρο των προγονικών ποριώτικων εστιών.¹⁶¹

Στις 2 Αυγούστου ο φιλοκυβερνητικός δημογέροντας Γιώργης Σπ. Κριεζής (Τουρκογιώργης) με εγκύκλιό του ενθαρρύνει όσους Ποριώτες είχαν καταφύγει στην Ύδρα να επιστρέψουν στις οικίες τους. Πράγματι από την επόμενη άρχισαν να επιστρέφουν στο νησί. Ταυτόχρονα, με αναφορά του στη διοίκηση του Τυπικού αξίωσε να επιστραφούν όλα όσα λαφυραγωγήθηκαν από αξιωματικούς και στρατιώτες. Έτσι αφού συντάχθηκαν κατάλογοι εξ όσων είχαν διασωθεί, παραδόθηκαν στον διοικητή Πόρου και ακολούθως στους ιδιοκτήτες.¹⁶²

Στις 4 Αυγούστου, δηλαδή τρεις ημέρες μετά την πυρπόληση των πλοίων και μία ημέρα μετά τη διήμερη λαφυραγώγηση, οι Ποριώτες που είχαν καταφύγει στην Ύδρα στέλνουν επιστολή προς το Κοινό της Ύδρας, με την οποία καταγγέλλουν τους φιλοκυβερνητικούς Γ. Σπ. Κριεζή, Γ. Δημ. Κριεζή, Κ. Αναγν. Δουζίνα, Γ. Χριστοδ. Παπακυριάκου, Κυρ. Ι. Καραδήμα, Αντ. Σούρπα, Ευστ. Γ. Δουζίνα και Αναργ. Ν. Οικονόμου ότι, *αφού αρπάσαντες ως λησταί όλην την κινητήν ουσίαν μας είχαν και την βάρβαρον ωμότητα να πυρπολήσουν και τας οικίας μας, και προειδοποιούν ότι θα ζητήσουν αποζημιώσεις για τις καταστροφές των περιουσιών τους. Η επιστολή, δημοσιευμένη στο φύλλο 50 του Απόλλωνα στις 29 Αυγούστου, φέρει 177 υπογραφές που δεν δημοσιεύονται.*¹⁶³

Οι συνέπειες της καταστροφής στον Πόρο θα είναι τεράστιες σε χρόνο και έκταση αποκατάστασης για τον τόπο και τους κατοίκους. Είχε αρχίσει τόσο ομαλά μετά το τέλος του αγώνα της Παλιγγενεσίας η οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική τους ανάπτυξη με την άνθηση της ναυτιλίας και της αλιείας, με την καλλιέργεια της εύφορης γης και τα οφέλη από την παρουσία του Ναυστάθμου. Έπρεπε τώρα, επιστρέφοντας από το βίαιο ξεσπίτωμα τους και αφού πρώτα συνέλθουν ψυχικά και ηθικά από την δοκιμασία τους, όλοι μαζί, εύποροι και φτωχοί, πρόκριτοι και λαός, μόνοι τους χωρίς βοήθειες να φτιάξουν από την αρχή τα σπίτια, τις δουλειές, τα κτήματα, τις

¹⁵⁹ Μπαζίλι Κ.Μ. *ό.π.* σσ. 236-237

¹⁶⁰ Αντ. Βιρβίλης : «Ο διπολισμός της Ποριώτικης κοινωνίας στο Κίνημα του 1831». Η "των ονομάτων επίσκεψις"- Προβληματισμοί και υποθέσεις» (υπό έκδοση τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Παναγιωτοπούλου).

¹⁶¹ Μανιάτης Ι. Σ. *ό.π.* σ. 14-15

¹⁶² Κασομούλης Ν. *ό.π.* τ. Γ', σ. 406

¹⁶³ Εφ. Απόλλων αρ. 50, 29-8-1831. Αντ. Βιρβίλης, *ο.π.*

περιουσίες, όλο τους το βίος. Έπρεπε τώρα μέσα από τα αποκαΐδια των υπαρχόντων τους να προχωρήσουν σε ένα αβέβαιο μέλλον για τον τόπο και για τη συγκλονισμένη απ' τις εμφύλιες διαμάχες πατρίδα τους.¹⁶⁴

• Κατάληξη

Η ανατίναξη του Εθνικού Στόλου και η λεηλασία του Πόρου αποτελούν δύο από τα μελανότερα σημεία του οδυνηρού φαύλου κύκλου των εμφυλίων πολέμων κατά την διάρκεια της Επανάστασης.

Ο Αμβρόσιος Φραντζής κατακρίνει την «αναλησία των εν Ύδρα αντιπολιτευομένων» και χαρακτηρίζει την πυρπόληση του Εθνικού Στόλου «πράγμα το οποίον ούτε και ο μεγαλύτερος και άσπονδος εχθρός της Ελλάδος δεν ήθελεν επιχειρησθεί να πράξει δια να πυρπολήσει τοιαύτα πλοία και να αφανίσει την πατρίδα ούτω πως».¹⁶⁵

Από την άλλη πλευρά οι δημογέροντες της Ύδρας κατήγγειλαν την διαγωγή του αρχηγού Νικηταρά και του αντισυνταγματάρχου Καλλέργη οι οποίοι «εισελθόντες εις την πόλιν έρημον κατοίκων, έκαυσαν και διάρπασαν τα οικίας αφού προηγουμένως ερήμωσαν και ηφάνισαν τα αντίκρυ του Πόρου επί της Πελοποννήσου κτήματα».¹⁶⁶ Κατ' αυτό τον τρόπο ολοκληρώθηκε το «μεγαλουργόν έγκλημα» σύμφωνα με τον Α. Ραγκαβή για τον Πόρο.

Ο Καποδίστριας, όπως ήδη έχουμε αναφέρει, ύστερα από αυτές τις θλιβερές εξελίξεις αποφάσισε την διεξαγωγή εκλογών για την σύγκληση Εθνοσυνέλευσης στις 8 Σεπτεμβρίου.

Στις 13 Αυγούστου 1831 ο προσωρινός επί της δικαιοσύνης Γραμματέας Μ. Σικελιανός ύστερα από εντολή του Καποδίστρια¹⁶⁷ θα υποβάλει έκθεση σχετικά με τα γεγονότα του Πόρου στην οποία καταδεικνύονται τα πρόσωπα που είχαν την ευθύνη των γεγονότων και φαίνονταν άξια για παραπομπή σε δίκη, ως εξής: «Τα μέλη του Κοινού της Ύδρας Λάζαρος Κουντουριώτης, Ιωάννης Ορλάνδος, Δημήτριος Βούλγαρης, Ιωάννης Γ. Κριεζής και οι: Γεώργιος Κουντουριώτης, Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Ανδρέας Μιαούλης, Γεώργιος Σαχίνης, Αντώνιος Κριεζής, Ιωσήφ Φάλαγγας, Αναστάσιος Πολυζωίδης και ο Ποριώτης Νικόλαος Γκίκας»¹⁶⁸

Όμως τίποτα από τα παραπάνω δεν επρόκειτο να πραγματοποιηθεί.

Το δραματικό τέλος αυτής της περιόδου επήλθε με την δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 έξω από την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα στο Ναύπλιο.

Μετά από κάθε παρόμοια Εθνική Τραγωδία και με την αναγκαία χρονική απόσταση, επιχειρείται η ερμηνεία και αποτίμηση των γεγονότων και των πρωταγωνιστών από διάφορες πλευρές, με διάφορες προσεγγίσεις.

Γράφει αίφνης ο ναύαρχος ΠΝ ε.α. Γιάννης Μανιάτης:

Ποιοι έφταιγαν στ' αλήθεια γι' αυτή την αποτρόπαια κατάληξη;

Ο Καποδίστριας με την άκαμπτη και δεσποτική πολιτική του;

Οι Ύδραίοι με τις θεμιτές ή μη επιδιώξεις τους;

Ο Μιαούλης με το πάθος και την αδιαλλαξία του;

Οι Ρώσοι με την μεροληπτική και προκλητική στάση τους;

Ή τέλος οι Αγγλογάλλοι με την υπονομευτική και επαμφοτερίζουσα μεσολάβησή τους;

Ένας μύλος ευθυνών, παθών, αντεγκλήσεων, αδιεξόδων.

Ένας κύκλος βίας, αίματος, φρίκης, ολέθρου.

Με τελικά θύματα τον Εθνικό Στόλο, τους Ποριώτες και τον τόπο τους, την ομόνοια, την ηρεμία την ανάπτυξη, την πρόοδο.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Μανιάτης Ι. Σ. ό.π. σ. 15

¹⁶⁵ Φραντζής Α. ό.π. τ. Γ', σ. 112

¹⁶⁶ Φίνλεϋ Γ. ό.π. τ. Β', σσ. 78-79

¹⁶⁷ Ευαγγελίδης Τρ. ό.π. κεφ. Η'

¹⁶⁸ Λιγνός Αντ. ό.π. σ. 200

¹⁶⁹ Μανιάτης Ι. Σ. ό.π.

Εύλογα ερωτήματα που το καθένα φέρει το βάρος της αλήθειας που του αναλογεί.

Έγραφε επίσης ο Δημ. Κόκκινος:

*«Επρόκειτο περί του φαύλου κύκλου τον οποίον δημιουργεί κατά τις εμφυλίους ρήξεις η αφύπνισης των ταπεινότερων ενστίκτων και η ενέργεια του μίσους και εντός του κύκλου τούτου ευρίσκεται και η ως άνω προκήρυξις των κατευθυνόντων την από την Ύδραν επίθεσιν εναντίον του καθεστώτος δια της οποίας κατεβάλετο προσπάθεια να δικαιολογηθεί δι' ανυπάρχτων ιδεολογιών ο αφανισμός του ελληνικού στόλου».*¹⁷⁰

Αποτελεί και αυτό το κείμενο μία ερμηνεία θεμιτή αλλά δεν στοχεύει στην ουσία, στον πυρήνα του ζητήματος και αυτός δεν είναι άλλος παρά ο διαγκωνισμός για την εξουσία.

Μετά από κάθε επανάσταση (Αμερικανική, Γαλλική, Ρωσική), ακολουθούν εμφύλιες συγκρούσεις οι οποίες καθοδηγούνται από αντίρροπες δυνάμεις όσον αφορά τη νομή της εξουσίας.

Για την έκρηξη, την πραγμάτωση και την επιτυχία μιας επανάστασης εναρμονίζονται διαφορετικοί πόλοι ισχύος στα πλαίσια επίτευξης του κοινού σκοπού. Τούτο δεν σημαίνει ότι στην εξέλιξη της επαναστατικής διαδικασίας ομογενοποιούνται.

Όταν η επανάσταση εμφανίζει αποτελέσματα, εδαφικά, πολιτικά, οικονομικά κ.α., αρχίζουν και οι σχετικές αποκλίσεις οι οποίες κορυφώνονται με την λήξη της, καθώς ανακύπτει πλέον ανάγλυφο το ζήτημα της εξουσίας.

Οι εμφύλιοι επομένως δεν είναι αποτέλεσμα διχαστικών συνδρόμων, προσωπικών επιδιώξεων ή παρεμβάσεων ξένων δυνάμεων. Είναι όλα αυτά και άλλα ενδεχομένως τα οποία όμως τίθενται στην υπηρεσία της ασίγαστης μάχης για το είδος και τη νομή της εξουσίας.

Στην περίπτωση μας έχουμε την σύγκρουση δύο πόλων. Του Καποδίστρια και της αντιπολίτευσης της Ύδρας. Ο Κυβερνήτης επιθυμούσε τη δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους, με ισχυρή κεντρική εξουσία, σύμφωνα με τα πρότυπα των ανεπτυγμένων κρατών της Δύσης.

Στην προσπάθειά του να εφαρμόσει εκείνες τις μεθόδους που θα οδηγούσαν στην πραγματοποίηση του σχεδίου του, οδηγήθηκε σε αναπόφευκτη διάσταση και ρήξη με τις εξουσιαστικές δομές που έλεγχαν έως τότε τον τόπο, αλλά και με Έλληνες φιλελεύθερους δημοκράτες και διανοούμενους εντός και εκτός της χώρας. Οι παραπάνω είχαν συγκροτήσει ετερόκλητη αλλά αρκούντως ισχυρή και αποφασισμένη αντιπολίτευση.

Στην αναπόδραστη αυτή σύγκρουση αποτυπώνεται με σαφήνεια η αντιπαράθεση που αναδύεται μεταξύ της προσπάθειας εφαρμογής σύγχρονων θεσμών και διοίκησης της χώρας και της δομημένης με παραδοσιακούς τρόπους κοινωνίας (κοτζαμπάσηδες, προύχοντες, προεστοί, πρόκριτοι, καραβοκυραίοι, κοινότητες, φατρίες).

Η συγκεντρωτική πολιτική του Καποδίστρια, αναγκαία για τις συνθήκες, επέφερε ισχυρές ανατροπές σε περιοχές όπου έως τότε η εξουσία ασκούσαν από τους τοπικούς ηγετικούς παράγοντες, οι οποίοι όχι μόνο επιθυμούσαν την διατήρησή τους αλλά επιδίωκαν να διαδραματίσουν ρόλο στην μορφή της κεντρικής εξουσίας.

Ακόμη σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να μας διαφεύγει η έντονη και δραστική παρεμβατικότητα των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες προωθούσαν τα ευρύτερα γεωπολιτικά τους συμφέροντα στις ολοένα και μεταβαλλόμενες συνθήκες στην περιοχή. Τα τρία κόμματα της περιόδου (Αγγλόφιλο, Γαλλόφιλο, Ρωσόφιλο) ήταν χαρακτηριστικό της έντονης διείσδυσής τους στα ελληνικά πράγματα και στην εξέλιξή τους.

¹⁷⁰ Κόκκινος Δ. ό.π., σ. 652

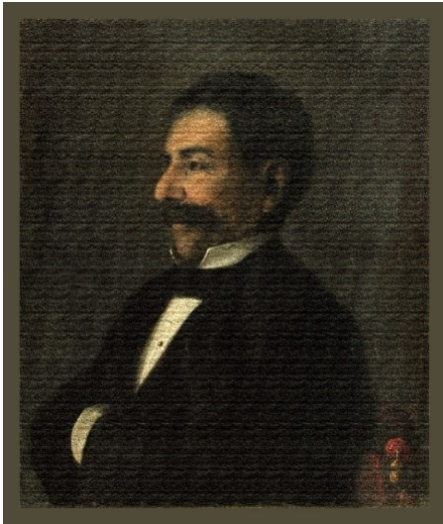
Αριστερά, Ενδυμασίες του Πόρου τα χρόνια της Επανάστασης. Εγχρωμη χαλκογραφία της εποχής (βρέθηκε στον πύργο της οικογενείας Κόχραν στο Loch Nell Castle στη Σκωτία από τον Τάσσο Στασινόπουλο). – Δεξιά, Κορίτσι του Πόρου με τοπική ενδυμασία. Υδατογραφία του Βαυαρού Karl Krazeisen την περίοδο της Γ' Εθνοσυνέλευσης το 1827 (Αθήνα, Εθνική Πινακοθήκη).

Τέλος, τα δραματικά γεγονότα του Πόρου επιβεβαιώνουν ότι η μετάβαση από μία ιστορική περίοδο σε μία άλλη νεότερη και με διαφορετικά χαρακτηριστικά δεν συντελείται ούτε αυτόματα ούτε και ανώδυνα.

Εν προκειμένω η διαδρομή από την παράδοση στην νεωτερικότητα που συνοψίζεται στην υπαγωγή και ενσωμάτωση μιας νεοελληνικής κοινωνίας πολυδιασπασμένης με κέντρα και παράκεντρα σε μια ενιαία και ομογενοποιημένη κρατική υπόσταση με αντίστοιχη εξουσία ήταν το ζητούμενο της εποχής και παραμένει, τηρουμένων των αναλογιών, ως ζητούμενο και σε επόμενες ιστορικές περιόδους.

Επίλογος

Η προσπάθεια που καταβλήθηκε σε αυτό το ιστορικό μελέτημα από τον Δήμο Πόρου και τους υπογράφοντες εστιάζει στην προβολή και μόνο της ουσιαστικής προσφοράς του νησιού στον Αγώνα του 21, παρουσιάζοντας τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία και μένοντας πάντα μακριά από κάθε στενή τοπικιστική αντίληψη, ωραιοποίηση λαθών και παράβλεψη ανθρωπίνων εμπαθειών, ή και ασυγχώρητων παραλείψεων. Φιλοδοξεί να συμπληρώσει παλαιότερες προσπάθειες προς αυτό το στόχο, που ξεκινούν ήδη από τα ιστορικά εκείνα χρόνια και φτάνουν στα πολλαπλά σημερινά δεδομένα που αναδύονται μέσα από την ενδελεχέστερη έρευνα των τελευταίων ετών σε σχέση με πριν, και από τα συγγράμματα που ακολούθησαν. Και συνθέτουν μία σαφή διαμαρτυρία για την άδικη μεταχείριση και τις ασυγχώρητες αποσιωπήσεις της προσφοράς του τόπου από τους κατά καιρούς ιστορικούς και έντυπα.

Η προσωπογραφία του Κων/νου Λ. Δουζίνα στο Τοπικό Αρχείο Πόρου, η κατοικία του στη θέση του σημερινού Δημαρχείου και το επιθλητικό ταφικό μνημείο του που δεσπόζει στο Κοιμητήριο του Πόρου.

Προεξάρχουσα κραυγή διαμαρτυρίας έρχεται ήδη από την εποχή εκείνη, με την ιστορική επιστολή του Κωνσταντίνου Λογοθέτη Δουζίνα από 3-3-1827 προς την *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* της 12-3-1827, όπου ζητείται από την υπό συγκρότηση νέα Ελληνική Πολιτεία η αναγνώριση της συνεισφοράς των συμπολιτών του στον Αγώνα. Όπως εύστοχα σημειώνει η ιστορικός Κέλλυ Μπουρδάρα που επιμελήθηκε την έκδοση του πολύτιμου αρχείου του,¹⁷¹ ο σκοπός της επιστολής του Δουζίνα δεν είναι να εγκωμιάσει τους συμπολίτες του, αλλά να κάνει γνωστό ότι υπέστησαν άδικη μεταχείριση από την αποσιώπηση της προσφοράς τους από τα έντυπα της εποχής. Μιας προσφοράς που τους κατατάσσει μεταξύ των πρώτων του Αγώνα, αφού αγωνίστηκαν με μεγάλο ενθουσιασμό, υπέρμετρο ζήλο και πολλές θυσίες. Όντας υπερήφανος για τους συμπατριώτες του, πήρε την πρωτοβουλία της γραπτής αυτής διαμαρτυρίας του, με μοναδικό στόχο να βγουν οι παραγνωρισμένοι Ποριώτες από την αφάνεια και να αναγνωρισθεί επιτέλους επίσημα η σημαντική δράση τους στον Αγώνα.

Και αποτελεί ιστορική ανακρίβεια, κατάφορη αδικία, αλλά και ασέβεια για τους τότε κατοίκους και αγωνιστές του Πόρου η κατηγορία ότι δεν είχαν αναπτύξει δικές τους θέσεις και πρωτοβουλίες ως δημογεροντία και πολίτες στον πόλεμο και στην πολιτική, συμφωνώντας, ναι, κάποιες φορές - κυρίως το 1831 - με τις θέσεις της Υδραϊκής φατρίας των Κουντουριώτηδων, και ότι λειτουργούσαν αποκλειστικά ως «*ήχος (φερέφωνο) των εν Υδρα*», όπως λανθασμένα, και αυθαίρετα αναγράφεται σε σύγχρονο ιστορικό μελέτημα, παρερμηνεύοντας σχετικό λήμμα από το ιστορικό έργο του Ν. Σπηλιάδη¹⁷² και τιθέμενο μάλιστα προκλητικά και ως τίτλος του μελετήματος. Κάθε τέτοια

¹⁷¹ Δουζίνας Κ. *Αρχείο Κ.Λ. Δουζίνα*, ο.π. σ.31

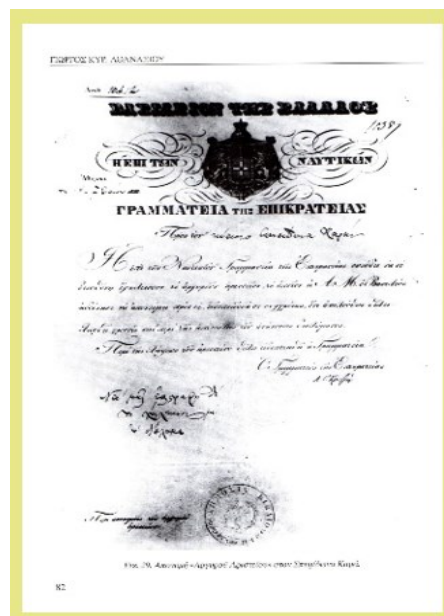
¹⁷² Σπηλιάδης Νικ. ο.π. τ. Δ', σ. 581.

προσπάθεια αποδεικνύεται, με βάση τα υπάρχοντα στοιχεία, ιστορικά αναληθής και ηθικά κατακριτέα.

Απόδειξη περίτρανη αποτελεί η αυθόρμητη και ομόθυμη απόφαση συμμετοχής των Ποριωτών στην προετοιμασία και μετάβαση στην Κόρινθο, κατά τις προτροπές Φιλικών και Παπαφλέσσα και σε συνεργασία με Αιγινήτες, Επιδαύριους, ΔερβENOχωρήτες κ.α. ήδη από τα μέσα Μαρτίου 1821, όταν μάλιστα στην Ύδρα οι πρόκριτοι είχαν τότε τις επιφυλάξεις τους, αλλά και γενικότερα η συμμετοχή των ισχυρών νησιών στην Επανάσταση καθυστέρησε.

Απόδειξη περίτρανη αποτελεί επίσης και η αυθόρμητη συνδρομή τους στη ριψοκίνδυνη μεταφορά του μπαρουτιού από τη Μ. Ασία στη Μάνη, αλλά και η ευρύτερη συμμετοχή τους σε χερσαίους και ναυτικούς αγώνες, και όχι πάντα σε συμφωνία με τους Υδραίους, όπως προαναφέρθηκε παραπάνω.

Απόδειξη περίτρανη αποτελεί και η ευνοϊκή και ευπειθής διάθεσή τους προς τον ευεργέτη τους Κυβερνήτη μέχρι και το 1830, όπως μαρτυρούν οι επιστολές του Κοινού τους προς εκείνον. Αλλά και το επάρατο 1831 δεν ήταν όλοι στον Πόρο σύμφωνοι με τους Υδραίους και τον Μέξη. Όπως προκύπτει από τις επιστολές διαμαρτυρίας τους¹⁷³, αλλά και από ανέκδοτη ιστορική έρευνα του Αντώνη Βιρβίλη, υπήρχαν αρκετοί πρόκριτοι και πολίτες που διαφωνούσαν ριζικά και σθεναρά έναντι των επιλογών των φίλων των Υδραίων, και διαμόρφωσαν και τους αντιμαχόμενους πόλους εξουσίας στην κοινωνία του νησιού, με έναν τρίτο "ουδέτερο" με ρόλο μάλλον συμβιβαστικό¹⁷⁴. Λόγω όμως της εκδήλωσης της στάσης των Υδραίων στο λιμάνι τους, δεν υπήρχε γι' αυτούς άλλη επιλογή: Ή να αναγκαστούν να ακολουθήσουν τον Μέξη, ή να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και το νησί τους, είτε παραμένοντας με ασφάλεια την απέναντι ακτή, είτε κάποιιοι πηγαίνοντας στην Ύδρα.¹⁷⁵

Αριστεία Αγώνος 1821 που απονεμήθηκαν σε Ποριώτες Αγωνιστές για την πολεμική δράση τους στην Επανάσταση:
Πάνος Ιω. Γαλάτης και Σπυρίδων Σωτ. Καρράς (Εθνική Βιβλιοθήκη).

Απόδειξη τέλος περίτρανη αποτελούν και τα εκατοντάδες ονόματα Ποριωτών αγωνιστών του '21 με συγκεκριμένη πολεμική δράση, που εντόπισε και διέσωσε ο Γιώργος Αθανασίου από τα Γενικά Αρχεία και άλλες πηγές¹⁷⁶. 118 Ποριώτες προτάθηκαν για απονομή, ή και έλαβαν το Αριστείον Αγώνος 1821 σε 3 τάξεις ανάλογα με τις θέσεις που υπηρέτησαν και την ευρύτερη προσφορά τους.

¹⁷³ Εφημερίς Απόλλων ο.π.

¹⁷⁴ Βιρβίλης Αντ.: «Ο διπολισμός της Ποριώτικης κοινωνίας στο Κίνημα του 1831», ο, π.

¹⁷⁵ Κασομούλης Ν. ό.π. τ. Γ', σ. 395. Μπαζίλι Κ.Μ. ό.π. σ. 231

¹⁷⁶ Λαζαρόπουλος Ι. *Το Πολεμικόν Ναυτικόν της Ελλάδος από Ανεξαρτησίας μέχρι Βασ. Όθωνος*, έκδοση περ. Ναυτική Επιθεώρησις, Αθήνα 1936, σσ. 447-506.

Η απονομή των ηθικών αυτών αμοιβών έγινε το 1844 από την Ελληνική Πολιτεία με βασιλικό διάταγμα του Όθωνα.¹⁷⁷

Η πλήρης σειρά του Αριστείου Αγώνος 1821-29 (Αργυρούν, Χαλκούν, Σιδηρούν και πίσω πλευρά αργυρού), που απονεμήθηκε στους Αγωνιστές του 1821 από την Ελληνική Πολιτεία¹⁷⁸

Ο λαός του Πόρου, άρτια προετοιμασμένος ήδη από την προεπαναστατική περίοδο, ανταποκρίθηκε άμεσα και αυθόρμητα στο πανεθνικό σάλπισμα του 21. Ακολούθησε πρόθυμα το αστείρευτο επαναστατικό ρεύμα που πήγαζε από τις διαχρονικές ελληνικές αξίες της ελευθερίας και της δημοκρατίας και από το εκσυγχρονιστικό κίνημα του Ελληνικού Διαφωτισμού. Συμμετείχε ομόθυμα και αποτελεσματικά στους εθνικούς αγώνες, όχι ως τυφλός ακόλουθος των Υδραίων, αλλά αναπτύσσοντας πρωτοβουλίες και σε πνεύμα συνεργασίας με τους αγωνιστές των άλλων τόπων σε ξηρά και θάλασσα ξεπερνώντας μάλιστα και τους ανταγωνισμούς και τις διχόνοιες μεταξύ ντόπιων πολιτικών φατριών, ενώ η πλεονεκτική γεωγραφική θέση και η τότε ασταθής πολιτική κατάσταση μετά το 1827 ανέδειξαν το νησί του και του απέδωσαν τον σημαντικό ρόλο της έδρας προσωρινής κυβέρνησης, του τόπου σύγκλησης της Πρεσβευτικής Διάσκεψης και του χώρου συγκρότησης του Εθνικού Στόλου και της ναυπηγοεπισκευαστικής του μονάδας.

Και εδώ, το έργο της ομάδας εργασίας του Δήμου Πόρου για τη συγκέντρωση και ανάδειξη των ιστορικών δεδομένων του τόπου τείνει προς το τέλος του με βάση πάντα τα υπάρχοντα μέχρι σήμερα στοιχεία. Η έρευνα όμως και η παραπέρα αξιοποίηση των ευρημάτων δεν μπορεί και δεν πρέπει να σταματήσει εδώ. Η συνεχής ψηφιοποίηση των απανταχού αρχείων, βιβλίων και άλλων ιστορικών ντοκουμέντων εντός και εκτός της χώρας παρέχει μέλλον λαμπρό σε αυτή την κατεύθυνση. Υπό αυτή την έννοια και με αυτά ως δεδομένα, η παρούσα μελέτη μας παραμένει ανοιχτή για να συμπληρωθεί ή να διορθωθεί με νεότερα στοιχεία που θα έλθουν στο φως κάποια στη στιγμή στο μέλλον και θα αναδείξουν ακόμη περισσότερο την ήδη σημαντική και πολύ ενδιαφέρουσα τοπική ιστορία του νησιού μας.

Σε κάθε περίπτωση, η όλη προσφορά του Πόρου στην Εθνική Παλιγγενεσία είναι πλέον αδιαμφισβήτητη. Είναι καιρός να αναγνωριστεί και να αποκατασταθεί ιστορικά.

Και είναι στην πρόθεση του Δήμου οι πλέον διακεκριμένοι Ποριώτες αγωνιστές να τιμηθούν περισσότερο στον τόπο τους.

Για τον Δήμο Πόρου

Μπάμπης Ανδριανόπουλος

Μπάμπης Κανατσιίδης

Σπύρος Μάνεσης

Γιάννης Μανιάτης

¹⁷⁷ Αθανασίου Γ. ό.π. σσ. 144-161

¹⁷⁸ Πολεμικό Μουσείο, *Τάγματα Αριστείας και Στρατιωτικά Μετάλλια της Ελλάδος*, Αθήνα 1991, σ. 84.

Παραπομπές: Όπως στο κείμενο.

Αρχειακές πηγές

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΚΡΑΤΟΥΣ (Γ.Α.Κ.), ΚΕΝΤΡ. ΥΠΗΡΕΣΙΑ, Συλλογή Ι. Βλαχογιάννη, Σειρά Α, Υποσειρά 2
Αρχείον Εκτελεστικού – περίοδος Αγώνος φακ. 1 & 4, Αρχείον Καποδιστριακής Περιόδου
φακ. 85, 100, Αρχείον Μαυροκορδάτου αρ. εγγρ. 4938 & Γεν. Φροντιστήριο φ. 68, ΑΘΗΝΑ
& ΓΑΚ/ΤΟΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΠΟΡΟΥ, ΠΟΡΟΣ.

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, Τμήμα Χειρογράφων και Ομοιοτύπων, ΑΘΗΝΑ.

ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΑΡΓΟΣ.

ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΥΔΡΑΣ 1778-1832, τόμοι 16, εκδ. Αντωνίου Λιγνού, Πειραιεύς 1921 -
1932.

ΑΡΧΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ι.Ε.Ε.Ε.): Αρχείο Σπετσών, Πίνακας 12721
και Μονόφυλλον Αγώνος, ΑΘΗΝΑ.

ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΟΡΟΥ, Τμήμα Αρχείων, ΠΟΡΟΣ.

ΑΡΧΕΙΟ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΗ ΔΟΥΖΙΝΑ 1803-1830– Συμβολή στην Ιστορία της Νήσου Πόρου.
Κωστή Σπ. Δουζίνα, Γενική Επιμέλεια Έκδοσης – Εισαγωγής Καλλιόπη (Κέλλυ) Μπουρδάρα,
Καλλιγράφος, Αθήνα 2018.

ΑΡΧΕΙΟΝ ΣΠ. Κ. ΜΑΝΕΣΗ (Ιδιωτικό Αρχείο) ΠΟΡΟΣ.

Εφημερίς της Ύδρας: *ΑΠΟΛΛΩΝ* Αν. Πολυζωΐδη, Ύδρα 1831.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Ναύπλιον, 1827-1832

Βιβλιογραφία

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ Ι. Μ. ΠΟΡΟΥ, *Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής Καλαυρίας Πόρου*, Πόρος 2021.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΥΡ.: *Η Προσφορά του Πόρου στον Αγώνα του 1821 και οι Ποριώτες
Αγωνιστές*, Πόρος 2008.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΥΡ.: *Πόρος, Τροιζηνία, Μέθανα με το βλέμμα των περιηγητών*, Πόρος
2014.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΥΡ.: *Ο Πόρος στους ζωγράφους του 19^{ου} αιώνα*, Πόρος 2019.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ: *Μνημεία της Ελληνικής Ιστορίας*, τόμος Θ', Αθήνα 1996.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ε.: *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τόμοι 8, Θεσσαλονίκη, 1973-
1988.

ΒΑΡΦΗΣ ΚΩΣΤΗΣ: *Το Ελληνικό Ναυτικό κατά την Καποδιστριακή Περίοδο - Τα χρόνια της
προσαρμογής* ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, Αθήνα 1994.

ΒΙΡΒΙΛΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ: «Ο διπολισμός της Ποριώτικης κοινωνίας στο Κίνημα του 1831». Η “των
ονομάτων επίσκεψις” - Προβληματισμοί και υποθέσεις» (υπό έκδοση τιμητικός τόμος εις μνήμην
Γεωργίου Παναγιωτοπούλου).

ΒΙΡΒΙΛΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ: «Το Αμερικανικό Νοσοκομείο του Πόρου» *Πρακτικά Δ' Ημερίδας Ιστορίας
Ναυτικής Ιατρικής με θέμα 'Ναυτική Ιατρική στην Επανάσταση του 1821'*, περ. *Περίπλους* αρ.
74/2011.

ΒΙΡΒΙΛΗΣ ΑΝΤ. – ΡΗΤΟΡΙΔΗΣ ΑΝΔΡ., «Μία επιστολή από τον Πόρο το 1828» περ. *Φιλοτέλεια'*
τεύχος 721, Μαρ-Απρ 2020.

ΔΗΜΑΡΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ.: *Νεοελληνικός Διαφωτισμός -Νεοελληνικά Μελετήματα* Ερμής,
Αθήνα 1998.

ΔΗΜΟΣ Ν. ΙΩΝΙΑΣ *Η συμμετοχή των Μικρασιατών στην Επανάσταση του 1821*, Νέα Ιωνία Αττικής 2021.

ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ: *ΑΡΓΟΣΑΡΩΝΙΚΟΣ Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας και Αρχαιολογίας*, τ. Γ', Δήμος Πόρου 1998.

ΔΙΚΑΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜ.: *Ίστορία της οικογενείας Δικαίων & Φλεσσαίων προ και κατά τους χρόνους της Μεγάλης Εθνεγερσίας*, Αθήναι 1985.

ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ: *Ιστορικά Αναμνήσεις*, Αθήναι 1879.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΤΡΥΦΩΝ: *Ιστορία του Ιωάννου Καποδίστρια Κυβερνήτου της Ελλάδος (1828-1831)* Π.Ε. Ζανουδάκης, Αθήναι 1894.

ΖΑΣΣΩ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΝΤΕ: *Υπόμνημα περί της φυσικής και πολιτικής καταστάσεως των νήσων Ύδρας, Σπετσών, Πόρου και Ψαρών κατά το έτος 1808*, εισαγωγή-σημειώσεις Κων. Σβολόπουλος, μετ. - επιμ. Δ.Γ. Κιουσόπουλος-Παν. Μ. Πρωτοψάλτης, Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών αρ. 300, Διον. Νότη Καραβίας, Αθήνα 2015.

ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ: *Ιστορικόν Αρχείον 1770-1836*, τ. Α', Αθήναι 1932.

Ι.Ε.Ε.Ε.- ΕΘΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ: *Η Ιστορία έχει πρόσωπο – Μορφές του 1821 στην Ελλάδα του Όθωνα από τον Βέλγο διπλωμάτη Benjamin Mary*, Αθήνα 2020.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ: Εκδοτική Αθηνών, άρθρο Αλ. Ι. Δεσποτόπουλου, τ. ΙΒ', Αθήναι 1975.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΣΑΚΗΣ: «Μετρώντας τις ώρες και τα λεπτά της Ελευθερίας», περ. 'Hours' εφημ. 'Καθημερινή' 21-11-2021.

ΚΑΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ: *Οι αφανείς*, Ιστορική τριλογία, 3 τόμοι, Γρηγόρη, Αθήνα 2014.

ΚΑΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ: *Ο Πόρος και ο Τροπαιοφόρος*, Καθ. Ι. Ν. Αγ. Γεωργίου Πόρου, Πόρος 2016.

ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ ΤΑΚΗΣ: *Οι Δουζίνοι Εθνική Βιβλιοθήκη - Αρχείον Αγωνιστών 1821*, Πυρσός Αθήναι 1929.

ΚΑΣΟΜΟΥΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ.: *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επαναστάσεως των Ελλήνων 1821-1833*, τ. Γ', Αθήναι 1942.

ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ: *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1999.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.: *Η Ελληνική Επανάσταση*, 12 τόμοι Μέλισσα, Αθήναι, 1956-1963.

ΚΟΥΤΟΥΜΑΝΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΖ.: *Ανέκδοτο πρωτότυπο έγγραφο του Παπαπολυζώη Κουτουμάνου από το Αρχείο του "Συλλόγου προς διάδοσιν των Γραμμάτων"*.

ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ: *Το Πολεμικόν Ναυτικόν της Ελλάδος από Ανεξαρτησίας μέχρι Βασιλ. Όθωνος*, περιοδικό *Ναυτ. Επιθεώρησις*, Αθήναι 1936.

ΛΑΖΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ Δ.: *Η Αμερική και ο ρόλος της στην Επανάσταση του 1821*, Παπαζήσης, Αθήνα 1984, τόμοι 2.

ΛΙΑΚΑΚΗ ΜΑΡΙΑ: *"Το μπαρούτι του Αλμυρού"*, Ιστορικό μελέτημα της καθηγήτριας Ιστορίας για τα 176 χρόνια από τη μεταφορά μπαρουτιού στον Αλμυρό (Βέργα) Μεσσηνίας (18-3-2017). Φυλάσσεται στο Τμήμα Αρχείων της Χατζοπουλείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης Πόρου.

ΛΙΓΝΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ: *"Ιστορία της Νήσου Ύδρας"*, τόμοι 3, Αθήναι 1953.

ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ – ΑΙΝΙΑΝ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ.: *Τα συμβάντα του Πόρου από 17 γράμματα του Α. Μιαούλη (16 Ιουνίου 1 Αυγούστου 1831)*, ανάτυπο από τον 23^ο τόμο του *Δελτίου της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος*, τόμος ΚΓ'.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ναύαρχος ΠΝ ε.α.: *"Έτος 1831 - Ο Πόρος στις Φλόγες του Εμφυλίου"* Ιστορικό μελέτημα για τα 174 χρόνια της θλιβερής επετείου (31/7/2005). Φυλάσσεται στο Τμήμα Αρχείων της Χατζοπουλείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης Πόρου.

ΜΑΡΚΕΖΙΝΗΣ ΣΠΥΡΟΣ Β.: *Πολιτική Ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος*, Πάπυρος, τόμοι 4, Αθήναι 1966

ΜΕΝΤΕΛΣΟΝ ΜΠΑΡΤΟΛΑΝΤΙ ΚΑΡΛ: *Επίτομη Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Υ.Κ. Τεγόπουλος 2011.

ΜΠΑΖΙΛΙ Κ. Μ.: *Ένας Ρώσος στην Ελλάδα του Καποδίστρια (Το Αρχιπέλαγος και η Ελλάδα στα 1830-1831)*, Καλέντης, Αθήνα 2000.

ΜΠΑΡΤΣΟΚΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΠ.: «Η φρεγάτα USS CONSTITUTION στο Αιγαίο (1824-1828)», περ. *Περίπλους*, Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, αρ. 118/2022.

ΜΠΟΖΙΚΗΣ ΣΙΜΟΣ: *Ελληνική Επανάσταση και Δημόσια Οικονομία, Η συγκρότηση του ελληνικού έθνους 1821-1832*, Ασίνη, Αθήνα 2020.

ΜΠΟΥΛΝΤΟΥΜΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ: *Οι Τελευταίοι Ραγιάδες*, Σαββάλας, Αθήνα 2017.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. Β.: *Παραδόσεις εαρινό εξάμηνο 2019-2020*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Μάθημα 10^ο.

ΞΑΝΘΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ: *Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρείας*, Αθήναι 1845, Επανεκδόσεις από Εταιρεία Ιστορικών Εκδόσεων, Αθήναι 1939, και Ε.Β.Ε.Π. με την Εταιρία Γραμμάτων & Τεχνών Πειραιά, Αθήνα 2021.

ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ: *Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία (1833-1856) – Εξέλιξη και αναπροσαρμογή*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1983.

ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ.: *Ο Πόρος κατά την Ελληνική Επανάσταση (1821-1831)*, Δημ. Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 2020.

ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ: *Τάγματα Αριστείας & Στρατιωτικά Μετάλλια της Ελλάδος*, Αθήνα 1991, σ. 84.

ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ: *“Κάρλ Κρατσαίζεν – Προσωπογραφίες Αγωνιστών*, Μ.Ι.Ε.Τ. Αθήνα 1996.

POST HENRY A.V. *“A Visit to Greece and Constantinople in the Year 1827-28*, New York 1830 (φωτοαναστατική έκδοση Forgotten Books, London 2015).

ΡΟΥΜΑΝΗ ΙΩΑΝΝΑ ΣΤ.: *Το Μοναστήρι του Πόρου*, Πόρος 1992.

ΡΟΥΣΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ: *Πόρος, Ναύσταθμος και Εκπαιδευτήριο του Π.Ν.*, ΓΕΝ, Αθήνα 1989.

ΣΑΚΕΛΛΙΟΥ ΛΙΑΝΑ: *“Μύηση και μπαρούτι” ιστορικό διήγημα υπό έκδοσιν.*

ΣΠΗΛΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ: *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851-57 - επιμ. Π. Χριστόπουλος, τόμοι 6, Αθήνα 2004.

ΤΟΜΠΑΖΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ Ν.: *Αδελφοί Ιάκωβος και Εμμανουήλ Τομπάζης. Συμβολή εις την Ιστορίαν της Εθνικής Παλιγγενεσίας*, Βιβλιοθήκη Μαρασλή, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1902.

ΤΟΜΠΑΖΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ Ν.: *Ο φιλέλλην Ελβετός Ιατρός Ανδρέας Λουδοβίκος Γκος*, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου εν Αθήναις 1910.

ΦΙΛΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΗΣ: *Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Φιλικής Εταιρείας*, Ναυπλία 1834.

ΦΙΛΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΗΣ: *Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμοι 3, Αθήναι 1859-60.

ΦΙΝΛΕΪ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως* Μετάφραση Αλεξ. Παπαδιαμάντης, επιμ. Άγγελος Μαντάς τόμοι 2, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2008.

ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ: *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος, αρχομένη από του έτους 1715, και λήγουσα το 1835* τόμοι 4, Αθήναι 1839-1841.

ΦΩΤΑΚΟΣ (ΦΩΤΙΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ): *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*, (επιμ. – εισ. – ευρετήριο Τάσος Θ. Γριτσόπουλος), τ. Α', Αθήναι 1974.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ: *Η Επανάσταση του 1821* τόμοι 4, Ζαχαρόπουλος Σ.Ι., Αθήνα 2020.

ΧΑΡΛΑΥΤΗ ΤΖΕΛΙΝΑ: *Ιστορία της Ελληνόκτητης Ναυτιλίας 19^{ος} -20^{ος} αιώνας*, Νεφέλη, Αθήνα 2001.

ΧΑΡΛΑΥΤΗ ΤΖΕΛΙΝΑ – ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ: *Ναυτιλία των Ελλήνων 1700-1821 – Ο αιώνας της ακμής πριν από την Επανάσταση*, Κέδρος, Αθήνα 2013.

Ιστοσελίδες:

ΕΝΩΣΙΣ ΒΟΥΡΛΙΩΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ - Ιστοσελίδα: <http://enosivourlioton.gr/?p=3146>

ΚΟΥΤΟΥΖΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ: *“Πόρος 1670-1831- Οι Ρώσοι και οι άλλοι”* άρθρο στην ιστοσελίδα www.koutouzis.gr

Η εργασία είναι ανηρτημένη και στη σελίδα του Δήμου Πόρου :

<https://poros.gr/o-poros-to-1821.html>